MAREK BABIK

ZACHOWANIA SEKSUALNE WŚRÓD MŁODZIEŻY SZKOLNEJ

PORÓWNANIE WYNIKÓW BADAŃ Z 2014 I 2024 ROKU

WYDAWNICTWO NAUKOWE
UNIWERSYTETU IGNATIANUM
W KRAKOWIE

ZACHOWANIA SEKSUALNE WŚRÓD MŁODZIEŻY SZKOLNEJ

MAREK BABIK

ZACHOWANIA SEKSUALNE WŚRÓD MŁODZIEŻY SZKOLNEJ

PORÓWNANIE WYNIKÓW BADAŃ Z 2014 I 2024 ROKU

WYDAWNICTWO NAUKOWE
UNIWERSYTETU IGNATIANUM
W KRAKOWIE

KRAKÓW 2025

© Uniwersytet Ignatianum w Krakowie, 2025

Publikacja sfinansowana z subwencji Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
przeznaczonej na utrzymanie i rozwój potencjału dydaktycznego i badawczego
Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie w 2025 roku

Recenzenci
Dr hab. Andrzej Ładyżyński, prof. UWr
Dr hab. Teresa Olearczyk, prof. UAFM

Redakcja
Jolanta Maj

Projekt okładki i stron tytułowych
PHOTO DESIGN – Lesław Sławiński

Opracowanie typograficzne i łamanie
Lesław Sławiński

Ilustracja na okładce: Image by rawpixel.com

ISBN 978-83-7614-679-9

Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie
ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków
tel. 12 39 99 620
wydawnictwo@ignatianum.edu.pl
http://wydawnictwo.ignatianum.edu.pl

Dystrybucja:
Wydawnictwo WAM
Dział Handlowy
tel. 12 62 93 254-255 • faks 12 62 93 496
e-mail: handel@wydawnictwowam.pl

Księgarnia Wysyłkowa
tel. 12 62 93 260
www.wydawnictwowam.pl

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie 7

1. Psychospołeczne uwarunkowania zachowań seksualnych młodzieży 11

1.1. Różnorodność ujęć seksualności człowieka 12

1.2. Biologiczne aspekty seksualności – dojrzewanie (zarys) 15

1.2.1. Dojrzewanie dziewcząt 17

1.2.2. Dojrzewanie chłopców 18

1.3. Rzeczywiste i domniemane zachowania seksualne młodzieży 19

1.4. Zewnętrzny i wewnętrzny wymiar seksualności 22

1.5. Formy zachowań seksualnych młodzieży 25

1.5.1. Zachowania instynktowne 28

1.5.2. Zachowania autoerotyczne 31

1.5.3. Ekspresja seksualna 33

1.5.4. Zachowania interakcyjne i relacyjne 37

2. Zachowania seksualne w kontekście społeczno-kulturowym 45

2.1. Wyznaczniki obyczajowe zachowań seksualnych człowieka 45

2.2. Moda a zachowania seksualne 47

2.3. Aspekt prawny zachowań seksualnych 49

2.3.1. Podstawowe akty prawne 50

3. Założenia metodologiczne badań własnych 55

3.1. Badania pilotażowe 56

3.2. Stan badań nad zachowaniami seksualnymi uczniów w szkole 58

3.3. Założenia metodologiczne przeprowadzonych badań 62

3.4. Problem badawczy 63

3.5. Analiza grupy badawczej oraz rodzaju pytań ankietowych 65

4. Obserwowane przez uczniów zachowania seksualne wśród rówieśników 69

4.1. Uregulowania prawne dotyczące zachowań seksualnych na terenie szkoły 71

4.2. Ekspresyjne zachowania seksualne uczniów 72

4.2.1. Ekspresja werbalna 72

4.2.2. Krytyka otrzymanych wyników 77

4.2.3. Ekspresja niewerbalna – gesty czułości i przywiązania 78

4.3. Interakcyjne i relacyjne zachowania seksualne 80

4.3.1. Wspólne zamieszkiwanie ucznia z partnerem/partnerką 80

4.3.2. Podejmowanie współżycia na terenie szkoły 83

4.4 Konsekwencje zachowań seksualnych wśród młodzieży 85

4.4.1. Macierzyństwo i ojcostwo uczniów 85

4.4.2. Choroby weneryczne 91

4.5. Zachowania związane z mediami i twórczością medialną 92

4.5.1. Nagrywanie materiałów o treści seksualnej na terenie szkoły 93

4.5.2. Udział uczniów w przedsięwzięciach erotycznych 94

4.5.3. Publikowanie w internecie materiałów z własnym udziałem uczniów 95

4.5.4. Aktywność uczniów na portalach o charakterze erotycznym 96

4.5.5. Oglądanie pornografii 99

4.6. Zachowania anormatywne 103

4.6.1. Zachowania naruszające dobry obyczaj 104

4.6.2. Zachowania sprzeczne z prawem 108

4.6.3. Podsumowanie 118

5. Podsumowanie oraz praktyczne implikacje wyników 121

Bibliografia 127

Spis wykresów 133

Aneks: ilustracje z „czasopisma uczniowskiego” 143

Indeks osób 141

Summary 143

WPROWADZENIE

„PRZYSTOJNY, młody człowiek z zawodu uczeń gimnazjalny szuka towarzyszki życia. Adres Kameleon Kraków. Dyskrecja zapewniona" – na taki wpis w uczniowskiej gazetce z początku XX w. natrafiłem przeglądając zbiory Biblioteki Jagiellońskiej[1]. Nie ochłonąwszy jeszcze ze zdziwienia zacząłem się zastanawiać, czy na początku XXI wieku możliwy byłby taki wpis w szkolnym czasopiśmie? A może w szkole jedną gazetkę ścienną poświęcić sprawom... męsko-damskim? Jakie reakcje wywołałaby taka inicjatywa, trudno powiedzieć. Doświadczenie podpowiada mi, że nie spotkałoby się to z ogólną akceptacją. Zapominamy o płciowości dzieci albo wygodniej jest nam wierzyć w aseksualność dzieci, zwłaszcza w murach szkolnych. Tymczasem szkoła jest jednym z najważniejszych miejsc, w którym dzieci i młodzież spędzają znaczną część swojego życia. Pobyt w szkole nie ogranicza się wyłącznie do zdobywania wiedzy, lecz stanowi również przestrzeń intensywnego życia społecznego. To tutaj kształtują się relacje, rozwijają przyjaźnie, rodzą się sympatie, ale także dochodzi do konfliktów. Oprócz funkcji edukacyjnej, szkoła pełni kluczową rolę w procesie socjalizacji, mając fundamentalne znaczenie dla wszechstronnego rozwoju dziecka.

Okres szkolny to także czas istotnych zmian biologicznych, psychicznych i emocjonalnych młodzieży. W momencie ukończenia edukacji na poziomie średnim uczniowie osiągają biologiczną dojrzałość. To właśnie w tym okresie szczególnie wyraźnie kształtuje się ich seksualność, jeden z kluczowych aspektów rozwoju człowieka. Jest ona złożoną sferą, która nierzadko staje się źródłem pytań, niepewności i wyzwań, zarówno dla rodziców, nauczycieli, jak i samych uczniów. Środowisko szkolne odgrywa zatem kluczową rolę w kształtowaniu postaw, wartości i przekonań młodych ludzi w odniesieniu do seksualności. Ta sfera życia wpływa na wiele wymiarów codzienności, od relacji interpersonalnych po kwestie osobiste, najczęściej o bardzo intymnym charakterze.

---

[1] Fotografię anonsu zamieszczam w Aneksie na końcu książki.

Mimo że seksualność młodzieży jest szeroko omawiana w literaturze naukowej, niewiele badań dotyczy bezpośrednio zachowań seksualnych podejmowanych na terenie szkoły. Dotychczasowe prace koncentrowały się zazwyczaj na ogólnych aspektach zachowań seksualnych młodzieży, minimalizując specyficzny kontekst miejsca ich występowania jakim jest szkoła. Niniejsza publikacja stanowi próbę uzupełnienia tej luki badawczej, koncentrując się na analizie zachowań seksualnych obserwowanych przez uczniów na terenie szkoły.

Podstawowym celem niniejszego opracowania jest poznanie zachowań seksualnych, z którymi w trakcie swojej nauki szkolnej zetknęli się studenci pierwszego roku studiów w 2014 i w 2024 roku. Porównanie otrzymanych wyników pozwoli na poznanie różnic zaistniałych w badanym zjawisku na przestrzeni 10 lat.

Podstawowe pytanie badawcze brzmiało: **Jakie zachowania seksualne zaobserwowali studenci, będąc uczniami gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych, u swoich rówieśników na terenie szkoły?** Na potrzeby badań przyjęto szerokie rozumienie terminu „teren szkoły", obejmujące zarówno budynek szkolny, jak i przyległe tereny, na których uczniowie spędzają czas w trakcie przerw czy zajęć sportowych. Jednocześnie, w niektórych pytaniach ankiety odniesiono się do sytuacji i zachowań, które miały miejsce poza szkołą, lecz były w niej szeroko komentowane i stanowiły element codziennych rozmów uczniów.

Przyjęta metodologia badawcza opierała się na analizie ilościowej, z zastosowaniem kwestionariusza ankiety jako narzędzia badawczego. W obu etapach badania wykorzystano zbliżony zestaw pytań, co pozwoliło na porównanie wyników uzyskanych w odstępie dziesięciu lat. Kwestionariusz składał się z 29 pytań głównych, w tym pytań zamkniętych oraz otwartych, umożliwiających respondentom swobodny opis niektórych sytuacji. W celu uzyskania pełniejszego obrazu badanych zjawisk, niektóre pytania posiadały dodatkowe podpunkty, pozwalające na bardziej szczegółową analizę odpowiedzi.

W obliczu dynamicznych przemian obyczajowych, rosnącej roli mediów społecznościowych w życiu młodzieży oraz zmieniających się wzorców relacji międzyludzkich, analiza porównawcza pozwala na lepsze zrozumienie współczesnych doświadczeń młodych ludzi w obszarze ich zachowań seksualnych. W szczególności istotne było zwrócenie uwagi na to, w jaki sposób zachowania seksualne młodzieży są regulowane przez normy instytucjonalne oraz jakie reakcje podejmowane są przez szkołę w odniesieniu do tych zachowań.

Pozycja ta jest skierowana zarówno do badaczy zajmujących się seksualnością młodzieży, jak i do nauczycieli, pedagogów, psychologów oraz rodziców, którzy na co dzień mają do czynienia z edukacją i wychowaniem w tym obszarze. Celem publikacji jest nie tylko opisanie zjawiska, ale także stworzenie przestrzeni do dalszej refleksji nad tym, jak szkoła może wspierać młodych ludzi w kształtowaniu świadomej, odpowiedzialnej i zdrowej postawy wobec seksualności.

Zaprezentowane w kolejnych rozdziałach analizy dostarczają odpowiedzi na pytania dotyczące zakresu i charakteru zachowań seksualnych podejmowanych przez młodzież na terenie szkoły oraz pozwalają zidentyfikować obszary wymagające większej uwagi ze strony pedagogów, rodziców oraz decydentów kształtujących politykę edukacyjną.

Rozdział pierwszy poświęcony jest teoretycznemu wprowadzeniu do problematyki seksualności młodzieży oraz jej ekspresji w kontekście szkolnym. Przedstawiono w nim najistotniejsze pojęcia, definicje oraz klasyfikacje zachowań seksualnych. Omówiono różne formy ekspresji seksualnej, zarówno werbalne, jak i niewerbalne, a także aspekty relacyjne i interakcyjne, związane z seksualnością uczniów.

W kolejnym rozdziale podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, jakie normy społeczne i regulacje prawne kształtują zachowania seksualne młodzieży w środowisku szkolnym.

Rozdział trzeci koncentruje się na metodologicznych aspektach badania. Przedstawiono w nim szczegółowy opis zastosowanych metod badawczych, charakterystykę próby oraz sposób zbierania i analizy danych. Badanie przeprowadzono w dwóch etapach – pierwszy odbył się w latach 2014–2015, drugi natomiast w roku 2024. Dokonano również przeglądu dotychczasowych badań nad seksualnością młodzieży w kontekście edukacyjnym, zwracając uwagę na ograniczenia istniejących analiz i podkreślając potrzebę skoncentrowania się na zachowaniach seksualnych w przestrzeni szkolnej.

Rozdział czwarty stanowi centralną część pracy, koncentrującą się na analizie zachowań seksualnych obserwowanych przez uczniów w środowisku szkolnym. Uwzględniono w nim różne formy ekspresji seksualnej, zarówno werbalne, jak i niewerbalne, a także interakcje i relacje seksualne między uczniami. Dokonano w nim analizy ilościowej uzyskanych odpowiedzi, zestawiając wyniki z obu etapów badania. Przedstawiono różnice w postrzeganiu zachowań seksualnych przez młodzież w 2014 i 2024 roku, uwzględniając zmiany społeczne oraz technologiczne, które dokonały się w okresie pomiędzy badaniami.

W rozdziale porównano również wyniki badań z literaturą przedmiotu, starając się wskazać kluczowe trendy i wyzwania związane z edukacją seksualną oraz polityką wychowawczą w szkołach.

Pracę zamyka podsumowanie oraz prezentacja praktycznych implikacji wyników badań, które mogą posłużyć do kształtowania bardziej efektywnych strategii edukacyjnych i wychowawczych.

1. PSYCHOSPOŁECZNE UWARUNKOWANIA ZACHOWAŃ SEKSUALNYCH MŁODZIEŻY

Zwykłe potoczne doświadczenie i obserwacje pozwalają zauważyć, że ludzka seksualność jest zjawiskiem złożonym, wielowymiarowym. Nie jest jedynie indywidualnym doświadczeniem, ale jest także głęboko osadzona w kontekście społecznym i kulturowym. W efekcie przejawia się w różnorodnych formach, począwszy od działań fizycznych po subtelne emocjonalne sygnały, które są wyrażane zarówno na poziomie jednostkowym, jak i społecznym. Ta różnorodność sprawia, że systematyczne uporządkowanie przejawów ludzkiej aktywności seksualnej staje się wyzwaniem. Nie można tego dokonać według jednego, uniwersalnego kryterium. Niezbędne jest spojrzenie na seksualność z różnych perspektyw, co powoduje, że te same zachowania mogą być klasyfikowane odmiennie, w zależności od przyjętych założeń. W związku z powyższym, w pracy mającej na celu badanie zachowań seksualnych młodzieży kluczowe staje się precyzyjne zdefiniowanie, czym są owe zachowania oraz jakie elementy się na nie składają. Bez jednoznacznego określenia tego pojęcia niemożliwe jest rzetelne i spójne przeanalizowanie podejmowanych przez młodych ludzi działań w sferze seksualnej.

Wychodząc od słownikowego znaczenia terminu „zachowanie", można stwierdzić, że jest to sposób postępowania lub reagowania ludzi albo zwierząt, który przejawia się w określonych działaniach, podporządkowanych pewnym nakazom lub normom, czy też sposób, w jaki jednostka odnosi się do innych, realizuje określone cele oraz reaguje na sytuacje i bodźce zewnętrzne[2]. Bazując na danych słownikowych, można utworzyć wstępną definicję pojęcia „zachowanie seksualne". Należy je rozumieć jako sposób postępowania lub reagowania, który związany jest z przejawami seksualności jednostki. Obejmuje ono działania, reakcje i interakcje, które wyrażają lub realizują seksualność jednostki w określonych sytuacjach i kontekstach. Jak zauważa L. Gapik, „zachowanie seksualne" odnosi się do konkretnych, możliwych do

[2] Por. *Słownik Języka Polskiego PWN*, hasło: *Zachowanie*, https//sjp.pwn.pl/.

obserwowania działań i reakcji, które można zmierzyć i zanalizować pod kątem częstotliwości, kontekstu oraz skutków[3].

Wstępnie zredagowana powyżej definicja zachowań seksualnych domaga się uszczegółowienia. Należy dookreślić podstawowy termin tej definicji czyli seksualność, a następnie kwestie dotyczące sposobów reagowania i zachowania oraz motywów i przyczyn.

Dlatego niniejszy rozdział rozpoczyna się od analizy różnych definicji pojęcia seksualności, ukazując jej wielowymiarowy charakter i różnorodne ujęcia teoretyczne. Następnie skrótowo uwzględniony zostanie również proces dojrzewania biologicznego, który nie tylko warunkuje rozwój fizyczny, ale też wpływa na pojawianie się instynktownych reakcji i popędów seksualnych.

1.1. Różnorodność ujęć seksualności człowieka

Precyzyjne zdefiniowanie czym jest seksualność człowieka napotyka na szereg trudności. Wynikają one głównie z tego, że seksualność dotyczy całego szeregu procesów intrapersonalnych i zachowań interpersonalnych. Każdy z tych obszarów odnosi się zarówno do czynników biologicznych, jak i nabytych w toku socjalizacji. Dodatkowo seksualność człowieka podlega przemianom wynikającym z wieku danej osoby, jak i zachodzących przemian społecznych i kulturowych. Dlatego wręcz niemożliwym jest stworzenie jednej, kompletnej i wyczerpującej definicji opisującej czym jest ludzka seksualność. W zależności od przyjętej perspektywy, niektóre z nich koncentrują się bardziej na biologicznych elementach tego zjawiska, inne podkreślają sferę psychiczną lub kulturową. Dla Johna Bancrofta seksualność to „aspekt kondycji człowieka przejawiający się w postaci pożądania lub pragnienia, towarzyszących im fizjologicznie zdeterminowanych odpowiedzi seksualnych i zachowań prowadzących do orgazmu lub przynajmniej sprawiającego przyjemność podniecenia, występujących często między dwojgiem ludzi, lecz nierzadko także praktykowanych samotnie”[4]. Podkreśla wagę odpowiedzialności za podejmowane działania seksualne, ponieważ wiążą się one z relacją międzyosobową oraz z możliwością prokreacji. Odpowiedzialność wyklucza instrumentalne traktowanie seksualności, np. w postaci wykorzystania czy dominacji[5].

---

3 Por. L. Gapik, *Psychospołeczne aspekty zachowania seksualnego*, w: *Seksuologia społeczna*, red. K. Imieliński, Warszawa 1984, s. 295–296.

4 J. Bancroft, *Seksualność człowieka*, tłum. R. Śmietana, Wrocław 2011, s. 19.

5 Tamże, s. 3.

Z. Lew-Starowicz definiuje seksualność jako „podstawowy element bycia człowiekiem przez całe życie obejmujący seks, płciową identyfikację i rolę, orientację seksualną, erotyzm, pożądanie, intymność i reprodukcję. Seksualność jest doświadczana i wyrażana w myślach, fantazjach, przeżyciach, przekazywanych wartościach, zachowaniach, rolach i związkach. Seksualność powstaje na skutek interakcji czynników biologicznych, psychologicznych, społecznych, ekonomicznych, politycznych, kulturowych, etycznych, prawnych, historycznych, religijnych i duchowych”[6]. Ten sposób definiowania seksualności nie jest wystarczający z pedagogicznego punktu widzenia. Nie uwzględnia się w nim aspektów rozwojowych dorastającej młodzieży oraz społecznych zapatrywań na ekspresję seksualną dzieci i adolescentów. Na te wymiary seksualności zwracają uwagę prace A. Jaczewskiego i M. Beisert. Jaczewski opisuje przejawy seksualności dzieci i dorastającej młodzieży z perspektywy dwóch komponentów popędu seksualnego, jakimi są potrzeba tworzenia więzi oraz potrzeba rozładowania napięcia seksualnego. Pierwszy z nich kształtowany jest głównie w relacji dziecka z matką. Odgrywa on szczególną rolę w pierwszych latach życia dziecka. Następnie, poprzez fazę homofilną przechodzi do etapu heteroseksualnego. Drugi z komponentów jest biologicznym i psychicznym przejawem aktywności seksualnej człowieka, determinowanym głównie przez androgeny[7]. Rozwój każdego z tych komponentów ma inny przebieg, inne uwarunkowania. Prawidłowy rozwój seksualności powinien prowadzić do integracji tych obszarów, aby człowiek podejmując aktywność seksualną kierował się obiema potrzebami. O takim zintegrowaniu nie można mówić w odniesieniu do adolescentów. A. Jaczewski zwraca uwagę na to, że u dojrzewających chłopców dominuje potrzeba rozładowania napięcia seksualnego. Natomiast dziewczęta kierują się głównie potrzebą tworzenia więzi. To przekłada się na podejmowane zachowania.

Zdaniem M. Beisert, seksualność „oznacza tyle co płciowość, przynależność do określonej płci i doświadczanie wszelkich płynących stąd następstw”[8]. Zdaniem autorki nie można seksualności ograniczać tylko do definiowania płci jako zbioru cech odróżniających mężczyzn i kobiety. Tego rodzaju definiowanie seksualności sprowadzałoby ją jedynie do poziomu biologii. Takie zawężenie pomijałoby inne istotne elementy jak np. związek

---

6 Z. Lew-Starowicz (red.), *Podstawy seksuologii*, Warszawa 2010, s. 128.

7 A. Jaczewski, *Seksualność dzieci i młodzieży. Pół wieku badań i refleksji*, Warszawa 2014, s. 37.

8 M. Beisert, *W poszukiwaniu modelu seksualności człowieka*, w: *Seksualność w cyklu życia człowieka*, red. M. Beisert, Warszawa 2009, s. 8.

seksualności z psychicznym rozwojem człowieka oraz mechanizmów społecznych i nacisków kulturowych. Konkludując M. Beisert stwierdza, że seksualność jest wrodzonym atrybutem i wrodzoną funkcją ludzkiego organizmu, podlegającą złożonym wewnętrznym i zewnętrznym uwarunkowaniom, które wymagają szerokiego spojrzenia i interdyscyplinarnego wysiłku. Tak rozumiana seksualność ulega zmianom w ciągu życia człowieka. Wynikają one głównie ze zmieniającej się fizjologii. Przeobrażają się również typy więzi oraz sposoby ekspresji[9].

Światowa Organizacja Zdrowia w 2002 roku opublikowała Powszechną Deklarację Praw Seksualnych, w której seksualność określa się jako „integralną część osobowości każdej istoty ludzkiej. Jej pełny rozwój zależy od zaspokojenia podstawowych ludzkich potrzeb, takich jak pragnienie kontaktu, intymności, ekspresji uczuć, przyjemności, czułości i miłości oraz kształtuje się w wyniku wzajemnych relacji pomiędzy osobą a strukturami społecznymi. Pełny rozwój ma zasadnicze znaczenie dla indywidualnego, międzyludzkiego i społecznego dobra”[10].

Złożoność zjawiska ludzkiej seksualności powoduje specyficzne trudności w prowadzeniu badań. Powstaje konieczność rozpatrywania jej z różnych perspektyw. Jak zauważa Zbigniew Izdebski, przy badaniu ludzkiej seksualności należy pamiętać, że nigdy nie dotrze się do jej istoty, do „czystej seksualności”[11]. Zawsze też takie badania będą ograniczone sposobem opisywania (językiem), przyjętymi normami czy sposobem oceny[12]. Seksualność można opisywać z różnych perspektyw: historycznej, kulturowej, biologicznej, klinicznej, rozwojowej, społecznej i osobistej, wreszcie normatywnej[13]. Jednakże nie można zawężać spojrzenia jedynie do zachowań seksualnych. Chociaż są one stosunkowo najłatwiejsze do zaobserwowania, to jednak nie wolno pomijać tego, że seksualność odnosi się również do takich obszarów jak poczucie kobiecości, męskości, do relacji międzyludzkich czy postrzegania własnego ciała[14].

---

9 Por. tamże.

10 Powszechna Deklaracja Praw Seksualnych, http://www.funpzs.org.pl/deklaracja-praw-seksualnych.html (dostęp: 13.01.2016).

11 Por. Z. Izdebski, *Seksualność Polaków u progu XXI wieku: studium badawcze*, Kraków 2012, s. 50.

12 Por. tamże.

13 Por. tamże, s. 52.

14 Por. tamże, s. 58.

Seksualność kobiet i mężczyzn kształtuje się w odmienny sposób, co wynika zarówno z różnic biologicznych, jak i społecznych uwarunkowań. U kobiet seksualność jest często postrzegana w kontekście emocjonalnych i relacyjnych aspektów bliskości, podczas gdy seksualność mężczyzn bywa częściej wiązana z popędem, fizjologią i potrzebą seksualną. Taki podział nie jest jednak sztywny ani uniwersalny, ponieważ indywidualne doświadczenia i postawy wobec własnej seksualności mogą znacznie się różnić, w zależności od wychowania, kultury, norm społecznych czy osobistych przekonań[15].

Podsumowując, należy odnotować, że definicje seksualności nie są jednoznaczne, ponieważ obejmują różne perspektywy, w tym biologiczne (płciowość, popęd), społeczne (normy, wartości, kultura), psychologiczne (emocje, relacje) oraz prawne (prawa seksualne). W kontekście młodzieży szkolnej szczególne znaczenie mają ujęcia rozwijane przez A. Jaczewskiego i M. Beisert. Z perspektywy funkcjonowania młodzieży w środowisku szkolnym ważne są także kwestie normatywne oraz prawne. W szkołach zachowania seksualne uczniów manifestują się na różne sposoby, zarówno w formie relacyjnej (związki, zakochanie, ekspresja uczuć), jak i w kontekście normatywnym (przestrzeganie zasad, presja rówieśnicza, stosunek do wartości).

1.2. Biologiczne aspekty seksualności – dojrzewanie (zarys)

Jednym z fundamentalnych komponentów seksualności jest biologia. Dlatego też procesy biologiczne odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu zachowań seksualnych przez całe życie człowieka. W sposób szczególny uwidacznia się to w okresie dojrzewania. Ukazuje to poniższy zarys najistotniejszych procesów i przemian jakie przeżywa młodzież i które znajdują swoje reperkusje w jej działaniach.

1. W czasie dojrzewania dochodzi do znaczących zmian hormonalnych, które wpływają nie tylko na rozwój fizyczny, ale także na sposób, w jaki młodzież postrzega swoją seksualność i wyraża ją na zewnątrz. Jak podkreśla A. Jaczewski, dojrzałość osobnicza i gatunkowa człowieka rozwija się stopniowo, od momentu poczęcia aż do osiągnięcia zdolności do samodzielnego funkcjonowania i rozmnażania[16]. Okres dojrzewania

[15] Obszernie na ten temat: Z. Lew-Starowicz, *Seksualność płci*, „Kosmos. Problemy Nauk Biologicznych" 2003, t. 52, nr 1, s. 43–48.

[16] Por. N. Wolański, *Dojrzewanie jako etap w rozwoju osobniczym człowieka*, w: *Dojrzewanie*, red. A. Jaczewski, B. Woynarowska, Warszawa 1982, s. 14.

jest jednak szczególnie intensywnym etapem tych przemian, które dotyczą zarówno układu rozrodczego, jak i cech psychicznych. To właśnie wtedy dziewczynki przeistaczają się w kobiety, a chłopcy w mężczyzn[17]. Proces ten jest determinowany przez czynniki genetyczne, neurohormonalne i środowiskowe.

2. Chociaż dojrzewanie przebiega u wszystkich młodych ludzi według podobnych mechanizmów, trudno wyznaczyć ścisłe ramy czasowe dla poszczególnych jego etapów, ponieważ proces ten ma bardzo indywidualny charakter. Przyjmuje się jedynie orientacyjne przedziały wiekowe: 8–17 lat dla dziewcząt i 10–19 lat dla chłopców[18]. Zróżnicowanie to znajduje swoje odzwierciedlenie również w praktyce szkolnej, gdzie nauczyciele w jednej klasie mogą spotkać zarówno uczniów na wczesnym etapie dojrzewania, jak i tych, u których proces ten jest bardziej zaawansowany. Dojrzewanie człowieka dzieli się na trzy główne fazy: faza przedpokwitaniowa rozpoczyna się wraz z aktywnością gruczołów płciowych[19]. U dziewcząt pojawia się zwykle około 8. roku życia, u chłopców między 9. a 10. rokiem życia[20]. Faza pokwitaniowa obejmuje okres od początkowych zmian somatycznych aż do osiągnięcia dojrzałości płciowej. U dziewcząt trwa od około 11–12 do 16–17 lat, a u chłopców od 13–14 do 17–18 lat[21]. Faza dorastania obejmuje czas od zakończenia pokwitania do całkowitego zakończenia procesów rozrostu i dojrzewania organizmu[22].
3. Przebieg dojrzewania u dziewcząt i chłopców różni się nie tylko czasem zachodzących zmian, ale również charakterem procesów. U dziewcząt dominuje rozwój związany z przygotowaniem organizmu do reprodukcji, podczas gdy u chłopców nacisk kładziony jest na rozwój masy mięśniowej, siły fizycznej i innych cech związanych z męskim wzorcem dojrzewania. Z tych względów opisuje się te procesy odrębnie, podkreślając specyfikę zmian zachodzących w organizmach młodych kobiet i mężczyzn.

---

17 Por. E. Łuczak, *Dojrzewanie*, w: *Auksologia. Rozwój biologiczny człowieka i metody jego oceny od narodzin do dorosłości*, red. I. Mięsowicz, Warszawa 2001, s. 75.

18 Por. tamże.

19 Por. A. Długołęcka-Lach, G. Tworkiewicz-Bieniaś, *O dojrzewaniu dziewcząt i chłopców*, Warszawa 1998, s. 19–27.

20 Por. N. Wolański, *Dojrzewanie...*, dz. cyt., s. 14.

21 Por. tamże.

22 Por. tamże.

1.2.1. Dojrzewanie dziewcząt

Pokwitanie u dziewcząt rozpoczyna się tzw. drugim przełomem hormonalnym, którego przejawem są zmiany nabłonka pochwy świadczące o wrażliwości narządów rodnych na działanie estrogenów wytwarzanych przez własne jajniki[23]. Pomiędzy 10 a 11 rokiem życia dziewczynki następuje gwałtowny wzrost kości długich oraz miednicy. Zaczynają rozwijać się piersi. Pomiędzy 11 a 12 rokiem życia pojawia się owłosienie łonowe. Przeobrażeniu ulegają wewnętrzne narządy, zwłaszcza macica. W tym też okresie może pojawić się pierwsza miesiączka. W badaniach Izdebskiego ustalono, że w Polsce przed 12 rokiem życia zaczęło miesiączkować 29,3% dziewczynek (między 13 a 14 rokiem 55,3%)[24]. Krwawienia w tym okresie mogą być nieregularne, o zmiennej obfitości, w większości przypadków niebolesne[25]. Bardzo rzadko, w pierwszych dwóch latach po pierwszej miesiączce, obserwuje się u dziewcząt zespół napięcia przedmiesiączkowego. Większość występujących wówczas cykli jest bezowulacyjna[26]. Wraz z rozwojem zwiększa się regularność występowania miesiączki. Cykle stają się dwufazowe i pojawia się zdolność do zajścia w ciążę. Osiągnięcie pełnej dojrzałości biologicznej następuje około 18–19 roku życia. Równolegle z rozwojem biologicznym pojawia się u dziewcząt napięcie seksualne oraz zdolność do przeżywania orgazmu[27]. Odczuwanie pożądania seksualnego jest bardzo zróżnicowane, tylko 1,2% dziewcząt deklaruje, że nigdy nie przeżywało w okresie dojrzewania takiego stanu[28]. A. Jaczewski zwraca uwagę na to, że napięcie seksualne u dziewcząt odgrywa znacznie mniejszą

---

23 Pierwszy przełom ma miejsce zaraz po urodzeniu. Zachodzące wówczas zmiany w narządach płciowych dziewczynki są wywołane wpływem estrogenów matki. Por. M. Pułtorak, *Dojrzewanie płciowe dziewcząt*, w: *Dojrzewanie*, red. A. Jaczewski, B. Woynarowska, Warszawa 1982, s. 60.

24 Por. Z. Izdebski *Seksualność...*, dz. cyt., s. 174; por. też: J Bancroft, *Seksualność...*, dz. cyt., s. 30.

25 Por. M. Pułtorak, *Dojrzewanie...*, dz. cyt., s. 61.

26 Por. A. Komorowska, L.M. Walczak, *Zespół napięcia przedmiesiączkowego i bolesne miesiączkowanie*, w: *Ginekologia wieku rozwojowego*, red. A Komorowska, Warszawa 2000, s. 136.

27 J. Bancroft przytacza badania Kinseya, według których 23% kobiet przeżyło swój pierwszy orgazm w wieku poniżej 15 lat, a 53% przed ukończeniem 20 lat. Por. J. Bancroft, *Seksualność...*, dz. cyt., s. 90.

28 Szczegółowe wyniki badań na temat częstotliwości odczuwania napięcia seksualnego prezentuje Z. Izdebski. Por. Z. Izdebski, *Seksualność...*, dz. cyt., s. 175.

rolę niż u chłopców. Tłumaczy to poziomem androgenów oraz czynnikami kulturowymi, z którymi w pewnej mierze związana jest też obawa przed ciążą[29].

1.2.2. Dojrzewanie chłopców

Dojrzewanie chłopców rozpoczyna się od zmian hormonalnych związanych z gwałtownym wzrostem wydzielania LH, w wyniku czego następuje rozwój komórek Leydiga wytwarzających testosteron. Pierwszym widocznym znakiem dojrzewania chłopca (około 12 roku życia) jest powiększenie się moszny i jąder[30]. Stopniowo narastająca ilość testosteronu prowadzi do rozwoju dróg wyprowadzających nasienie, co w konsekwencji prowadzi do pierwszych ejakulacji. Według badań pojawiają się one między 13,9–14,3 rokiem życia[31]. Szczegółowe dane odnoszące się do chłopców w Polsce prezentuje Z. Izdebski[32]. Wynika z nich, że 80,1% badanych chłopców pierwszy wytrysk nasienia przeżyło pomiędzy 12 a 16 rokiem życia. Największy odsetek (39,1%) przypada na wiek 13–14 lat. Nasienie z pierwszych wytrysków nie zawiera jeszcze plemników ani komórek spermatogenezy[33]. Około 14 roku życia następuje gwałtowny przyrost wysokości ciała chłopca, zwany skokiem pokwitaniowym. Może on wynosić nawet kilkanaście centymetrów rocznie[34]. W tym okresie obserwowane jest też znaczące zwiększenie się masy ciała. Wzmożone wytwarzanie testosteronu wpływa znacząco na pojawienie się u chłopców nasilonego napięcia seksualnego. W badaniach Z. Izdebskiego 43,8% twierdziło, że odczuwa napięcie seksualne często lub prawie cały czas. Dla porównanie podobne deklaracje złożyło 20,8% dziewcząt[35]. Cechą charakterystyczną dla okresu pokwitania chłopców jest zmiana barwy głosu, związana z rozrostem krtani (tzw. mutacja). Zachodzi ona najczęściej pomiędzy 14 a 15 rokiem życia[36]. W wieku około 16–17 lat pojawia się owłosienie ciała typu męskiego oraz zakończenie rozwoju narządów płciowych[37].

---

29 Por. A. Jaczewski, *Seksualność...*, dz. cyt., s. 61–63.

30 Por. Z. Janczewski, *Dojrzewanie płciowe chłopców*, w: *Dojrzewanie*, red. A. Jaczewski, B. Woynarowska, Warszawa 1982, s. 77.

31 Por. tamże, s. 31.

32 Por. Z. Izdebski, *Seksualność...*, dz. cyt., s. 174.

33 Por. Z. Janczewski, *Dojrzewanie płciowe...*, dz. cyt., s. 79.

34 Por. tamże, s. 77.

35 Por. Z. Izdebski, *Seksualność...*, s. 175.

36 Por. Z. Janczewski, *Dojrzewanie płciowe...*, dz. cyt., s. 80.

37 Por. tamże.

Powyższy przeglądowy opis procesów zachodzących w okresie dojrzewania pozwala formułować kilka kluczowych wniosków, dotyczących tego okresu. Po pierwsze jest to czas gwałtownych przemian biologicznych całego organizmu. Wiąże się to nie tylko z przekształceniami ciała, ale również z pojawieniem się wrażliwości na obszary dotąd niedostępne. W okresie dojrzewania młodzi ludzie zaczynają odczuwać wzmożone napięcie seksualne oraz doświadczają spontanicznych reakcji fizjologicznych. U chłopców mogą to być mimowolne erekcje czy pierwsze ejakulacje, często pojawiające się podczas snu (polucje), natomiast u dziewcząt naturalne zmiany w organizmie związane z cyklem menstruacyjnym, takie jak nawilżenie pochwy. Te reakcje fizjologiczne prowadzą do wzmożonego zainteresowania własnym ciałem oraz eksplorowania własnej seksualności.

Po drugie, dojrzewanie to czas intensywnych przeżyć w postaci wewnętrznych napięć oraz konfliktów z otoczeniem. Młodzież zmaga się z budowaniem własnej tożsamości, odkrywaniem swoich wartości oraz rozwijaniem umiejętności społecznych.

1.3. Rzeczywiste i domniemane zachowania seksualne młodzieży

Szukając zrozumienia dla terminów zastosowanych w definicji zachowań seksualnych, zawartej we wprowadzeniu do pierwszego rozdziału, możemy na podstawie przeglądu różnych ujęć seksualności oraz skrótowego podania najistotniejszych faktów dotyczących biologicznego rozwoju w okresie dojrzewania dookreślić niektóre z nich.

We wprowadzeniu stwierdzono, że zachowanie przejawia się w „postępowaniu" lub „reagowaniu" jednostki w kontekście jej seksualności. Użycie terminu „przejawiać się" podkreśla widoczne, zewnętrzne oznaki tej sfery, czyli wszelkie sposoby jej wyrażania. Może to następować poprzez „postępowanie", czyli świadome podążanie za np. ciekawością, ideałem, lub „reagowanie", będące odpowiedzią na bodźce zewnętrzne.

Zawężenie definicji do „przejawów" seksualności wydaje się przesłaniać to, że zachowania seksualne są głęboko powiązane z procesami psychicznymi, na które z kolei zwraca się uwagę w innych, obecnych w literaturze definicjach tego pojęcia. Przykładowo L. Gapik stwierdza, że „zachowanie seksualne jest to akt regulacji stosunków z otoczeniem, kiedy celem jest uzyskanie satysfakcji seksualnej"[38], i dalej doprecyzowując mówi, że przez satysfakcję seksualną należy rozumieć „każdy rodzaj przyjemnego doznania

[38] L. Gapik, *Psychospołeczne aspekty...*, dz. cyt., s. 295–296.

seksualnego, w ramach którego umiejscawia zarówno przeżycia psychiczne, jak też inne doznania związane z podrażnieniem stref erogenicznych". Z kolei J. Bancroft definiuje zachowania seksualne jako takie, które „prowadzą do uzyskania przyjemności, podniecenia seksualnego lub orgazmu". Uwzględnia on zarówno aktywności praktykowane w parach, jak i te samotne[39]. Tak rozumiane zachowania łączy z różnymi motywacjami, takimi jak reprodukcja, wyrażanie intymności, redukcja stresu, czy też dążenie do przyjemności[40].

Przeprowadzone powyżej uszczegółowienie zaproponowanej we wprowadzeniu definicji zachowań seksualnych pozwala dostrzec, że seksualność i związane z nią działania jednostki nie ograniczają się wyłącznie do wrodzonych instynktów, lecz dotyczą również kwestii świadomości osoby oraz jej funkcjonowania w społeczeństwie. Jednakże przyjęcie tego rodzaju definicji zachowań seksualnych trudne jest do zastosowania w niektórych sytuacjach szkolnych i badawczych. Szczególnie problematyczne jest uchwycenie takich zmiennych jak satysfakcja seksualna, przyjemność, czy podniecenie. Ponieważ do rozpoznania i zaklasyfikowania, czy dane zachowanie ucznia jest seksualne, nieodzownym byłoby stwierdzenie istnienia seksualnej motywacji podjętej czynności, „czyli faktu, że zachowanie to służyło zaspokojeniu potrzeby seksualnej"[41]. W wielu sytuacjach potwierdzenie tego wymagałoby przeprowadzenia badań seksuologicznych[42]. O ile tego rodzaju podejście do zachowań seksualnych jest niezbędne przy postepowaniach sądowych o tyle przy określonych badaniach aktywności seksualnej młodzieży lub w praktyce nauczycielskiej byłoby wręcz niemożliwe do zrealizowania.

Przedstawiona powyżej definicja pojęcia „zachowania seksualne" napotyka na jeszcze jedną trudność. Nie da się jej w pełni zastosować w odniesieniu do zachowań dzieci przed okresem dojrzewania. A. Jaczewski odnosi się do tej kwestii następująco: „Jeżeli przyjmiemy definicję, że zachowanie seksualne to takie, które służy rozładowaniu napięcia seksualnego, zapewnia odczucie przyjemności czy rozkoszy, a towarzyszy mu wyobrażenie, świadomość celu seksualnego – to u małego dziecka brak kilku z istotnych elementów. Brak napięcia seksualnego, brak rozładowania – które wiąże się z przeżywaniem orgazmu, brak wreszcie świadomości seksualnej. Nie każde zachowanie, które sprawia przyjemność, a nawet daje coś więcej niż uczucie rozkoszy, ma

39 Por. J. Bancroft, *Seksualność...*, dz. cyt., s. 6.

40 Tamże, s. 7–9.

41 L. Gapik, *Funkcjonowanie seksualne w normie i patologii. Podstawy diagnostyki i terapii*, „Przegląd Terapeutyczny" 2006, nr 1, s. 18.

42 Tamże.

związek z seksem. I nie każde działanie, które ma związek z erotyką, musi być działaniem seksualnym"[43]. Rozwiązanie tego dylematu proponuje poprzez zastosowanie terminu „paraseksualne" (protoseksualne) widząc jednocześnie braki takiego podejścia w odniesieniu do niektórych aktywności dzieci przed okresem dojrzewania np. masturbacji[44].

Na bazie tej propozycji wydaje się logiczne rozróżnienie na zachowania seksualne odpowiadające definicjom uwzgledniającym między innymi takie elementy, jak doświadczenie przyjemności, czy satysfakcji seksualnej oraz na zachowania, które w swych przejawach są podobne, lub nawet identyczne z poprzednimi, jednak ze względu na brak możliwości stwierdzenia występowania niektórych elementów definicyjnych (np. satysfakcji seksualnej) kojarzone są (zakwalifikowane) przez obserwatora jako seksualne. Należy przy tym jednak zauważyć, że w takim podejściu możliwe jest uznanie za seksualne jakiegoś działania, które jednak w rzeczywistości takim być nie musi. Możliwe jest, że określone postępowanie uznane będzie przez obserwatora za działanie seksualne, jako ukierunkowane na zaspokojenie potrzeby seksualnej, a w rzeczywistości służyć będzie jednostce do zaspokojenia innej, pozaseksualnej potrzeby (np. dziecięca masturbacja instrumentalna). Dla przygodnego obserwatora niemożliwe jest uchwycenie stopnia powiązania zachowania z takimi elementami, jak satysfakcja seksualna, czy motywy, którymi kieruje się dana osoba.

Na tej podstawie można wyróżnić rzeczywiste zachowania seksualne, które spełniają kryteria definicyjne, oraz domniemane zachowania seksualne, w przypadku których brak możliwości pełnego określenia ich charakteru. To rozróżnienie jest kluczowe dla badań polegających na zbieraniu danych dotyczących zaobserwowanych przez uczniów zachowań seksualnych swoich rówieśników. Powyższe rozróżnienie ma istotne znaczenie dla praktyki nauczycielskiej, ponieważ pozwala na uświadomienie sobie, że to co jest obserwowane, niekoniecznie oznacza rzeczywiste zachowanie seksualne lecz tylko to, że nauczyciel domniemywa takie zachowanie. Podsumowując, gdy patrzy się na zachowania seksualne młodzieży z pozycji obserwatora, można zauważyć zachowania, które mogą być (ale nie muszą) przejawem działań instynktownych, pierwotnych takich jak mimika, odruchy fizjologiczne, sposób mówienia. Przykładowo, erekcja w potocznym rozumieniu kojarzona jest z odruchem seksualnym, a w rzeczywistości może się pojawić w pozaseksualnym kontekście i to zarówno u dojrzałych płciowo mężczyzn, jak i chłopców przed okresem

---

[43] A. Jaczewski, *Nasze dzieci dorastają. Rady dla rodziców i wychowawców*, Warszawa 1998, s. 11.

[44] Por. tamże, s. 11–12.

dorastania. Jedyna, aczkolwiek istotna różnica, pomiędzy zachowaniami dziecka i osoby dorosłej zawiera się w potencjale, wynikającym z uwarunkowań biologicznych: dziecko nie ma zdolności do przeżycia orgazmu a osoba dorosła tak. Należy zwrócić również uwagę na fakt, iż wiele zachowań uczniowskich może być tylko prowokacją, nastawioną na wywołanie reakcji otoczenia.

Rozróżnienie rzeczywistych i domniemanych zachowań seksualnych ma istotne znaczenie w badaniach nad seksualnością młodzieży, zwłaszcza tych opartych na obserwacjach nauczycieli i uczniów. Jeśli respondenci, pytani o zachowania seksualne w szkole opierają swoje odpowiedzi na subiektywnych obserwacjach, mogą błędnie przypisywać charakter seksualny zachowaniom, które w rzeczywistości go nie mają. Może to prowadzić do zawyżonych statystyk, dotyczących „przejawów seksualności". Ponadto rozróżnienie to jest istotne przy analizie dziecięcych zachowań, które nie spełniają kryteriów zachowań seksualnych w ścisłym sensie, lecz bywają tak interpretowane przez obserwatorów.

1.4. Zewnętrzny i wewnętrzne wymiar seksualności

Zrozumienie zachowań seksualnych człowieka wymaga uwzględnienia dwóch podstawowych wymiarów: wewnętrznego (obejmującego psychikę, emocje i motywacje) oraz zewnętrznego (widocznych reakcji, postępowania i ekspresji). Takie rozróżnienie pozwala na bardziej wielowymiarowe spojrzenie na seksualność młodzieży, uwzględniając zarówno jej indywidualne przeżycia, jak i obserwowalne zachowania.

Nie jest to jednak podejście wolne od ograniczeń. Różnorodność doświadczeń oraz subiektywny charakter przeżyć seksualnych sprawiają, że wyraźne oddzielenie tych dwóch aspektów bywa trudne. Mimo to ich uwzględnienie stanowi przydatne narzędzie w analizowaniu zachowań seksualnych w różnych kontekstach życiowych i kulturowych, umożliwiając bardziej zniuansowaną interpretację zjawiska.

W literaturze przedmiotu wyróżnia się różne wymiary seksualności, m.in. biologiczny, psychologiczny, społeczno-kulturowy[45], medyczny[46]

[45] Por. D. Dobosz, *Intymny portret – społeczno-kulturowe konteksty seksualności kobiet w okresie wczesnej dorosłości. Badania z wykorzystaniem metody photovoice*, s. 108, 116, 118, https://www.researchgate.net/publication/326318457_Intymny_portret (dostęp: 02.01.2025).

[46] Por. M. Trojanowska, *Społeczny i medyczny wymiar seksualności osób z niepełnosprawnością na przykładzie osób chorych na stwardnienie rozsiane*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Sociologica" 2017, nr 60, s. 111.

i etyczny. Każdy z nich odnosi się do odmiennych aspektów – od procesów biologicznych i psychicznych po wpływ norm społecznych i kulturowych. Jak zauważono powyżej, z perspektywy funkcjonalnej seksualność można podzielić na dwa zasadnicze wymiary: wewnętrzny i zewnętrzny. Pierwszy koncentruje się na introspekcji i indywidualnym przeżywaniu seksualności, natomiast drugi dotyczy jej społecznej i komunikacyjnej funkcji, wyrażającej się w zachowaniach widocznych dla otoczenia.

Wymiar wewnętrzny, który można też określić jako intrapersonalny, odnieść należy do tego, co dzieje się w umyśle jednostki w kontekście jej seksualności. Dotyczy to prywatnej sfery, obejmującej myśli, emocje, fantazje, pragnienia oraz wyobrażenia seksualne. Wiąże się także z systemem wartości, przekonań i motywacji. W wymiarze tym kluczową rolę odgrywają procesy psychiczne, które pozostają niewidoczne dla innych, lecz mają ogromny wpływ na zachowanie i postrzeganie siebie przez jednostkę. Można wyodrębnić trzy podstawowe składowe tego wymiaru. Pierwszą jest świadomość seksualna, rozumiana jako sposób w jaki jednostka postrzega swoją seksualność, w tym tożsamość seksualną i orientację. Jest to również sfera, w której kształtuje się aksjologiczne podejście do seksualności, oparte na wyznawanych wartościach i przekonaniach, w oparciu o które jednostka wyznacza sobie granice oraz to, jakie zachowania uważa za akceptowalne lub nieakceptowalne. Drugą składową wewnętrznego wymiaru seksualności są pragnienia i fantazje seksualne, które mogą, ale nie muszą być realizowane w rzeczywistości. Wpływają one na to, jak jednostka postrzega siebie i realizuje się w życiu. Trzecią składową stanowią emocje i uczucia takie jak pożądanie, miłość, wstyd, poczucie winy czy lęk, które w dużej mierze determinują działania jednostki w sferze seksualnej.

Ogólnie rzecz biorąc, wymiar wewnętrzny obejmuje przeżycia ściśle związane z psychiką, motywacjami oraz wartościami. Czynniki te kształtują nastawienie jednostki zarówno do siebie jak i innych.

Wymiar zewnętrzny seksualności, w odróżnieniu od wewnętrznego odnosi się do jej widocznych przejawów w interakcjach z otoczeniem i obejmuje działania podejmowane w kontekście relacji międzyludzkich, związanych z realizacją seksualności. Oznacza to, że wszelkie zachowania seksualne, ujawniające się w kontaktach społecznych, zarówno te świadome i intencjonalne, jak i wynikające z nieuświadomionych mechanizmów, kształtują sposób, w jaki jednostka wyraża swoją seksualność na zewnątrz.

Zachowania te mogą przybierać różnorodne formy i nie są jedynie prostym odzwierciedleniem wewnętrznych potrzeb jednostki. Podlegają one wpływowi norm społecznych, kulturowych oraz kontekstów sytuacyjnych,

które determinują, jakie sposoby wyrażania seksualności są akceptowane, a jakie mogą spotkać się z dezaprobatą lub ograniczeniami. W ramach tego wymiaru mieszczą się wszystkie obserwowalne przejawy seksualności jednostki od komunikacji niewerbalnej, takiej jak mimika, gesty czy kontakt wzrokowy, po bardziej bezpośrednie formy interakcji, jak flirt, dotyk czy relacje intymne. To właśnie w tym obszarze seksualność wchodzi w dynamiczny kontakt z otoczeniem, podlegając jego normom i oczekiwaniom.

Wyodrębnienie wewnętrznego i zewnętrznego wymiaru seksualności wydaje się w pewnej mierze korespondować ze spotykanymi w literaturze próbami odróżnienia seksualizmu od erotyki[47]. Seksualizm w ujęciu teoretycznym odnosi się przede wszystkim do biologicznych i fizjologicznych aspektów seksualności. W literaturze termin ten jest wykorzystywany do opisu podstawowych, wrodzonych mechanizmów, kierujących ludzkim zachowaniem seksualnym. Obejmuje takie elementy jak rozwój i funkcjonowanie narządów płciowych, zmiany hormonalne, popęd seksualny oraz czynności związane z rozładowaniem napięcia seksualnego. Seksualizm jest zatem bezpośrednio związany z naturalnymi procesami biologicznymi, które wpisują się w ewolucyjny mechanizm przetrwania gatunku. Z tej perspektywy seksualizm stanowi fundament funkcjonowania jednostki w wymiarze biologicznym, będąc podstawą, na której budują się bardziej złożone formy przeżywania i wyrażania seksualności[48].

Z kolei erotyka w literaturze naukowej jest pojmowana jako bardziej złożona sfera, obejmująca przeżycia psychiczne, emocjonalne oraz społeczne aspekty seksualności. Erotyka odnosi się do indywidualnych pragnień, fantazji, potrzeb bliskości i sposobów wyrażania uczuć w relacjach interpersonalnych. W odróżnieniu od seksualizmu, erotyka jest mocno osadzona w kontekście kulturowym i społecznym. Uwzględnia wpływ norm społecznych, wychowania, doświadczeń życiowych oraz tożsamości jednostki na sposób przeżywania i wyrażania seksualności. Erotyka obejmuje również elementy estetyczne i symboliczne, przejawia się w sztuce, literaturze, modzie czy innych formach ekspresji kulturowej, które odzwierciedlają sposób, w jaki społeczeństwa konstruują i interpretują kwestie seksualności[49].

Rozróżnienie między seksualizmem a erotyzmem jedynie w ograniczonym stopniu odpowiada podziałowi na wymiar zewnętrzny i wewnętrzny seksualności. Z perspektywy funkcjonowania jednostki – zarówno na poziomie

---

47 Por. I. Obuchowska, A. Jaczewski, *Rozwój erotyczny*, Warszawa 1992, s. 7–10.

48 Por. tamże.

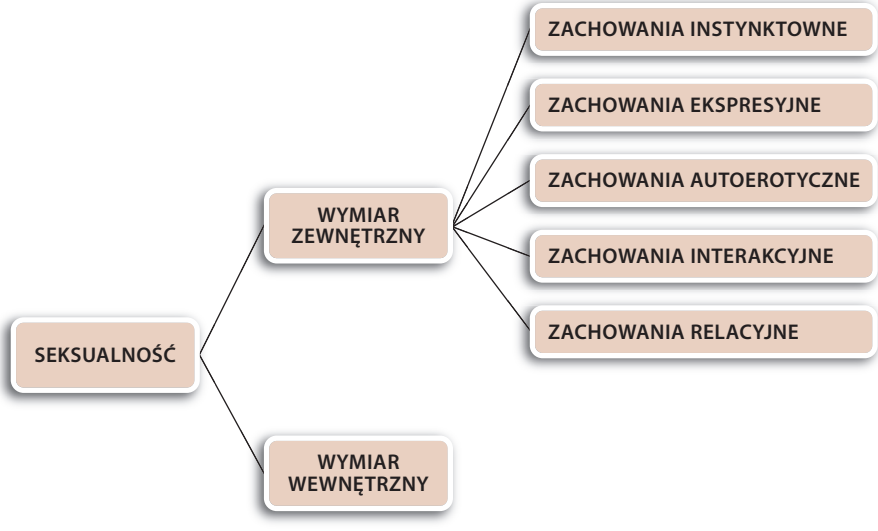
49 Por. tamże.

wewnętrznych przeżyć, jak i zewnętrznych interakcji – oba te pojęcia zawierają elementy odnoszące się do obu wymiarów seksualności. Zarówno seksualizm, jak i erotyzm obejmują aspekty biologiczne, fizjologiczne, psychiczne oraz emocjonalne, co sprawia, że ich rozróżnienie nie pokrywa się w pełni z dychotomią wewnętrznego i zewnętrznego wymiaru seksualności. W konsekwencji, choć mogą one być analizowane w kontekście tych dwóch wymiarów, ich granice pozostają płynne i zależne od sposobu interpretacji oraz kontekstu kulturowego.

1.5. Formy zachowań seksualnych młodzieży

W kontekście wewnętrznego i zewnętrznego wymiaru seksualności warto przyjrzeć się temu, w jakich formach może się ona przejawiać. W pierwszym z wymiarów może przybierać formy od spontanicznych reakcji instynktownych po świadome działania, kształtujące relacje międzyludzkie. W sumie można wyróżnić pięć podstawowych form: zachowania instynktowne, zachowania autoerotyczne, ekspresję seksualną, zachowania interakcyjne oraz zachowania relacyjne. Schemat 1 przedstawia strukturę zachowań seksualnych.

Schemat 1.

Na przedstawionym schemacie seksualność, zgodnie z tym co zostało omówione we wcześniejszych podrozdziałach, została podzielona na dwa główne wymiary: wymiar zewnętrzny oraz wymiar wewnętrzny. W obrębie

wymiaru zewnętrznego umiejscowiono poszczególne formy zachowań seksualnych. Skrótowo (obszernie omówienie w dalszej części pracy) można je scharakteryzować w następujący sposób:

- Instynktowne zachowania seksualne to te, które wynikają z biologicznych i fizjologicznych mechanizmów organizmu. Są to reakcje na bodźce seksualne, które mogą mieć charakter odruchowy i mimowolny. Jako takie pozostają poza świadomą kontrolą jednostki.
- Ekspresyjne zachowania seksualne służą wyrażaniu własnej płciowości i tożsamości poprzez różne formy manifestowania własnej seksualności.
- Autoerotyczne zachowania seksualne, obejmują działania jednostki skoncentrowane na własnym ciele i przyjemności seksualnej, które nie wymagają obecności drugiej osoby.
- Interakcyjne zachowania seksualne są związane z interakcjami międzyludzkimi i mogą, ale nie muszą prowadzić do trwałych relacji.
- Relacyjne zachowania seksualne odnoszą się do budowania i utrzymywania bliskich relacji emocjonalnych i seksualnych. Ich głównym celem jest nawiązanie więzi, której fundamentem jest nie tylko seksualność, ale również bliskość emocjonalna.

Przedstawione kategorie nie funkcjonują w izolacji, lecz wzajemnie się przenikają, tworząc złożony system zależności między wewnętrznymi przeżyciami a zewnętrznymi przejawami seksualności. Ponadto, zachowania te mogą być klasyfikowane nie tylko pod względem ich formy, lecz również w odniesieniu do norm społecznych i kulturowych.

Przedstawione na Schemacie 1 zachowania seksualne można jeszcze różnicować w oparciu o orientację seksualną, co oznacza, że ich przejawy mogą przybierać różne formy w zależności od indywidualnych preferencji i tożsamości danej osoby.

Niezależnie od kategorii, każde z zachowań seksualnych może być oceniane przez pryzmat norm społecznych, kulturowych oraz prawnych. Zachowania seksualne mogą być zgodne z obowiązującymi normami lub je naruszać. Normatywność seksualności wynika z takich czynników jak: obyczajowość, prawo, wartości moralne, indywidualne przekonania jednostki. Nie mają one niezmiennego charakteru.

Zgodnie z propozycją M. Beisert, zachowania seksualne dzieci i młodzieży można uznać za mieszczące się w rozwojowej normie seksuologicznej, jeśli spełniają następujące kryteria: nie zakłócają realizacji podstawowych zadań rozwojowych, są typowe dla danego etapu rozwoju, odbywają się

między osobami w zbliżonym wieku, są podejmowane dobrowolnie, prowadzą do realizacji celów seksualnych, nie naruszają zdrowia oraz nie naruszają rażąco przyjętych norm społecznych[50].

Mimo że wiele zachowań seksualnych dzieci i młodzieży jest traktowanych jako tabu, nie oznacza to, że seksualność w tym wieku nie istnieje. W rzeczywistości rozwój seksualny jest nieodłącznym elementem ludzkiego życia, który zaczyna się już we wczesnym dzieciństwie i ewoluuje na kolejnych etapach. Od najmłodszych lat dzieci interesują się różnicami płciowymi, zadają pytania dotyczące seksualności, eksplorują własne ciało i uczą się norm społecznych, związanych z intymnością[51].

W procesie dojrzewania seksualnego kluczową rolę odgrywa nie tylko biologia, ale również wpływy psychospołeczne, które kształtują sposób, w jaki jednostka postrzega i wyraża swoją seksualność. Wzorce zachowań seksualnych są w dużej mierze determinowane przez kulturę, wychowanie oraz relacje interpersonalne[52].

Dodatkowym kryterium, pozwalającym na bardziej szczegółowe uporządkowanie przejawów seksualności jest wyodrębnienie zachowań intencjonalnych oraz nieintencjonalnych (Tabela 1). Układ tabeli opiera się na dwóch głównych wymiarach: wewnętrznym i zewnętrznym, a także na podziale na zachowania intencjonalne i nieintencjonalne. Uwzględnia również rozróżnienie między zachowaniami autoerotycznymi, odnoszącymi się do jednostkowego przeżywania seksualności, a interakcyjnymi, czyli takimi, które przejawiają się w relacjach z innymi osobami.

Wymiar zewnętrzny obejmuje zachowania, które są widoczne dla innych i mogą być podejmowane z innymi osobami lub wobec innych. Analogicznie, zachowania autoerotyczne mogą być podejmowane świadomie (celowo, intencjonalnie) lub w sposób nieuświadomiany. Niektóre formy ekspresji seksualnej mogą wynikać z naturalnych, niekontrolowanych reakcji organizmu lub nawykowych zachowań (np. nieświadome gesty mogące być odbierane jako seksualne), podczas gdy inne są celowo podejmowanymi działaniami (np. flirtowanie, prowokacyjny ubiór). Podkreślono to w tabeli poprzez zastosowanie niebieskiego tła w wierszu odnoszącym się do zachowań

---

50 Por. M. Beisert, *Rozwojowa norma seksuologiczna jako kryterium oceny zachowań seksualnych dzieci i młodzieży*, „Dziecko Krzywdzone" 2006, nr 16, s. 4–6, http://dziecko krzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/256/178 (dostęp: 17.07.2017); por. też: Z. Izdebski, K. Wąż, *Zdrowie seksualne i reprodukcyjne młodzieży*, „Zdrowie Publiczne i Zarządzanie" 2014, nr 1, s. 47.

51 Por. M. Beisert, *Rozwojowa...*, dz. cyt., s. 5.

52 Por. tamże, s. 1.

Tabela 1.

		Autoerotyczne		Interakcyjne
Wymiar wewnętrzny	NIEINTENCJONALNE	mimowolne pobudzenie seksualne (np. reakcja fizjologiczna na bodźce)		
	INTENCJONALNE	fantazje erotyczne		
Wymiar zewnętrzny	NIEINTENCJONALNE	ekspresja seksualna		nieświadome gesty mogące być odczytane jako seksualne (np. sposób siadania, reakcje fizjologiczne)
	INTENCJONALNE		masturbacja	flirtowanie, seksualne komentarze, prowokacyjny ubiór
		relacje		pocałunki, pieszczoty, stosunki seksualne

nieintencjonalnych i umiejscowienie terminu „ekspresja seksualna" w obu kategoriach. Kolorem brązowym oznaczono natomiast pola intencjonalnej ekspresji i relacji, podkreślając w tym przypadku to, że podane w tabeli przykładowe zachowania mogą odnosić się zarówno do zachowań relacyjnych, jak i wyłącznie interakcyjnych.

Rozróżnienie to wydaje się istotne w odniesieniu do zachowań seksualnych młodzieży. W rozumieniu potocznym zakłada się, że każde zachowanie skojarzone z seksualnością jest postrzegane jako celowe, podczas gdy rozróżnienie dokonane w tabeli uwidacznia, że wiele z nich może mieć charakter niezamierzony, nieintencjonalny. Zwłaszcza, gdy zachowania te podejmowane są przez ludzi młodych. Prowadzi to do błędnych interpretacji i nieporozumień w interakcjach społecznych. W środowisku szkolnym może to skutkować błędną interpretacją zachowań uczniów zarówno przez rówieśników jak i przez nauczycieli.

1.5.1. Zachowania instynktowne

Zachowania seksualne, zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i zewnętrznym, mogą być klasyfikowane według stopnia świadomości oraz intencjonalności osoby. Świadome zachowania seksualne to te, które jednostka podejmuje z pełną świadomością i określonym zamiarem, kierując się swoimi celami, wartościami lub potrzebami. W wymiarze wewnętrznym obejmują one np. przeżywanie fantazji seksualnych czy introspekcje dotyczące własnej seksualności. Natomiast w wymiarze zewnętrznym przejawiają się poprzez poszukiwanie relacji intymnych oraz podejmowanie działań, będących wyrazem np. ekspresji seksualnej.

Nieświadome zachowania seksualne to reakcje i działania, które zachodzą poza kontrolą świadomości. Mogą one wynikać z biologicznych uwarunkowań lub automatycznych reakcji organizmu, takich jak mimowolna reakcja na bodźce seksualne czy podążanie za wrodzonymi wzorcami zachowań. W wielu przypadkach pojawiają się spontanicznie, niezależnie od intencji, i przejawiają się w formie fizjologicznych reakcji organizmu, takich jak mimowolne pobudzenie seksualne, reakcje hormonalne czy specyficzne zachowania niewerbalne. Choć we współczesnym społeczeństwie kultura i normy społeczne znacząco modulują sposób, w jaki jednostka wyraża swoją seksualność, instynktowne mechanizmy wciąż pozostają istotnym elementem ludzkich zachowań seksualnych. Przejawiają się m.in. w subtelnych gestach, postawie ciała, mimice twarzy czy reakcjach emocjonalnych. W wymiarze wewnętrznym mogą obejmować takie kwestie jak instynktowne odczucia, nieuświadomione pragnienia oraz spontanicznie pojawiające się emocje. Instynktowne zachowania seksualne młodzieży wynikają z intensywnych zmian hormonalnych, które zachodzą w okresie dojrzewania. Chociaż zarówno dziewczęta, jak i chłopcy doświadczają instynktownych reakcji na bodźce seksualne, różnice w poziomach hormonów oraz wpływy społeczne sprawiają, że ich zachowania przybierają odmienne formy.

Jak już nadmieniono powyżej, dojrzewanie dziewcząt jest procesem stopniowym, którego głównym celem biologicznym jest przygotowanie organizmu do potencjalnej reprodukcji. Wzrost poziomu estrogenów wpływa na rozwój narządów płciowych, pierwszą miesiączkę oraz zdolność do przeżywania podniecenia seksualnego i orgazmu. Jednak instynktowne reakcje seksualne dziewcząt są zazwyczaj bardziej subtelne i związane z emocjonalnością oraz społecznymi interakcjami. Typowe instynktowne zachowania seksualne dziewcząt obejmują takie kwestie jak: zwiększoną emocjonalność i wrażliwość na bodźce społeczne, co może objawiać się silniejszym przywiązaniem do relacji międzyludzkich i większą skłonnością do romantycznych fantazji; instynktowną reakcję na kontakt fizyczny, np. pojawienie się przyjemnych doznań w odpowiedzi na dotyk osoby, do której odczuwają sympatię; niewerbalne sygnały zainteresowania seksualnego, takie jak spontaniczne poprawianie włosów, zmiana tonu głosu w obecności atrakcyjnej osoby czy modulacja postawy ciała. Napięcie seksualne, które stopniowo narasta wraz z rozwojem dojrzałości biologicznej może wyrażać się w spontanicznych myślach o charakterze seksualnym[53].

[53] Por. M. Marzec, *Wybrane zachowania seksualne z perspektywy ewolucyjnej*, „Seksuologia Polska" 2014, t. 12, nr 1, s. 15–22.

Z ewolucyjnego punktu widzenia, kobieca seksualność jest silnie związana z selekcją partnera. Kobiety preferują mężczyzn, którzy wykazują zdolność do długoterminowego inwestowania w relację i potomstwo. W związku z tym ich instynktowne zachowania są nastawione na budowanie relacji i testowanie zaangażowania potencjalnego partnera. W okresie owulacji można zaobserwować większą skłonność kobiet do wybierania partnerów o wysokim poziomie atrakcyjności fizycznej, co może wskazywać na mechanizmy doboru preferujące cechy związane z dobrym stanem zdrowia i genetyczną jakością partnera[54].

Instynktowne zachowania seksualne chłopców wiążą się z gwałtownym wzrostem poziomu testosteronu, co prowadzi do rozwoju narządów płciowych, pierwszych ejakulacji oraz wzrostu masy mięśniowej. Testosteron odgrywa kluczową rolę w intensywności instynktownych reakcji seksualnych chłopców, które często są bardziej wyraziste niż u dziewcząt. Najczęściej występujące instynktowne zachowania seksualne chłopców to: mimowolne reakcje fizjologiczne, takie jak spontaniczne erekcje, niezależnie od intencjonalnych myśli o seksualności; silne napięcie seksualne, które dominuje w okresie dojrzewania i wiąże się z częstymi myślami o charakterze erotycznym oraz potrzebą eksploracji własnej seksualności; podświadome zachowania zalotne, np. przyjmowanie dominującej postawy ciała, intensywniejszy kontakt wzrokowy czy zmiana tonu głosu w obecności atrakcyjnej osoby; zwiększona potrzeba rywalizacji i ekspozycji fizycznej, co ma swoje korzenie w ewolucyjnych mechanizmach przyciągania uwagi potencjalnych partnerek[55].

Z badań wynika, że mężczyźni w większym stopniu wykazują instynktowne reakcje na zewnętrzne bodźce wizualne i społeczne sygnały seksualne. Częściej niż kobiety angażują się w rywalizację o uwagę potencjalnych partnerek, co może przejawiać się w zachowaniach pokazowych, takich jak eksponowanie statusu materialnego czy fizycznej siły[56]. Chociaż instynktowne zachowania seksualne mają biologiczne podłoże, przejawianie się ich jednak podlega wpływowi norm społecznych i kulturowych. Społeczne oczekiwania wobec płci kształtują sposób, w jaki młodzież wyraża swoje instynktowne impulsy. W przypadku dziewcząt często większy społeczny nacisk kładzie się na powściągliwość i kontrolę seksualności, co w konsekwencji może skutkować większą skłonnością do tłumienia instynktownych reakcji. Natomiast istnieje społecznie większe przyzwolenie

[54] Por. tamże.

[55] Por. tamże.

[56] Por. tamże.

na bardziej swobodne wyrażanie swojej seksualności przez mężczyzn, co przejawia się czasem otwartą rywalizacją o względy płci przeciwnej oraz przejawiania inicjatywy w nawiązywaniu intymnych relacji[57]. Podsumowując, instynktowne zachowania seksualne młodzieży są efektem skomplikowanej interakcji między czynnikami biologicznymi a wpływami kulturowymi i społecznymi, które kształtują sposób ich okazywania w różnych kontekstach.

1.5.2. Zachowania autoerotyczne

Zachowania autoerotyczne są specyficzną formą zachowania seksualnego, która, choć może wynikać z różnych motywacji i pojawiać się w wielorakich kontekstach, wpisuje się w wymiar zewnętrzny seksualności, ponieważ stanowi manifestację aktywności seksualnej możliwej do zaobserwowania w określonych sytuacjach. Równocześnie, ze względu na swój indywidualny charakter łączy się ściśle z wymiarem wewnętrznym seksualności, odzwierciedlając osobiste potrzeby, fantazje i napięcia seksualne jednostki. Autoerotyzm, podobnie jak inne formy zachowań seksualnych ewoluuje wraz z wiekiem i poziomem dojrzałości jednostki. W dzieciństwie najczęściej występuje w kontekście eksploracji ciała, ciekawości i poszukiwania przyjemności[58]. W okresie dojrzewania jego funkcja ulega zmianie, staje się sposobem na regulację napięcia seksualnego, szczególnie w sytuacji, gdy brak jest innych form realizacji potrzeby seksualnej[59]. Masturbacja to stymulowanie obszarów erogennych w celu doświadczania przyjemności. Choć takie zachowania można zaobserwować zarówno u dzieci, jak i u młodzieży w okresie dojrzewania, to jednak występują między nimi istotne różnice. W literaturze wyodrębnia się trzy typy masturbacji dziecięcej:

1. Rozwojowa – motywowana chęcią doświadczania przyjemności wynikającej z dotykania narządów płciowych.
2. Eksperymentalna – inspirowana potrzebą eksploracji, często z użyciem różnych przedmiotów, co niesie ryzyko okaleczenia.
3. Instrumentalna – podejmowana w celu zaspokojenia potrzeb innych niż seksualne, sygnalizująca istnienie problemów emocjonalnych lub psychospołecznych[60].

---

57 Por. tamże.

58 Por. M. Beisert, *Rozwojowa...*, dz. cyt., s. 8.

59 Por. tamże.

60 Por. tamże.

Zachowania masturbacyjne u młodzieży w okresie dojrzewania mają inne podłoże. Chociaż zaciekawienie swoim ciałem nadal odgrywa istotna rolę, to jednak w tym okresie rozwojowym dominującą motywacją staje się potrzeba rozładowania napięcia seksualnego. Masturbacja bywa w tym okresie jedyną formą umożliwiającą przeżycie orgazmu. Zgodnie z badaniami, częściej podejmują ją chłopcy – od 60% do ponad 90% w porównaniu do 1%–40% dziewcząt[61]. Z. Izdebski wskazuje, że w Polsce średni wiek pierwszego doświadczenia masturbacyjnego wynosi 13,8 lat dla chłopców i 14,3 lat dla dziewcząt, przy czym 50% chłopców deklaruje podjęcie masturbacji do 14 roku życia. J. Bancroft zwraca uwagę na związek między wejściem chłopców w okres dojrzewania a rozpoczęciem praktyk masturbacyjnych – 80% z nich zaczyna masturbację w granicach dwóch lat przed lub po osiągnięciu wieku pokwitania. U dziewcząt przedział wiekowy podejmowania pierwszych praktyk jest znacznie szerszy[62]. Badania wskazują, że seksualność mężczyzn w większym stopniu kształtowana i aktywowana jest przez zmiany związane z dojrzewaniem, podczas gdy u kobiet wpływ tych zmian jest mniej przewidywalny[63]. Uwidaczniające się w badaniach zróżnicowanie pomiędzy chłopcami i dziewczętami związane jest z wyższym stopniem pobudzenia seksualnego chłopców oraz powszechniejszą społeczną akceptacją dla aktywności seksualnej mężczyzn. Potwierdzają to badanie porównawcze wykonywane w odstępie 50 lat. Wiek pierwszej masturbacji zarówno u chłopców jak i dziewcząt w starszej i nowszej próbie badawczej był zbliżony. Natomiast w nowszych badaniach zaobserwowano znaczącą różnicę w odsetku kobiet przyznających się do praktyk masturbacyjnych[64].

Masturbowanie się wśród młodzieży jest zjawiskiem z reguły przemijającym. Zanika wraz z podejmowaniem innych form aktywności seksualnej. Podjęcie współżycia seksualnego powodowało zaprzestanie praktyk masturbacyjnych przez 32,1% chłopców[65]. Wśród dziewcząt rezygnujących z masturbacji, największy odsetek 42% wskazywał na motywację religijną – poczucie grzechu. Jak stwierdza M. Beisert „poza zupełnie wyjątkowymi sytuacjami, masturbacja młodzieńcza ma charakter rozwojowy i mija wraz z pojawieniem się innych bardziej dojrzałych zachowań seksualnych"[66]. Jako

61 Por. Z. Izdebski, *Seksualność...*, dz. cyt., s. 184–185.

62 Por. J. Bancroft, *Seksualność...*, dz. cyt., s. 159.

63 Por. tamże, s. 164.

64 Por. tamże, s. 194.

65 Por. Z. Izdebski, *Seksualność...*, dz. cyt., s. 185.

66 Por. M. Beisert, *Rozwojowa ...*, dz. cyt., s. 11.

taka nie jest niebezpieczna dla zdrowia ani nie można jej uznać za zachowanie spoza normy rozwojowej. Do wyjątków naruszających normę należy zaliczyć masturbację nałogową, uszkadzającą ciało, a tym samym zagrażająca zdrowiu oraz masturbację opartą na nietypowych schematach utrudniających w przyszłości podejmowanie aktywności seksualnej w relacji z inną osobą[67]. Bancroft zwraca uwagę na to, że potrzeba odpowiedzialności za życie seksualne przejawiające się w unikaniu zachowań wyrządzających szkodę zarówno samemu sobie jak i innym odnosi się również do masturbacji. W tym kontekście wymienia dwa niebezpieczeństwa związane z takimi praktykami. Pierwszym jest potraktowanie masturbacji jako regulatora nastrojów. Ten wzorzec występuje często u osób, u których można obserwować tzw. niekontrolowane zachowania seksualne. Zalicza się do nich zjawisko uzależnienia od seksu oraz kompulsji seksualnej[68]. W sytuacji, gdy masturbacja traktowana jest jako sposób rozładowywania napięć psychicznych niezwiązanych z seksualnością, może prowadzić do uzależnienia[69]. Drugim niebezpieczeństwem związanym z masturbacją młodzieńczą jest potraktowanie jej jako zjawiska pełnej seksualności (samej w sobie). Może to prowadzić, zwłaszcza u mężczyzn, do wycofania się ze związku. Tendencja taka może być współcześnie nasilana poprzez masowy dostęp do erotycznych treści w internecie. Badania dotyczące masturbacji są obarczone ryzykiem błędów, wynikających z intymności tematu oraz społecznych ocen i norm moralnych. Bancroft zauważa, że osoby nastawione negatywnie do masturbacji mogą unikać udzielania informacji na ten temat. Jednocześnie nastolatkowie częściej dzielą się swoimi doświadczeniami niż osoby dorosłe. Wyniki badań różnią się także w zależności od zastosowanych metod – anonimowe ankiety przynoszą zwykle wyższe wskaźniki deklarowanej aktywności niż wywiady bezpośrednie[70].

1.5.3. Ekspresja seksualna

W literaturze przedmiotu termin „ekspresja seksualna" jest szeroko rozpowszechniony. Jednakże stosowany jest, najczęściej bez szczegółowego zdefiniowania, do różnych przejawów seksualności, niejednokrotnie zamiennie z terminem „zachowania seksualne" lub „aktywność seksualna"[71]. Tymczasem,

---

67 Por. tamże.

68 Por. J. Bancroft, *Seksualność...*, dz. cyt., s. 116.

69 Por. Z. Lew-Starowicz, *Atlas psychofizjologii seksu*, Warszawa 1990, s. 39.

70 Por. J. Bancroft, *Seksualność...*, dz. cyt., s. 154.

71 Por. J. Kurpisz, M. Mak, K. Nitsch, E. Tyburski, M. Kastrau, *Obraz ekspresji seksualnej w okresie późnej dorosłości. Stereotypy a fakty empiryczne*, „Psychologia Rozwojowa"

zgodnie z definicją zawartą w *Słowniku języka polskiego PWN*, ekspresja to „wyrażanie, oddawanie czegoś w sposób wyrazisty, ujawniający wewnętrzne przeżycia”[72]. Z kolei *Wielki słownik języka polskiego PAN* podkreśla, że ekspresja to „sposób wyrażania lub uzewnętrzniania emocji, myśli lub stanów psychicznych za pomocą środków werbalnych lub niewerbalnych”[73].

W tym kontekście zasadnym wydaje się odróżnienie zachowań seksualnych od ekspresji seksualnej. Ekspresja seksualna różni się od zachowań seksualnych zarówno pod względem intencji, jak i funkcji. Chociaż w swoich przejawach mogą wyglądać podobnie, ekspresja seksualna nie odnosi się bezpośrednio do realizacji potrzeby seksualnej, lecz stanowi sposób wyrażania siebie, swojej osobowości i tożsamości płciowej. Definicje zachowań seksualnych koncentrują się głównie na elementach takich jak przyjemność, rozładowanie napięcia seksualnego czy świadomość celu seksualnego, podczas gdy ekspresja seksualna może przyjmować formę zarówno werbalną, jak i niewerbalną, niekoniecznie powiązaną z intencjonalnym pobudzeniem seksualnym. Może manifestować się poprzez dbałość o wygląd, sposób ubierania się, mowę, gesty, spojrzenia oraz zachowanie w interakcjach społecznych. Czynniki wpływające na sposób wyrażania swojej seksualności obejmują zarówno uwarunkowania kulturowe i normy społeczne, jak i indywidualne cechy biologiczne i psychiczne. Ponieważ seksualność jest dynamiczną sferą życia, sposoby jej ekspresji zmieniają się wraz z rozwojem społecznym i kulturowym, a mnogość jej form sprawia, że trudno jest je jednoznacznie sklasyfikować. Przedstawione tu przykłady to jedynie niektóre z nich, a wachlarz sposobów wyrażania swojej seksualności jest znacznie szerszy i zróżnicowany zarówno pod względem płci, jak i kontekstu społecznego[74].

Ekspresja seksualna odgrywa istotną rolę w budowaniu relacji interpersonalnych i komunikowaniu swoich pragnień oraz emocji. Różni się ona w zależności od płci, co wynika zarówno z uwarunkowań biologicznych, jak i społecznych. W tradycyjnych społeczeństwach kobieca ekspresja seksualna często kojarzona jest z subtelnością i pośrednimi formami wyrażania atrakcyjności. Ubiór odgrywa kluczową rolę, a eksponowanie talii, nóg czy dekoltu to jedne z najczęściej wykorzystywanych sposobów manifestowania kobiecej seksualności. Dodatkowe elementy, takie jak makijaż, fryzura,

2015, t. 20, nr 1, s. 16; por. też: M. Parchomiuk, *Seksualność człowieka z niepełnosprawnością intelektualną*, Kraków 2017, s. 59.

72 Por. *Słownik języka polskiego PWN*, hasło: *Ekspresja*, https//sjp.pwn.pl/.

73 *Wielki słownik języka polskiego PAN*, hasło: *Ekspresja*, https://wsjp.pl/.

74 K. Imieliński, *Seksuologia. Mitologia – historia – kultura*, Warszawa 1989, s. 9.

biżuteria i perfumy podkreślają cechy fizyczne i nadają kobiecej obecności sensualnego charakteru. Niewerbalna ekspresja kobiet często charakteryzuje się delikatnymi gestami, takimi jak poprawianie włosów, lekkie dotykanie własnego ciała, pochylanie głowy czy spojrzenia spod rzęs, które mogą być odbierane jako oznaki zainteresowania i uwodzenia. Równie istotny jest sposób poruszania się: płynne ruchy, akcentowanie bioder i wyprostowana sylwetka przyciągają uwagę i wzmacniają postrzeganie kobiecości w kontekście seksualnym.

Męska ekspresja seksualna zazwyczaj koncentruje się na sygnalizowaniu siły, pewności siebie i dominacji. W kontekście ubioru, podkreślenie szerokich ramion, atletycznej sylwetki oraz zadbanego wyglądu jest częstym sposobem manifestowania atrakcyjności. Choć mężczyźni rzadziej niż kobiety sięgają po makijaż czy biżuterię, coraz częściej dbają o swój wygląd poprzez stylizację zarostu, wybór odpowiednich perfum czy zadbane fryzury. W komunikacji niewerbalnej mężczyźni zwykle manifestują swoją seksualność poprzez kontrolowane ruchy czy przyjmowanie stabilnej postawy. Akcentowanie siły poprzez gesty, takie jak swobodne oparcie rąk na biodrach, eksponowanie klatki piersiowej czy dłuższy kontakt wzrokowy, może być odczytywane jako forma sygnalizowania własnej atrakcyjności.

Ekspresja seksualna przejawia się również w sposobie komunikacji werbalnej, która różni się w zależności od płci. Język, jakim posługują się kobiety i mężczyźni w kontekście wyrażania seksualności, podlega określonym konwencjom i schematom, które odzwierciedlają społeczne oczekiwania wobec obu płci. Kobiecy sposób wypowiadania się jest częściej nacechowany subtelnością, większym uwzględnianiem emocjonalnych aspektów komunikacji oraz stosowaniem środków językowych podkreślających relacyjność[75]. Kobiety częściej używają form grzecznościowych, zwrotów osłabiających siłę wypowiedzi oraz pytań retorycznych, które sugerują otwartość na interakcję i chęć budowania porozumienia. Ich sposób mówienia jest bardziej inkluzywny i angażujący rozmówcę, a także podkreśla emocjonalne niuanse[76].

W odróżnieniu od kobiecej, męska ekspresja werbalna cechuje się większą bezpośredniością, stanowczością i nastawieniem na celowość komunikacji. Mężczyźni częściej używają języka w sposób dominujący, stosując krótsze i bardziej zdecydowane wypowiedzi. Mówią niższym tonem, wolniejszym

---

75 Por. M. Kornaszewska, *Czynniki kształtujące różnice w emocjonalności kobiet i mężczyzn*, „Studia Psychologica" 2002, nr 3, s. 174, 176.

76 Por. Z. Kloch, *Język i płeć: różne podejścia badawcze*, „Pamiętnik Literacki" 2000, t. 91, nr 1, s. 150.

tempem akcentując kluczowe słowa. Ich sposób mówienia częściej zawiera elementy humoru, ironii oraz sarkazmu. Starają się tym sposobem budować pozycję w grupie i podkreślać swój status społeczny[77]. W sytuacjach, w których komunikacja werbalna ma na celu wyrażenie seksualnego zainteresowania lub flirtu, kobiety częściej posługują się sugestiami, komplementami oraz pytaniami mającymi na celu podtrzymanie rozmowy i stworzenie atmosfery bliskości. Mężczyźni natomiast stosują bardziej bezpośrednie wypowiedzi, często przybierające formę żartobliwych uwag, demonstracji wiedzy lub umiejętności, a także bardziej dosadnych komentarzy na temat wyglądu lub cech drugiej osoby[78].

Przykładem ekspresji seksualnej jest twórczość erotyczna. Podejmowana przez młodzież często budzi kontrowersje w środowisku szkolnym. Młodzi ludzie eksperymentują z granicami akceptacji społecznej, wyrażając swoją seksualność poprzez rysunki o podtekście erotycznym, pisanie wierszy, piosenek czy opowiadań oraz tworzenie materiałów audiowizualnych związanych z seksualnością. Takie działania najczęściej wynikają z ciekawości, chęci zaimponowania rówieśnikom czy braku wyczucia granic. Choć wiele z tych form twórczości jest postrzeganych jako nieszkodliwa zabawa, to jednak mogą również prowadzić do poważniejszych konsekwencji, jeśli związane są z naruszeniem prywatności lub upublicznieniem materiałów o charakterze erotycznym. Niektóre formy takiej twórczości mogą stanowić nawet naruszenie prawa, zwłaszcza jeśli dotyczą fotografii i filmów o charakterze erotycznym, naruszającym prywatność lub gdy zawierają niedozwolone treści.

Kobieca i męska ekspresja seksualna, choć różna w swoich przejawach jest w dużej mierze kształtowana przez normy kulturowe i społeczne oczekiwania. Współczesne zmiany społeczne prowadzą do większej swobody w wyrażaniu seksualności, a tradycyjne podziały między kobiecymi i męskimi formami ekspresji w niektórych kwestiach uległy zatarciu. Niemniej jednak sposób, w jaki jednostki manifestują swoją atrakcyjność pozostaje istotnym elementem interakcji społecznych i kształtowania relacji międzyludzkich. Ekspresja seksualna nie jest jedynie przejawem atrakcyjności, ale także formą budowania tożsamości i samoświadomości, która podlega nieustannym zmianom. Jak zauważono już powyżej, ze względu na różnorodność sposobów wyrażania seksualności, trudno wskazać jeden uniwersalny model ekspresji, a przedstawione przykłady stanowią jedynie fragment bogatego spektrum form, które różnią się w zależności od jednostki, społeczeństwa, momentu historycznego itp.

---

77 Por. M. Kornaszewska, *Czynniki...*, dz. cyt., s. 177.

78 Por. Z. Kloch, *Język ...*, dz. cyt., s. 156.

1.5.4. Zachowania interakcyjne i relacyjne

Aktywność seksualna człowieka obejmuje zarówno działania, jak i przeżycia, realizowane w kontekście interakcji międzyludzkich. W przeciwieństwie do ekspresji seksualnej, która może mieć charakter indywidualny i w niektórych sytuacjach może być całkowicie niezauważalna przez innych, aktywność seksualna oparta na interakcji zakłada współuczestnictwo dwóch lub więcej osób. Kontakty (spotkania) te mogą przybierać różnorodny charakter, od luźnych, krótkotrwałych, po intymne i trwałe związki obejmujące szeroki wachlarz form bliskości. Na tej podstawie można wyodrębnić dwie formy zachowań seksualnych: interakcyjne i relacyjne. Zachowania o charakterze interakcyjnym są zazwyczaj skierowane do szerokiego grona osób. Mają one publiczny i otwarty charakter, często manifestujący gotowość do nawiązywania nowych kontaktów. Przykładami takich działań są rozmowy na temat seksualności, publiczne okazywanie zainteresowania inną osobą, zaloty czy flirt. Ich głównym celem jest komunikacja z otoczeniem, podkreślająca otwartość na interakcje i potencjalne relacje. Tego rodzaju działania mają na celu głównie budowanie kontaktów społecznych.

Drugie z wymienionych powyżej zachowań dotyczy działań skoncentrowanych na tworzeniu i rozwijaniu relacji. Zgodnie z definicją słownikową, relacje to kontakty, w trakcie których powstają między osobami więzi o różnym stopniu intensywności, niosące za sobą bardziej lub mniej intymny charakter[79]. Takie zachowania zazwyczaj zaczynają się od interakcyjnych form kontaktu, a z czasem prowadzą do powstania relacji. Kontakt taki nabiera wówczas prywatnego charakteru, właściwego dla danej pary nie tracąc jednocześnie elementu interakcyjnego, poprzez który para komunikuje otoczeniu o swoich emocjach i nastawieniu. Przykładami są gesty takie jak trzymanie się za ręce, objęcia czy pocałunki w miejscach publicznych. Są one obserwowalne i pełnią rolę subtelnych komunikatów informujących otoczenie o wyjątkowości danej relacji. Jednakże działania pary koncentrują się głównie na budowaniu bliskości i pogłębianiu intymności między partnerami.

Zarówno zachowania interakcyjne jak i relacyjne mogą być podejmowane w sposób bezpośredni oraz pośredni z wykorzystaniem środków medialnych. W tym względzie współczesne środowisko cyfrowe ma bardzo istotne znaczenie w nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich, również tych o charakterze seksualnym. Dlatego obecnie kontakty seksualne mogą

[79] Por. *Słownik języka polskiego PWN*, hasło: *Relacja*, https//sjp.pwn.pl/.

przybierać formę zarówno bezpośrednich interakcji, jak i pośrednich, realizowanych np. poprzez media społecznościowe, komunikatory internetowe czy korzystanie z treści erotycznych online.

1.5.4.1. Zachowania interakcyjne młodzieży

Zachowania interakcyjne na szeroką skalę podejmowane są przez młodzież, zarówno w środowisku szkolnym jak i poza nim. Są one naturalnym elementem procesu dojrzewania, poprzez który młodzi ludzie uczą się poznawania siebie nawzajem oraz budowania relacji. Zachowania te mają różnorodny charakter, od rozmów i zwykłych gestów po bardzo intymne formy kontaktu. Rozmowy o tematyce seksualnej oraz zaczepki słowne stanowią jedne z pierwszych form interakcji dotyczących seksualności. Młodzież w ten sposób bada granice, zdobywa wiedzę i sprawdza reakcje rówieśników oraz dorosłych. Chociaż często są to żarty lub komentarze, mogą one również pełnić funkcję oswajania się z trudnym tematem, jakim jest seksualność. Tego typu zachowania mogą jednak niekiedy przekraczać granice zarówno obyczajowe jak i prawne.

Pierwsze doświadczenia relacyjne w okresie dojrzewania często mają charakter eksploracyjny i są związane z potrzebą poznania własnych emocji oraz reakcji otoczenia. Młodzież podejmuje różne gesty czułości, takie jak przytulanie, trzymanie się za ręce czy pocałunki. Z jednej strony, zachowania te są niezbędne dla prawidłowego rozwoju emocjonalnego i społecznego, z drugiej jednak mogą wiązać się z zachowaniami ryzykownymi w aspekcie emocjonalnym i zdrowotnym. Do najpoważniejszych zagrożeń należą ryzyko chorób przenoszonych drogą płciową oraz ciąża. Z reguły zachowania te wiążą się u młodzieży z intensywnymi przeżyciami, przekładającymi się na ich samoocenę oraz sposób postrzegania relacji intymnych.

Jednym z intymnych zachowań seksualnych w wieku dojrzewania jest *petting*, czyli forma pieszczot, która nie prowadzi do pełnego stosunku seksualnego, ale pozwala na budowanie bliskości z partnerem lub partnerką. Dla wielu młodych osób jest to sposób na poznanie swojego ciała i jego reakcji, a także na kształtowanie umiejętności komunikacji w relacjach intymnych. Jednak w tym okresie może dochodzić również do nieprzemyślanych decyzji wynikających z np. presji rówieśniczej, braku wiedzy lub wpływu mediów społecznościowych.

W miarę upływu czasu, zachowania interakcyjne młodzieży nabierają większej głębi i znaczenia. Młodzi ludzie uczą się wyrażać swoje uczucia w sposób bardziej świadomy, a ich relacje stają się stabilniejsze i bardziej zaawansowane. Jest to etap, który może wiązać się z podjęciem współżycia

seksualnego. Badania wskazują, że na przestrzeni ostatnich dekad zmieniał się nie tyle wiek inicjacji seksualnej, co liczba młodych ludzi podejmujących współżycie seksualne przed osiągnięciem dorosłości. Wydaje się, że może być to efekt przemian społeczno-kulturowych i większej akceptacji dla wczesnej aktywności seksualnej. Choć statystyki pokazują, że coraz więcej młodych ludzi angażuje się w aktywność seksualną przed osiągnięciem pełnoletności, to jednak dolna granica wieku podejmowania współżycia i wiązanego z nim rodzicielstwa uwarunkowana jest biologicznie i nie podlega zmianom kulturowym.

1.5.4.2. Inicjacja seksualna

Analiza dostępnych badań i statystyk ukazuje zmieniające się trendy w zachowaniach seksualnych młodzieży, związanych z inicjacją seksualną. Szczególnie uwidacznia się to w zachowaniach dziewcząt. W latach 70. XX wieku, zaledwie 8,7% dziewcząt miało za sobą pierwsze doświadczenie seksualne przed 18. rokiem życia, natomiast w 2010 roku odsetek ten wzrósł do 52,2%[80]. Źródeł zmian w zachowaniach młodych kobiet można upatrywać w transformacji społeczno-kulturowej. Stopniowo zwiększa się poziom akceptacji dla wczesnej aktywności seksualnej. Jednocześnie dane wskazują na różnice między płciami – inicjacja seksualna u chłopców wciąż często ma miejsce wcześniej niż u dziewcząt. Współczesne badania pokazują, że dziewczęta częściej niż kiedyś angażują się w aktywność seksualną, choć przyczyny tego zjawiska nie są jednoznaczne[81]. Możliwe, że wpływ na tę zmianę mają przemiany norm społecznych oraz nierealistyczne oczekiwania wobec przeżyć seksualnych kształtowane przez media i rówieśników. Nie można wykluczyć również innych uwarunkowań, takich jak większa świadomość w zakresie seksualności czy indywidualne doświadczenia młodych ludzi[82]. Należy jednak zauważyć, że statystyki Głównego Urzędu Statystycznego pokazują, że choć liczba ciąż wśród nastolatek spada od 2004 roku, wciąż zdarzają się przypadki młodych matek w wieku poniżej

---

80 Por. M. Babik, *Sex Education and Adolescent Sexual Behavior: Analysis of Historical and Contemporary Data*, „Multidisciplinary Journal of School Education" 2024, t. 13, nr 2(26), s. 499.

81 Por. M. Babik, *Inicjacja seksualna w XX wieku. Studium porównawcze*, „Życie i Płodność. Kwartalnik Interdyscyplinarny" 2010, nr 3, s. 43–53.

82 Por. E. Rojewska, *Młodzież wobec seksualności. Raport z badań*, w: *Młodzi. Przeciw czemu się buntują? Czego pragną? Co budują?*, red. Ł. Kwadrans, E. Sowa-Behtane, B. Stańkowski, Kraków 2018, s. 123–136.

15 lat. W 2022 roku odnotowano 171 przypadków porodów w tej grupie wiekowej, co stanowi 3,24% wszystkich porodów nastoletnich dziewcząt[83].

1.5.4.3. Rodzicielstwo nastolatków

Konsekwencją podejmowania współżycia seksualnego jest rodzicielstwo w nastoletnim wieku, które z przyczyn naturalnych w większym stopniu obarcza młode matki niż ojców. Rodzicielstwo nastolatków jest zjawiskiem o złożonych konsekwencjach, obejmujących zarówno aspekty indywidualne, społeczne, jak i edukacyjne. Jak wskazuje Agnieszka Skowrońska-Pućka, ciąża w wieku nastoletnim może być uznana za wydarzenie krytyczne, które znacząco wpływa na życie młodych matek i ich otoczenia. Nastoletnie matki często pochodzą z rodzin o niskim statusie ekonomicznym, nie mają stabilnego dochodu ani własnego mieszkania, a ich sytuacja życiowa jest skomplikowana ze względu na konieczność łączenia obowiązków macierzyńskich z edukacją i dorastaniem[84]. Współczesne badania wskazują, że optymalny wiek dla prokreacji przypada na okres 26–30 lat, podczas gdy najmniej korzystnym okresem jest wiek poniżej 20. roku życia[85].

Z perspektywy psychologicznej, dla młodych dziewcząt ciąża oznacza nie tylko konieczność podjęcia nowych ról społecznych, ale również rezygnację z wielu typowych dla młodości aktywności i perspektyw rozwojowych. Z jednej strony, młode matki często spotykają się z trudnościami emocjonalnymi, ekonomicznymi i edukacyjnymi. Z drugiej strony, niektóre badania wykazują, że wczesne rodzicielstwo może być traktowane jako szansa na zmianę dotychczasowego życia. Jak zauważa Skowrońska-Pućka, wiele nastoletnich matek, mimo początkowego szoku i trudności, postrzega swoje macierzyństwo jako wartość i dar, który motywuje je do rozwoju i samodzielności[86]. W niektórych przypadkach rodzicielstwo może działać jako czynnik chroniący przed negatywnymi skutkami trudnego dzieciństwa. Badane nastoletnie matki wskazywały, że narodziny dziecka pomogły im zmienić swoje życie, skupić się na edukacji i uniknąć negatywnych wpływów

---

83 M. Babik, *Sex Education...*, dz. cyt., s. 503–504.

84 Por. A. Skowrońska-Pućka, *Nastoletnie macierzyństwo – szansa czy ograniczenie? Doświadczenia małoletnich matek z grup defaworyzowanych*, w: *Młodzi. Przeciw czemu się buntują? Czego pragną? Co budują?*, red. Ł. Kwadrans, E. Sowa-Behtane, B. Stańkowski, Kraków 2018, s. 217–231.

85 Por. U. Kempińska, *Małżeństwa młodocianych. Ciąża, ślub i co dalej...?*, Toruń 2012, s. 70.

86 Por. A. Skowrońska-Pućka, *Nastoletnie...*, dz. cyt., s. 220.

rówieśniczych. W narracjach młodych matek często pojawiało się przekonanie, że ich macierzyństwo było punktem zwrotnym, który zmotywował je do podejmowania odpowiedzialnych decyzji i dążenia do stabilizacji życiowej[87].

Podsumowując, nastoletnie rodzicielstwo jest zjawiskiem wielowymiarowym, które niesie ze sobą zarówno wyzwania, jak i możliwości. Jak pokazują badania, kluczowe znaczenie ma dostęp do wsparcia instytucjonalnego i rodzinnego, które może pomóc młodym matkom w przezwyciężeniu trudności i zapewnieniu sobie i dziecku lepszej przyszłości.

1.5.4.4. Kontakt z pornografią

W obrębie interakcyjnych zachowań seksualnych plasuje się również oglądani materiałów pornograficznych. Nie mamy tu do czynienia z realnym spotkaniem osób, ma ono charakter pośredni. Tego rodzaju kontakt może dodatkowo wiązać się z zachowaniami autoerotycznymi. Sięganie przez dorastającą młodzież po materiały o treściach erotycznych nie jest zjawiskiem nowym. Opisywano takie zachowania nastolatków oraz prowadzono badania na ten temat już w pierwszej połowie XX wieku. Znamienną w tym obszarze jest publikacja J. Kuchty zatytułowana *Książka zakazana*[88].

Dla współczesnej młodzieży formą „książki zakazanej" stają się czasopisma pornograficzne czy też szeroko pojęte multimedia. Dają one możliwość swoistego „podglądania" aktywności seksualnej innych. Pomimo obowiązujących uregulowań prawnych, zakazujących prezentowania pornografii małoletnim, znaczny odsetek młodzieży sięga po tego rodzaju materiały. Jak wynika z raportu Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę, kontakt młodzieży z materiałami pornograficznymi jest powszechnym zjawiskiem, a znaczna część uczniów przyznaje, że natrafiła na tego typu treści zarówno celowo, jak i przypadkowo. Badania pokazują, że 43% uczniów w wieku 11–18 lat miało kontakt z materiałami pornograficznymi, a dla starszej młodzieży (15–18 lat) odsetek ten wynosi nawet 63%. Co piąty badany deklaruje, że ogląda treści pornograficzne co najmniej raz w tygodniu[89].

Istotnym czynnikiem wpływającym na to zjawisko jest łatwy dostęp do internetu za pomocą urządzeń mobilnych. Aż 92% respondentów deklaruje, że miało kontakt z materiałami pornograficznymi właśnie za pośrednictwem

---

87 Por. tamże, s. 227.

88 J. Kuchta, *Książka zakazana*, Warszawa b.d.w. (po 1934).

89 K. Makaruk J. Włodarczyk, P. Michalski, *Kontakt dzieci i młodzieży z pornografią. Raport z badań*, Warszawa 2017, s. 5–30.

internetu, a najczęściej używanym urządzeniem jest telefon komórkowy (79%)[90]. Równocześnie badania wskazują, że kontakt z takimi treściami może prowadzić do kształtowania nierealistycznych oczekiwań wobec relacji międzyludzkich oraz do negatywnych skutków psychologicznych, w tym obniżenia zadowolenia z życia, uzależnienia od treści pornograficznych czy też obniżenia wyników w nauce.

Z kolei badania Z. Izdebskiego wykazały, że 77,5% uczniów drugich kas szkół ponadgimnazjalnych deklaruje oglądanie treści pornograficznych. Częściej sięgają po nie chłopcy (90,6%) niż dziewczęta (64,4%)[91]. Analizując częstotliwości oglądania pornografii Z. Izdebski zauważa, że codzienne korzystanie z tego rodzaju treści zadeklarowało 5,3% chłopców i 1,2% dziewcząt. Częściej niż raz w tygodniu pornografię ogląda 13% chłopców oraz 5,3% dziewcząt, natomiast przynajmniej raz w miesiącu – odpowiednio 15,4% i 8,6%. Ponad jedna trzecia badanych (38,2% chłopców i 25,9% dziewcząt) wskazała, że ogląda materiały pornograficzne rzadziej niż raz w miesiącu. Jednocześnie 39,8% dziewcząt i 15,1% chłopców zadeklarowało, że nigdy nie oglądało pornografii[92].

W kontekście źródeł dostępu do materiałów pornograficznych największa liczba uczniów wskazała czasopisma i magazyny (81,5% ogółu badanych, 71,8% chłopców i 85% dziewcząt), następnie filmy na kasetach wideo oraz telewizji kablowej/satelitarnej (odpowiednio 81,6% oraz 66% ogółu). Popularnym źródłem był również internet (31,7%), a rzadziej wykorzystywano filmy wideo (6,4%) oraz nielegalne pokątne kopie filmów pornograficznych (7,5%)[93].

W zakresie treści oglądanej pornografii, różnice między płciami były wyraźne. Chłopcy częściej oglądali materiały przedstawiające seks grupowy (64,7% wobec 46,3% u dziewcząt), natomiast dziewczęta częściej unikały treści o charakterze skrajnym lub przemocowym. Przykładowo, materiały dotyczące seksu z przemocą oglądało 14,3% chłopców i 7,1% dziewcząt. Rzadsze były przypadki oglądania pornografii przedstawiającej seks ze zwierzętami (17,1% chłopców, 8,5% dziewcząt) czy materiały dotyczące seksu z przemocą lub sadomasochizmem (13,3% chłopców, 7,1% dziewcząt).

Interesujące są także różnice w kontekście oglądania pornografii w towarzystwie innych osób. Chłopcy częściej niż dziewczęta wskazywali, że

---

90 Tamże.

91 Por. Z. Izdebski, *Seksualność...*, dz. cyt., s. 195.

92 Por. tamże.

93 Por. tamże.

oglądali materiały pornograficzne razem z kolegami (25%). Dla porównania, dziewczęta rzadziej oglądały tego rodzaju treści w obecności innych osób – tylko 16,4% badanych wskazało, że robiło to w towarzystwie koleżanek, a jedynie 21,9% z własnym partnerem.

Podsumowując, analiza tych danych pokazuje, że chłopcy wykazują wyraźnie większe zainteresowanie pornografią niż dziewczęta, zarówno pod względem częstotliwości oglądania, jak i poszukiwania różnorodnych treści. Jednocześnie istnieją znaczące różnice w sposobie odbioru treści pornograficznych – dziewczęta preferują bardziej konwencjonalne materiały, podczas gdy chłopcy częściej eksplorują treści kontrowersyjne lub przemocowe.

2. ZACHOWANIA SEKSUALNE W KONTEKŚCIE SPOŁECZNO-KULTUROWYM

Analiza biologicznych aspektów seksualności, przeprowadzona w poprzednim rozdziale, ukazała fundamentalne mechanizmy kształtujące ludzką seksualność. Podkreślono znaczenie procesu dojrzewania oraz instynktownych i odruchowych reakcji seksualnych, które są nieodłącznym elementem rozwoju młodzieży. W efekcie tej analizy wyodrębniono dwa kluczowe wymiary seksualności: wewnętrzny, obejmujący przeżycia, emocje i tożsamość jednostki, oraz zewnętrzny, który odnosi się do zachowań i interakcji zachodzących w środowisku społecznym. Zewnętrzny wymiar seksualności umiejscawia ją w szerszym kontekście społeczno-kulturowym, co rodzi potrzebę uzupełnienia refleksji nad tym, jak społeczeństwo, kultura, prawo i normy obyczajowe oddziałują na sposób przeżywania i wyrażania seksualności.

W niniejszym rozdziale dokonana zostanie analiza ukazująca, w jaki sposób różne czynniki, takie jak prawo, moda, normy społeczne i obyczajowe wpływają na postrzeganie i wyrażanie seksualności przez młodzież.

2.1. Wyznaczniki obyczajowe zachowań seksualnych człowieka

Obyczaj to ustalona forma życia zbiorowego, obejmująca reguły postępowania w różnych sytuacjach, które są powszechnie akceptowane i praktykowane w danej społeczności. Normy te, zakorzenione w tradycji i kulturze, przekazywane są z pokolenia na pokolenie, kształtując zachowania jednostek i regulując życie społeczne[94]. Obyczaje określają charakterystyczne dla danej zbiorowości sposoby postępowania, które pozostają w ścisłym związku z systemem wartości i normami moralnymi. Ich przestrzeganie jest kontrolowane przez mechanizmy społeczne, od wyrażania dezaprobaty po

[94] Por. K. Wąż, *Obraz obyczajowości seksualnej młodych kobiet i mężczyzn. Stosunek do wybranych norm związanych z aktywnością seksualną*, „Dyskursy Młodych Andragogów" 2020, nr 21, https://dma.wns.uz.zgora.pl/index.php/DMA/article/view/529/502 (dostęp: 03. 02. 2025).

formalne sankcje, a ich nieprzestrzeganie może skutkować negatywnymi konsekwencjami, takimi jak utrata akceptacji grupy społecznej[95].

Obyczajowość seksualna obejmuje zarówno normy i wzory postępowania, jak i faktyczne zachowania ludzi w sferze seksualnej. Określa, co jest społecznie akceptowane w wyrażaniu seksualności oraz w relacjach intymnych. Zbiór społecznie przyjętych reguł obejmuje zachowania związane z inicjowaniem, utrzymywaniem i zakończeniem relacji seksualnych, a także te dotyczące autoerotyzmu[96]. Wiele z tych norm, mimo że dotyczą sfery prywatnej podlega społecznej ocenie i kontroli[97]. Obyczaje nie są statyczne, zmieniają się wraz z przekształceniami społecznymi i kulturowymi. Ich transformacja jest jednak stopniowa i wieloetapowa. Nowe normy stopniowo zastępują wcześniejsze wzorce, lecz proces ten nie następuje automatycznie[98]. Obecnie obserwuje się wzrost indywidualizacji seksualności i osłabienie społecznych więzi, regulujących tę sferę życia. Seksualność staje się bardziej prywatną kwestią jednostki, a tradycyjne wartości ustępują miejsca bardziej liberalnym postawom[99]. Proces ten obejmuje większą akceptację dla różnorodnych form zachowań seksualnych, demokratyzację relacji intymnych oraz spadek znaczenia moralnych ocen związanych z seksualnością[100].

Tradycyjnie aktywność seksualna była postrzegana jako domena małżeństwa. Współcześnie rośnie liczba osób, które świadomie rezygnują z formalizacji swoich relacji, dostosowując je do własnych przekonań i stylu życia. Badania wskazują, że w ostatnich dekadach nastąpiły istotne zmiany w zakresie zachowań seksualnych młodych ludzi. Odejście od wzorców opartych na religijnych normach moralnych, zmniejszenie kontroli rodzicielskiej oraz wzrost akceptacji dla przedmałżeńskiej aktywności seksualnej, należą do kluczowych trendów[101]. Równocześnie zmieniają się role płciowe, dziewczęta coraz częściej przejmują inicjatywę w relacjach intymnych, co zapewne świadczy o rosnącym poczuciu równouprawnienia w strukturze

95 Por. *Słownik Języka Polskiego PWN*, hasło: *Obyczaj*, https//sjp.pwn.pl/.

96 Por. *Wielki słownik języka polskiego PAN*, hasło: *Obyczaj*, https://wsjp.pl/.

97 Por. K. Wąż, *Wybrane składowe obyczajowości seksualnej młodzieży. Poznawanie partnera*, „Rocznik Lubuski" 2018, t. 44, cz. 1, s. 305.

98 Por. tamże.

99 Por. J. Dec-Pietrowska, E. Paprzycka, *Społeczne konstruowanie cielesności i seksualności. Analiza wybranego kontekstu edukacji seksualnej*, „Dyskursy Młodych Andragogów" 2016, nr 17, s. 325–339.

100 Por. K. Wąż, *Wybrane składowe...*, dz. cyt., 306.

101 Por. T. Szlendak, *Supermarketyzacja: religia i obyczaje seksualne młodzieży w kulturze konsumpcyjnej*, Wrocław 2008, s. 45–47.

społecznej[102]. Współczesne modele ról płciowych współistnieją z tradycyjnymi wzorcami, tworząc przestrzeń napięć i ambiwalencji. Konwergencja ról męskich i kobiecych sprawia, że klasyczne podziały stopniowo tracą na znaczeniu, jednak wciąż pozostają obecne w świadomości społecznej[103].

Obyczajowość seksualna pozostaje pod wpływem zarówno tradycyjnych norm, jak i nowoczesnych trendów kulturowych. Kluczową rolę w procesie socjalizacji seksualnej odgrywają rówieśnicy, media i edukacja. Współcześnie to media elektroniczne, internet, filmy oraz portale społecznościowe stanowią główne źródło informacji o seksualności dla młodych ludzi. Fakt ten ogranicza wpływ rodziny i systemu edukacji, co prowadzi do niekontrolowanego dostępu do treści związanych z seksualnością i wpływa na postawy oraz decyzje młodzieży[104].

Podsumowując, obyczajowość seksualna młodzieży kształtuje się na styku tradycji i współczesnych zmian społecznych. Choć klasyczne normy wciąż pozostają obecne, rosnąca indywidualizacja i wpływ mediów sprawiają, że młodzi ludzie coraz częściej podejmują decyzje dotyczące swojej seksualności w sposób autonomiczny[105]. Proces ten niesie zarówno pozytywne, jak i negatywne konsekwencje. Z jednej strony, jednostki zyskują większą wolność w kształtowaniu własnych relacji, z drugiej, braki edukacji seksualnej oraz zmniejszona kontrola społeczna mogą prowadzić do dezorientacji i nieprzemyślanych decyzji. Kluczową kwestią pozostaje więc znalezienie równowagi między wolnością wyboru, a odpowiedzialnym podejściem do seksualności.

2.2. Moda a zachowania seksualne

Moda to społecznie akceptowany i często przejściowy sposób ubierania się, zachowywania lub preferowania określonych stylów, które zmieniają się z czasem i zyskują popularność w danym okresie. *Słownik języka polskiego PWN* definiuje ją jako „upodobanie, powszechne i krótkotrwałe naśladowanie wzorów zachowań, stylu życia lub ubioru, jakie pojawia się w danym środowisku”[106]. Modę opisuje się jako popularny styl lub praktykę, szczególnie

---

102 Por. K. Wąż, *Wybrane składowe...*, dz. cyt., 306.

103 Por. tamże.

104 Por. tamże, s. 305–306.

105 Por. T. Szlendak, *Supermarketyzacja...*, dz. cyt., s. 48–49.

106 Por. *Słownik języka polskiego PWN*, hasło: *Moda*, https//sjp.pwn.pl/.

w dziedzinie odzieży, obuwia, akcesoriów lub makijażu. Wszystkie te definicje wskazują, że moda jest zjawiskiem społecznym, które stopniowo zmienia się nie przestając oddziaływać na różne aspekty życia. Jak zauważa Joanna Zalewska „moda polega bowiem na naśladowaniu wielu osób w drobnych aspektach i indywidualnym tworzeniu własnego unikatowego sposobu życia z dostępnych w społeczeństwie wzorów"[107].

Będąc elementem zmiennym i mniej stabilnym niż inne zwyczaje, moda często wiąże się z presją społeczną wywieraną na jednostki. Choć zmienia się szybko, w okresie obowiązywania określa i monopolizuje akceptowane normy, wykluczając inne style. Stanowi sposób realizacji potrzeby oryginalności, a równocześnie odpowiedzi na nacisk społeczny na konformizm. Funkcjonuje obok moralności, obejmując obszary obyczajowe, które mogą się zmieniać bez naruszania najważniejszych norm społecznych. Jej wpływ widać szczególnie w szybkim tempie zmian stylów życia, wynikających z dwóch głównych tendencji: krytycznego spojrzenia na starsze wzorce i fascynacji nowymi oraz potrzeby różnicowania się między grupami społecznymi. Osoby z niższych warstw społecznych często naśladują styl wyższych, podczas gdy te ostatnie dążą do zachowania swojej odrębności. Jak zauważa Paulina Nowak, ubiór, gesty, maniery oraz sposób bycia stanowią istotne elementy fasady społecznej, której celem jest nie tylko autoprezentacja, ale i włączenie się w określoną grupę społeczną[108]. W efekcie moda staje się wzorem do naśladowania, który zyskuje powszechną akceptację, a z czasem zaczyna być postrzegany jako obowiązkowy w danej grupie[109].

Moda, jako zjawisko społeczne nie ogranicza się jedynie do aspektów estetycznych czy praktycznych. Pełni również funkcję komunikacyjną, pozwalając jednostkom wyrażać siebie i swoją tożsamość. W tym kontekście można ją rozpatrywać jako jedną z form ekspresji seksualnej. Zgodnie z przyjętą w tym opracowaniu definicją ekspresji seksualnej, odnosi się ona do sposobu wyrażania emocji, myśli i tożsamości za pomocą różnych środków werbalnych i niewerbalnych. Moda wpisuje się w tę definicję, ponieważ poprzez wybór określonych ubrań, dodatków czy stylizacji, jednostki mogą manifestować swoją płeć, atrakcyjność, a nawet przynależność do określonych grup społecznych.

---

[107] J. Zalewska, *Od obyczaju do mody: przemiany życia codziennego. Zarys projektu*, w: *Od obyczaju do mody. Przemiany życia codziennego*, red. J. Zalewska, M. Cobel-Tokarska, Warszawa 2014, s. 10.

[108] Por. P. Nowak, *W stronę Ja relacyjnego? Moda, autoprezentacja i tożsamość*, w: *Od obyczaju...*, dz. cyt., s. 345–368.

[109] Por. T. Szlendak, *Supermarketyzacja...*, dz. cyt. s. 48–49.

Jako istotny element współczesnej kultury konsumpcyjnej, moda silnie oddziałuje na zachowania seksualne jednostek. Wyznacza normy estetyczne i społeczne, wpływające na postrzeganie ciała, tożsamości oraz relacji intymnych. Promuje pewne standardy urody, często wzmacniając stereotypy związane z płcią i seksualnością. Kobiety są zachęcane do noszenia ubrań eksponujących ich seksualność zgodnie z oczekiwaniami społecznymi dotyczącymi atrakcyjności, co wywiera presję na dostosowanie się do tych norm[110]. To z kolei kształtuje postrzeganie własnego ciała i rolę w relacjach intymnych. Moda oddziałuje także na zachowania seksualne poprzez promowanie stylów uznawanych za „wyzywające" lub „prowokacyjne".

Moda nie tylko kształtuje indywidualne preferencje, ale również sposób, w jaki inni interpretują i reagują na te wybory. Na przykład, kobieta ubierająca się zgodnie z modnym stylem „seksownym" może być odbierana w określony sposób, co wpływa zarówno na jej relacje intymne, jak i na codzienne interakcje społeczne. Ponadto, moda pozwala wyrażać orientację seksualną lub wyróżniać się w społeczeństwie, co z kolei wpływa na to, jak dana osoba jest postrzegana i identyfikuje się w kontekście społecznym.

Na przestrzeni historii moda i inne kulturowe wyznaczniki, takie jak obyczaje czy prawo zmieniały się, co prowadziło zarówno do pozytywnych, jak i negatywnych konsekwencji[111]. Moda wpływa na zachowania seksualne, tożsamość i relacje społeczne, kształtując zarówno indywidualne doświadczenia, jak i ogólne normy społeczne dotyczące seksualności. Poprzez promowanie określonych wzorców ma istotny wpływ na postawy, normy i wybory jednostek.

2.3. Aspekt prawny zachowań seksualnych

W potocznym rozumieniu zadaniem każdego systemu prawnego jest ustanowienie formalnych ram i zasad, które definiują zachowania dozwolone i zabronione. Innymi słowy, prawo jawi się jako narzędzie regulacji społecznej, określając granice dopuszczalnych działań, a także przewidując sankcje za ich przekroczenie. Definicje prawnicze uszczegółowiają rozumienie prawa zwracając uwagę na to, że jest ono zjawiskiem kulturowym, powstałym w określonym miejscu i czasie, w celu ochrony i realizacji określonych

[110] Por. M. Cobel-Tokarska, *W jakiej Polsce żyliśmy? Historyczno-społeczne tło przemian obyczajowych w PRL-u*, w: *Od obyczaju...*, dz. cyt., s. 31.

[111] Por. M. Cobel-Tokarska, *W jakiej Polsce...*, dz. cyt., s. 31.

wartości[112]. Stanowi je uporządkowany i spójny zbiór norm regulujący sposób postępowania w oparciu o jednolity fundament aksjologiczny[113]. W kontekście omawiania roli prawa jako narzędzia regulacji społecznej, istotne jest zrozumienie, jak wartości i normy kulturowe wpływają na kształtowanie przepisów prawnych, zwłaszcza w obszarze seksualności. Prawo, będące zjawiskiem kulturowym, nie jest statyczne, lecz ewoluuje wraz ze zmianami społecznymi i aksjologicznymi. W Polsce, na przestrzeni XX wieku, zmiany te znalazły swoje odzwierciedlenie w trzech różnych kodeksach karnych, które w różny sposób traktowały kwestie związane z seksualnością. Kodeks karny z 1932 roku sytuował seksualność w przestrzeni społecznego obyczaju, operując pojęciem „nierząd", który definiowano jako „działanie skierowane na zaspokojenie popędu płciowego w sposób inny, niż ten, który wyznacza społeczeństwo, dobrze pod względem czystości obyczajów zorganizowane, a więc przez spółkowanie małżeńskie (*matrimonium est remedium concupiscentiae*)"[114]. Odzwierciedlało to ówczesne postrzeganie seksualności w kontekście religijnym i obyczajowym.

W kolejnych dekadach, szczególnie po uchwaleniu Kodeksu karnego w 1969 roku, prawo zaczęło rozgraniczać ochronę obyczajności i wolności seksualnej jako odrębnych dóbr, podlegających ochronie prawnej. Współczesne ustawodawstwo, szczególnie po wprowadzeniu Kodeksu karnego z 1997 roku integruje ochronę wolności seksualnej i obyczajności w jednym rozdziale, co odzwierciedla zmiany w podejściu do tych kwestii, uwzględniając jednocześnie ewolucję norm społecznych i kulturowych[115].

2.3.1. Podstawowe akty prawne

W polskim systemie prawnym zachowania seksualne adolescentów podlegają określonym regulacjom, choć żaden akt prawny nie odnosi się bezpośrednio do aktywności seksualnej uczniów w szkole. Podstawowym dokumentem regulującym tę kwestię jest Kodeks karny, a także Ustawa o systemie oświaty, Ustawa o ochronie płodu ludzkiego i warunkach

---

112 Por. D.D. Mielewczyk, *Rozważania nad prawem i zwyczajem w systemie prawa kontynentalnego*, „Studia Prawnicze KUL" 2022, nr 2(90), s. 237.

113 Por. tamże, s. 238.

114 Por. M. Babik, *Sex education...*, dz. cyt., s. 499; por też: J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów 1932, s. 298.

115 Por. A. Wądołowska, *Wolność seksualna jako przedmiot ochrony prawnokarnej*, „Prokuratura i Prawo" 2007, nr 4, s. 133–147.

dopuszczalności przerywania ciąży oraz Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Kluczowe jest kryterium wiekowe, które określa granice dopuszczalności pewnych zachowań i odpowiedzialności prawnej młodzieży.

Kodeks karny w rozdziale XXV skupia się na przestępstwach przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. Jego celem jest ochrona jednostki przed przymusem i nadużyciami w sferze seksualnej, zapewniając każdej osobie prawo do swobodnego decydowania o swoim ciele, wyborze partnera oraz formie i czasie podejmowania aktywności seksualnej[116]. Kluczowe przepisy zawarte w art. 197–204 zabraniają m.in. zgwałcenia, wykorzystywania bezradności lub zależności, obcowania płciowego z małoletnimi, nawiązywania kontaktu z nimi w celach seksualnych, kazirodztwa, publicznego propagowania pedofilii, zmuszania do prostytucji czy prezentowania niektórych form pornografii[117].

Prawo polskie rozróżnia kilka pojęć związanych z wiekiem osób niepełnoletnich. Osobą niepełnoletnią jest każdy, kto nie ukończył 18. roku życia, z wyjątkiem kobiet, które zawarły związek małżeński po ukończeniu 16 lat za zgodą sądu. Osoba małoletnia to niepełnoletni, który nie ma konfliktu z prawem, natomiast nieletni to osoba niepełnoletnia przejawiająca zachowania dewiacyjne, w tym demoralizację lub popełniająca przestępstwa i wykroczenia. Kodeks karny w art. 10 stanowi, że osoby poniżej 15. roku życia nie ponoszą odpowiedzialności karnej za czyny zabronione, jednak mogą wobec nich zostać zastosowane środki wychowawcze lub poprawcze[118]. Po ukończeniu 15 lat w niektórych przypadkach, np. w przypadku zgwałcenia, możliwa jest odpowiedzialność karna.

Szczególną ochroną objęte są dzieci poniżej 15. roku życia. Artykuł 200 Kodeksu karnego penalizuje obcowanie płciowe, inne czynności seksualne i prezentowanie treści pornograficznych małoletnim z tej grupy wiekowej. Obcowanie płciowe obejmuje nie tylko stosunki waginalne, ale również analne, oralne oraz inne formy aktywności seksualnej, w tym penetrację narządów płciowych przedmiotami. Inne czynności seksualne to szeroki zbiór zachowań, takich jak dotykanie, pieszczoty, pocałunki czy przymuszanie dziecka do uczestnictwa w czynnościach seksualnych. Artykuł 200 § 3 i 4 penalizuje również udostępnianie treści pornograficznych dzieciom poniżej

---

116 M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2016, s. 1207–1241.

117 Obszernie na temat prostytuowania się młodzieży pisze J. Kurzępa, *Młodzi, piękne i niedrodzy... Miłość w objęciach seksbiznesu*, Kraków 2012, s. 218–262.

118 Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich, art. 1 oraz art. 6.

15. roku życia, mając na celu ochronę ich przed demoralizacją[119]. Polskie prawo nie definiuje jednoznacznie pornografii, ale różne opracowania naukowe wskazują na jej moralistyczne i pragmatyczne definicje[120]. Ochroną objęte są również osoby poniżej 18. roku życia, a szczególnie surowo karane są działania związane z produkcją i rozpowszechnianiem pornografii z udziałem małoletnich[121].

W polskim prawie aktywność seksualna adolescentów po ukończeniu 15 lat nie jest penalizowana, jednak wciąż podlega pewnym ograniczeniom. Artykuł 199 § 3 Kodeksu karnego przewiduje karalność obcowania płciowego z małoletnim, jeśli dochodzi do nadużycia zaufania, uzyskania korzyści materialnej lub osobistej w zamian za kontakty seksualne. Ponadto, art. 191a Kodeksu karnego reguluje kwestie związane z wykorzystaniem wizerunku seksualnego innych osób, co ma istotne znaczenie w kontekście ochrony prywatności młodzieży.

Podsumowując, polskie prawo karne szczególnie chroni dzieci do 15. roku życia, całkowicie zakazując jakiejkolwiek aktywności seksualnej wobec nich oraz dostępu do treści pornograficznych. Osoby w wieku 15–18 lat mogą podejmować aktywność seksualną, lecz w niektórych przypadkach nadal podlegają ochronie prawnej, np. w kontekście nadużycia zaufania lub wykorzystania seksualnego w zamian za korzyści.

W polskim systemie prawnym kluczową rolę (obok Kodeksu karnego) w przeciwdziałaniu demoralizacji i przestępczości wśród młodzieży odgrywa Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich[122]. Określa ona zasady postępowania wobec osób poniżej 18. roku życia, mając na celu zapobieganie i zwalczanie demoralizacji oraz rozpatrywanie spraw związanych z czynami karalnymi. W przypadku osób, które dopuściły się takiego czynu po ukończeniu 13. roku życia, ale przed ukończeniem 17 lat, stosuje się odpowiednie środki wychowawcze lub poprawcze, które mogą obowiązywać do ukończenia przez te osoby 21 lat. Przepisy ustawy znajdują zastosowanie, gdy nieletni wykazuje oznaki demoralizacji lub dopuści się czynu karalnego, jednak ich stosowanie nie obejmuje osób pełnoletnich, w tym

---

119 M. Filar, *Seksualne wykorzystywanie dzieci w świetle polskiego kodeksu karnego*, „Dziecko Krzywdzone" 2002, s. 4–5, http://www.dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/viewFile/92/81 (dostęp: 30.01.2025).

120 M. Filar, *Pornografia. Studium z dziedziny polityki kryminalnej,* Toruń 1977, s. 30.

121 Tamże.

122 Pełny tekst: https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180000969/U/D20180969Lj.pdf.

także tych, które uzyskały pełnoletność poprzez zawarcie małżeństwa przed 18. rokiem życia, nawet jeśli małżeństwo to zostało unieważnione lub zakończyło się rozwodem.

Demoralizacja, w rozumieniu ustawy, to proces odchodzenia od norm społecznych, który może przejawiać się w różnych formach, takich jak naruszanie zasad współżycia społecznego, popełnianie czynów zabronionych, uchylanie się od obowiązku szkolnego, spożywanie alkoholu i innych środków odurzających, a także uczestnictwo w działalności przestępczej. Istotne jest, że ustawa nie określa minimalnego wieku, od którego dziecko może zostać uznane za zdemoralizowane, jednak przyjmuje się, że jest to co najmniej 9 lat, ponieważ dopiero w tym wieku dziecko zaczyna rozumieć podstawowe zasady moralne.

Jeśli chodzi o czyny karalne, ustawa obejmuje przestępstwa, przestępstwa skarbowe oraz niektóre wykroczenia. Osoba nieletnia może ponosić odpowiedzialność za takie czyny tylko wtedy, gdy popełniła je po ukończeniu 13. roku życia, ale przed ukończeniem 17 lat. W przypadku wykrycia demoralizacji lub czynu karalnego możliwe jest zastosowanie środków wychowawczych, a w uzasadnionych przypadkach także umieszczenie w zakładzie poprawczym, które jest środkiem najbardziej restrykcyjnym. Wobec nieletnich mogą być stosowane różne działania, w tym upomnienie, nałożenie obowiązków wychowawczych, ustanowienie nadzoru rodziców, kuratora lub organizacji społecznej, a także skierowanie do placówek resocjalizacyjnych. W szczególnych przypadkach możliwe jest również umieszczenie nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym lub zakładzie poprawczym.

Umieszczenie w zakładzie poprawczym stosowane jest jedynie w przypadkach, gdy nieletni wykazuje wysoki stopień demoralizacji, a inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne. Decyzja o umieszczeniu w takim zakładzie może być zawieszona na okres od roku do trzech lat, w czasie którego stosuje się inne środki resocjalizacyjne. W sytuacji, gdy u nieletniego stwierdzono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe lub uzależnienie, sąd może zdecydować o umieszczeniu go w odpowiednim zakładzie leczniczym lub szpitalu psychiatrycznym.

Stosowanie przepisów zależy również od wieku nieletniego. Dzieci do 9. roku życia nie mogą być uznane za zdemoralizowane, gdyż nie mają jeszcze zdolności rozpoznawania dobra i zła. Osoby w wieku od 9 do 13 lat mogą być oceniane jedynie pod kątem demoralizacji, nawet jeśli ich zachowania spełniają znamiona przestępstwa. Osoby w wieku 13–17 lat mogą odpowiadać zarówno za demoralizację, jak i za czyny karalne, natomiast

osoby między 17. a 18. rokiem życia są oceniane pod kątem demoralizacji, ale za czyny karalne odpowiadają już zgodnie z przepisami dotyczącymi dorosłych.

Posiadanie materiałów pornograficznych nie jest w Polsce karalne, z wyjątkiem pornografii z udziałem osób małoletnich. Jednak w przypadku nieletnich w wieku 9–18 lat posiadanie takich treści może być uznane za przejaw demoralizacji, co może skutkować zastosowaniem środków wychowawczych. Dodatkowo, jeśli osoba nieletnia w wieku 13–17 lat rozpowszechnia materiały pornograficzne lub angażuje się w czynności seksualne w związku z ich produkcją, może ponosić odpowiedzialność karną.

3. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE BADAŃ WŁASNYCH

W niniejszym rozdziale przedstawiono szczegółowy opis realizacji obu etapów badań, charakterystykę zastosowanych narzędzi badawczych oraz przyjęte procedury doboru próby. Szczególną uwagę poświęcono zmianom w metodologii badań na poszczególnych etapach oraz ich potencjalnemu wpływowi na analizę wyników.

Badania przeprowadzono w oparciu o podejście ilościowe, wykorzystując ankietę jako główne narzędzie badawcze. Celem opracowania było określenie zachowań seksualnych obserwowanych przez studentów w okresie nauki szkolnej, wśród rówieśników na terenie szkoły. Ograniczenie zakresu badań wyłącznie do placówek oświatowych wynikało z kilku istotnych przesłanek:

1. Młodzież w okresie dojrzewania objęta jest obowiązkiem szkolnym lub obowiązkiem nauki, co sprawia, że znaczną część swojego czasu spędza w budynku szkolnym. To właśnie szkoła staje się miejscem, w którym młodzi ludzie nawiązują różnorodne relacje, w tym także te o charakterze intymnym i seksualnym, co naturalnie znajduje odzwierciedlenie w ich zachowaniach. Z tego powodu kluczowym zagadnieniem badawczym stało się pytanie: jakie zachowania seksualne obserwowane są przez uczniów na terenie szkoły?
2. Każda placówka oświatowa działa na podstawie określonych przepisów prawnych, takich jak prawo oświatowe, statut szkoły oraz regulaminy wewnętrzne. Dokumenty te określają zasady funkcjonowania szkoły i wyznaczają granice dopuszczalnych zachowań uczniów, w tym dotyczących ich ekspresji seksualnej. Stąd wyłoniło się drugie pytanie badawcze: jakie dokumenty prawne, regulujące zachowania seksualne uczniów na terenie szkoły wskazują respondenci?

Zbadanie i opisanie powyższych zagadnień ma istotne praktyczne znaczenie. Po pierwsze, pozwala określić rzeczywisty zakres i formy zachowań

seksualnych uczniów w szkole. Po drugie, uzyskane wyniki mogą przyczynić się do opracowania lub udoskonalenia regulacji prawnych oraz działań pedagogicznych w obszarze wychowania, w tym edukacji seksualnej.

3.1. Badania pilotażowe

Potrzeba przeprowadzenia badań dotyczących zachowań seksualnych uczniów na terenie szkoły wyrosła z wieloletnich doświadczeń nauczycielskich autora oraz jego kontaktów z innymi pedagogami, zarówno w trakcie pracy w placówkach edukacyjnych, jak i podczas szkoleń prowadzonych dla nauczycieli. Autor, pracując w zawodzie nauczyciela w latach dziewięćdziesiątych XX wieku oraz w pierwszej dekadzie XXI wieku, miał okazję obserwować różne aspekty życia szkolnego, w tym zachowania uczniów związane z seksualnością. To właśnie bezpośrednie doświadczenia w pracy z młodzieżą oraz liczne rozmowy z nauczycielami ujawniły, że temat ten jest obecny w przestrzeni szkolnej, choć często pozostaje pomijany w oficjalnych dyskusjach. Szczególne znaczenie miały szkolenia i warsztaty prowadzone dla nauczycieli, podczas których pedagodzy dzielili się swoimi spostrzeżeniami i trudnościami w reagowaniu na różne przejawy seksualności uczniów. Ich relacje wskazywały na potrzebę systematycznego obserwowania i podjęcia badań.

Obserwacje zdobyte w trakcie pracy z uczniami i nauczycielami prowadziły do sformułowania kilku podstawowych pytań, które stały się punktem wyjścia do przeprowadzenia w 2009 roku pierwszych pilotażowych badań wśród studentów jednej z uczelni krakowskich. W badaniu zapytano respondentów o to, z jakimi zachowaniami seksualnymi zetknęli się u swoich rówieśników w trakcie nauki w gimnazjum i w szkole ponadgimnazjalnej. Celem było określenie skali i form aktywności seksualnej podejmowanej przez uczniów na terenie szkoły oraz próba skonfrontowania jej z problematyką agresji i przemocy seksualnej.

Badanie zostało przeprowadzone metodą ankietową wśród 100 studentów pierwszego roku, którzy ukończyli edukację szkolną stosunkowo niedawno i mogli z większą swobodą podzielić się swoimi obserwacjami. Kwestionariusz obejmował 24 różne formy zachowań seksualnych – od relacyjnych, takich jak trzymanie się za ręce czy pocałunki, przez rozmowy o tematyce seksualnej i posiadanie przedmiotów o charakterze erotycznym, aż po bardziej problematyczne zachowania, takie jak publiczne składanie propozycji seksualnych, prowokowanie nauczycieli do rozmów o seksualności, a także akty agresji seksualnej.

Wyniki badań wykazały, że zachowania seksualne były obecne w szkolnej rzeczywistości i obejmowały szerokie spektrum – od tych akceptowalnych społecznie, po niepożądane czy wręcz naruszające normy etyczne i prawne. Zdecydowanie najczęściej obserwowanymi zachowaniami były trzymanie się za ręce (100%), przytulanie się par (100%) oraz namiętne całowanie się (93%). Wysokie wartości procentowe odnotowano również w przypadku rozmów o tematyce seksualnej, używania wulgaryzmów o treści seksualnej i komentowania atrakcyjności seksualnej nauczycieli. Rzadziej, ale jednak zauważalne były także bardziej niepokojące zjawiska, takie jak publiczne składanie propozycji seksualnych innym uczniom (68,3%), posiadanie w szkole przedmiotów o charakterze seksualnym (66,3%) czy prowokowanie nauczycieli do rozmów na tematy seksualne (60,3%). Najbardziej zaskakującym wynikiem badania było potwierdzenie przez 10,8% studentów, że na terenie ich szkół dochodziło do współżycia seksualnego między uczniami, a 1,9% respondentów deklarowało, że zetknęło się z przypadkiem zgwałcenia w środowisku szkolnym[123]. Chociaż były to stosunkowo nieliczne przypadki, to ich istnienie wskazywało na potrzebę głębszej analizy i wdrażania skutecznych mechanizmów profilaktycznych.

Okres przeprowadzania badań pilotażowych w 2009 roku przypadł na czas, w którym jednym z głównych problemów w szkołach była agresja rówieśnicza. Wpływało to na tematykę rozmów nauczycieli i sprawiło, że w większym stopniu koncentrowali się oni na widocznych przejawach problemów wychowawczych, podczas gdy subtelniejsze aspekty zachowań seksualnych uczniów często pozostawały poza ich uwagą. Ten kontekst miał istotne znaczenie dla formułowania pytań ankietowych, które w dużej mierze odnosiły się do tematów poruszanych przez nauczycieli podczas prowadzonych z nimi rozmów.

Wyniki badań pilotażowych pokazały jednak, że nauczyciele rzadko byli świadkami zachowań seksualnych uczniów, wiele z nich pozostawało dla nich niedostrzegalnych lub nieznanych. Badania pilotażowe miały również istotny wpływ na modyfikację narzędzia badawczego. Na podstawie zgromadzonych danych dostosowano kwestionariusz ankiety, eliminując pytania, które nie dostarczały wartościowych informacji, oraz poszerzając go o zagadnienia wskazane przez respondentów jako istotne. Dzięki temu badania przeprowadzone w 2014 i 2015 roku miały bardziej precyzyjny

[123] Por. M. Babik, *Agresja seksualna uczniów na terenie szkoły. Zakres zjawiska oraz jego formy w świetle badań własnych*, w: *Zachowania seksualne uczniów na terenie szkoły*, red. M. Babik, Kraków 2009, s. 25–60.

charakter, umożliwiając dokładniejszą analizę skali i form zachowań seksualnych uczniów na terenie szkoły.

3.2. Stan badań nad zachowaniami seksualnymi uczniów w szkole

We wprowadzeniu do niniejszego opracowania zwrócono uwagę, że choć istnieje wiele badań dotyczących aktywności seksualnej młodzieży, to problematyka zachowań seksualnych uczniów na terenie szkoły jest praktycznie pomijana w dotychczasowych analizach. Nie oznacza to jednak, że temat ten całkowicie umknął uwadze badaczy. Pojawia się on w literaturze przedmiotu głównie jako zagadnienie poboczne, uwzględniane przy okazji badań o innym zakresie tematycznym.

Przykładowo, Agnieszka Felińska, analizując problematykę nieletnich sprawców przemocy seksualnej przytacza wyniki badań wskazujące, że szkoła nie jest wolna od takich zachowań – znaczny odsetek przypadków przemocy seksualnej ma miejsce właśnie na jej terenie. Podobnie, w raportach autorstwa K. Waszyńskiej i D. Skowrońskiego dotyczących atmosfery szkolnej i relacji między uczniami a nauczycielami, temat zachowań seksualnych uczniów w szkole pojawia się sporadycznie, jako element szerszych analiz, ale nie jest traktowany jako główny przedmiot badań[124]. W raportowanych przez nich badaniach poznańskich uczniów, dotyczących tematów związanych z seksualnością i zdrowiem wykazano, że największym zainteresowaniem w obu grupach cieszą się tematy związane z anatomią i fizjologią, które wskazało 37,35% dziewcząt i 36,42% chłopców w gimnazjach oraz 11,80% dziewcząt i 11,21% chłopców w szkołach średnich. Drugim obszarem zainteresowań są uczucia i relacje, które w gimnazjach zadeklarowało 20,77% dziewcząt i 3,97% chłopców, a w szkołach średnich 22,10% dziewcząt i 11,21% chłopców. Tematy związane z zachowaniami seksualnymi, wartościami i normami moralnymi również cieszą się pewnym zainteresowaniem, przy czym w gimnazjum 15,57% dziewcząt i 24,83% chłopców zadeklarowało zainteresowanie tymi tematami, natomiast w szkołach średnich 9,34% dziewcząt i 31,71% chłopców. Przemoc seksualna jako temat budzi zainteresowanie u 0,33% chłopców i 3,86% dziewcząt w gimnazjach oraz u 7,82% dziewcząt i 5,60% chłopców w szkołach średnich. Warto zauważyć, że w szkołach średnich zainteresowanie tym tematem wzrasta, zwłaszcza wśród dziewcząt. Jeżeli chodzi o pozostałe kategorie, takie jak

[124] Por. K. Waszyńska, D. Skowroński, *Obszary zainteresowań tematyką seksualną wśród uczniów*, „Przegląd Terapeutyczny" 2007, nr 3, s. 1–17.

ciąża i poród, antykoncepcja, choroby przenoszone drogą płciową czy dewiacje, występują tu zróżnicowane poziomy zainteresowania, ale na ogół częściej interesują się nimi dziewczęta niż chłopcy.

Do tej grupy opracowań można zaliczyć również publikację Józefa Baniaka *Moralność seksualna młodzieży gimnazjalnej na tle jej kryzysu tożsamości. Studium socjologiczne*[125]. Autor zwraca uwagę, że świadomość moralna gimnazjalistów w zakresie seksualności jest dynamicznym procesem, kształtującym się pod wpływem zmian społecznych oraz indywidualnych doświadczeń młodych ludzi. Jednym z kluczowych wniosków płynących z badań Baniaka jest fakt, że młodzież gimnazjalna w dużej mierze odrzuca tradycyjne zakazy moralne dotyczące seksualności i traktuje je jako nieprzystające do współczesnych realiów. Aż 83,3% badanych wyraziło opinię, że współżycie seksualne nie musi być związane z małżeństwem, a ponad połowa osób głęboko wierzących uznała, że relacje seksualne stanowią autonomiczną wartość, niezależną od instytucji małżeństwa.

Co istotne, badania J. Baniaka wskazują, że znacząca część młodzieży gimnazjalnej ma już za sobą inicjację seksualną. Spośród 220 badanych dziewcząt (w wieku 13–18 lat), niemal połowa (49%) przyznała się do różnego rodzaju doświadczeń seksualnych – od *neckingu* po stosunki homoseksualne. W szczególności 16-latki i 17-latki deklarowały większą skłonność do angażowania się w pełne współżycie seksualne, przy czym 7 spośród 16-latek miało za sobą stosunek dopochwowy, a wśród 17-latek liczba ta wzrosła do 13. W kontekście moralności seksualnej młodzieży warto zauważyć, że wśród badanych dominowało podejście utylitarne – dla większości seks stanowił element relacji interpersonalnych, a nie tylko akt prokreacyjny. Aż 72% młodzieży akceptowało współżycie seksualne między osobami, które się kochają, nawet jeśli nie są w formalnym związku. Jednakże postawa religijna miała istotny wpływ na podejście do seksualności – osoby o silnych przekonaniach religijnych częściej wykazywały skłonność do powstrzymywania się od aktywności seksualnej. Badania te wskazują także na obecność zachowań autoerotycznych wśród młodzieży gimnazjalnej. Ponad 38% respondentów deklarowało regularną masturbację, przy czym była ona bardziej powszechna wśród chłopców (43,3%) niż dziewcząt (35,7%). Gimnazjaliści wskazywali różne powody podejmowania tych działań, w tym trudności w opanowaniu napięcia seksualnego (68,4%), wpływ seksualnych treści w mediach (42,6%) oraz prowokacyjne zachowania rówieśniczek (43,7%).

---

[125] Por. J. Baniak, *Moralność seksualna młodzieży gimnazjalnej na tle jej kryzysu tożsamości osobowej. Studium socjologiczne*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika" 2007, t. 16, s. 85–115.

Podsumowując, badania J. Baniaka dostarczają cennych informacji dotyczących ewolucji moralności seksualnej młodzieży. Wskazują na rosnącą otwartość gimnazjalistów w kwestiach związanych z seksualnością, a jednocześnie podkreślają potrzebę dostarczania młodym ludziom rzetelnej edukacji w tym zakresie. W obliczu wzrostu liczby zachowań ryzykownych, takich jak wczesna inicjacja seksualna, brak odpowiedniej wiedzy na temat konsekwencji zdrowotnych może prowadzić do poważnych następstw.

Na uwagę zasługują także badania Macieja Łosia, który retrospektywnie zbadał problem fetyszyzmu wśród uczniów, bazując na wywiadach przeprowadzonych wśród studentów[126]. W swoich badaniach M. Łoś zwrócił uwagę na to, że fetyszyzm, podobnie jak inne aspekty seksualności, ujawnia się już w młodym wieku, często w okresie nauki szkolnej. Autor przeanalizował zarówno wiedzę przyszłych pedagogów resocjalizacyjnych na temat fetyszyzmu, jak i doświadczenia osób deklarujących się jako fetyszyści, które wskazywały na szkołę jako miejsce pierwszych doświadczeń związanych z ich nietypowymi preferencjami seksualnymi. Badania wykazały, że 96,2% spośród 104 badanych studentów pedagogiki znało pojęcie fetyszyzmu, jednak ich wiedza w tym zakresie była fragmentaryczna i ograniczona głównie do kilku stereotypowych przypadków, takich jak transwestytyzm, sadyzm, masochizm czy pedofilia. Jedynie 8,7% respondentów przyznało, że sami mają fetysz, a 20% znało osobiście osoby o tego typu preferencjach. Autor badań zwrócił uwagę, że granica między normą a patologią w kontekście fetyszyzmu bywa płynna i w dużej mierze zależy od społecznych i kulturowych uwarunkowań. Ponadto, jak wykazały wywiady, wiele osób dotkniętych fetyszyzmem podejmowało swoje pierwsze doświadczenia w środowisku szkolnym, np. poprzez obserwację obiektów fetyszyzmu w szatniach, podczas zajęć wychowania fizycznego czy w innych sytuacjach związanych z interakcjami rówieśniczymi.

Ważnym aspektem analiz było również to, jak rozwój technologiczny wpłynął na fetyszyzm wśród uczniów. M. Łoś zauważył, że powszechna dostępność urządzeń mobilnych i internetu sprawiła, że młodzież ma łatwiejszy dostęp do treści związanych z fetyszyzmem oraz może rejestrować i udostępniać materiały o charakterze fetyszystycznym. W badaniu przywołano liczne przykłady nagrań dostępnych w serwisach internetowych, przedstawiających fetyszyzm związany np. z obserwacją stóp koleżanek w szkole. Internet umożliwia również wymianę doświadczeń i kontaktowanie się osób o podobnych

[126] Por. M. Łoś, *Fetyszyzm wśród uczniów jako zadanie dla pedagoga szkolnego*, „Przegląd Pedagogiczny" 2013, nr 2, s. 54–61.

preferencjach, co może sprzyjać rozwojowi skłonności fetyszystycznych już na etapie nauki szkolnej. Respondenci badania podkreślali, że fetyszyzm może wpływać zarówno pozytywnie, jak i negatywnie na relacje międzyludzkie. Niektórzy wskazywali, że może on urozmaicać życie seksualne, natomiast inni zwracali uwagę na jego potencjalnie destrukcyjny wpływ na związki i relacje społeczne. Ponadto, fetyszyzm w młodym wieku może prowadzić do problemów emocjonalnych, poczucia izolacji, a nawet do konfliktów z prawem, zwłaszcza w sytuacjach, gdy zachowania fetyszystyczne naruszają granice innych osób.

W kontekście pedagogicznym M. Łoś zwrócił uwagę na konieczność edukowania przyszłych nauczycieli i pedagogów w zakresie rozpoznawania nietypowych zachowań seksualnych wśród uczniów oraz udzielania im odpowiedniego wsparcia. Z badań wynikało, że większość studentów pedagogiki czuła się nieprzygotowana do pracy z osobami wykazującymi skłonności fetyszystyczne. Podkreślano konieczność wprowadzenia do programów nauczania zagadnień dotyczących nietypowych preferencji seksualnych oraz sposobów pracy z uczniami przejawiającymi takie zainteresowania. Wskazano również na potrzebę większej świadomości na temat zagrożeń związanych z publikacją materiałów o charakterze fetyszystycznym w internecie oraz ochrony uczniów przed wykorzystywaniem ich wizerunku bez ich zgody.

Podsumowując, problematyka zachowań seksualnych uczniów w szkołach wciąż pozostaje niedostatecznie zbadana, mimo że dostępne dane wskazują na jej istotność w kontekście wychowawczym, edukacyjnym i społecznym. Wyniki badań pokazują również, że szkoła jest miejscem, w którym nie tylko rozwijają się relacje rówieśnicze, ale również pojawiają się zjawiska związane z ekspresją seksualną młodzieży. Pomimo, że temat ten jest obecny w literaturze naukowej, zazwyczaj pojawia się jedynie jako element szerszych analiz dotyczących zdrowia, edukacji czy atmosfery szkolnej, a nie jako osobny obszar badawczy. Włączenie go do szerszego dyskursu akademickiego mogłoby przyczynić się do skuteczniejszego rozwoju programów profilaktycznych i edukacyjnych, które odpowiadałyby na realne potrzeby młodych ludzi.

Celem przywołanych w niniejszym rozdziale badań nie było stworzenie pełnej i wyczerpującej listy prac, lecz zobrazowanie istniejących kierunków analiz oraz wyzwań badawczych, związanych z tematyką seksualności uczniów w kontekście szkolnym. Obszar ten obejmuje zarówno naturalne przejawy zainteresowania seksualnością, jak i problemowe zachowania, które mogą mieć charakter anormatywny lub wręcz sprzeczny z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi. Zachowania seksualne młodzieży spełniają

różne funkcje – od kształtowania tożsamości płciowej, poprzez potwierdzenie własnej wartości, aż po przygotowanie do dorosłych ról społecznych. Niemniej jednak, w pewnych sytuacjach mogą one przybierać formy ryzykowne, które wymagają odpowiednich działań profilaktycznych i edukacyjnych. Dodatkowym aspektem, który nie był dotąd szeroko omawiany w badaniach są regulacje prawne, dotyczące seksualności w kontekście szkolnym.

W podobny sposób skonstruowano badania, które są przedmiotem niniejszego opracowania. Retrospektywne analizy przeprowadzone wśród studentów pierwszego roku pozwoliły na zgromadzenie unikalnych danych, dotyczących obserwacji zachowań seksualnych rówieśników w okresie nauki szkolnej. Dzięki temu możliwe było uchwycenie zjawisk, które w badaniach prowadzonych wśród osób w wieku szkolnym mogłyby być trudne do uchwycenia, ze względu na niechęć do ujawniania własnych doświadczeń lub obawy przed oceną społeczną.

3.3. Założenia metodologiczne przeprowadzonych badań

Prezentowane w niniejszym opracowaniu wyniki badań zostały uzyskane w dwóch etapach: pierwszy przeprowadzono w latach 2014–2015[127], a drugi w 2024 roku. W obu przypadkach posłużono się metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem ankiety opracowanej na podstawie doświadczeń z badań pilotażowych z 2009 roku. Zastosowany w badaniu kwestionariusz miał charakter anonimowy i został zaprojektowany jako inwentarz zdarzeń oraz ocen częstotliwości, odnoszących się do zjawisk kojarzonych z seksualnością w środowisku szkolnym. Adresatami byli dorośli respondenci, których poproszono o retrospektywne odniesienie się do okresu nauki szkolnej. Zmiany w polskim systemie oświaty, zwłaszcza likwidacja gimnazjów, wymusiły modyfikacje w ankiecie z 2024 roku, dotyczące przede wszystkim okresu edukacji, który respondenci mieli uwzględnić w swoich odpowiedziach. W badaniu z 2014 roku, uczestnicy opisywali swoje doświadczenia ze szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, natomiast w 2024 roku, uwzględniono także klasy 7 i 8 szkoły podstawowej. Różnice te należało wziąć pod uwagę przy analizie wyników.

We wstępie do ankiety wyjaśniono badanym cel naukowy, zapewniono dobrowolność udziału i prawo do pominięcia odpowiedzi na pytania budzące dyskomfort, a także podkreślono pełną anonimowość.

[127] W dalszej części tego opracowania, ze względów praktycznych, będzie wymieniany tylko rok 2014.

Pytania ankietowe opracowano na podstawie wcześniejszych rozmów autora z nauczycielami oraz jego osobistych obserwacji zachowań seksualnych uczniów. To podejście miało jednak swoje ograniczenia, ponieważ koncentrowało się głównie na problematycznych, z perspektywy nauczycieli, aspektach seksualności młodzieży, przez co pominięto inne kwestie. Nie uwzględniono na przykład wewnętrznego wymiaru seksualności, takiego jak emocje, zakochanie, komunikacja uczuć czy etyka relacji. Ponadto, w badaniach z 2014 roku nie poruszano tematów, które w późniejszym czasie nabrały znaczenia – na przykład kwestii ekspresji seksualnej poprzez ubiór, ponieważ w tamtym okresie obowiązywały szkolne mundurki. W 2024 roku, w nowym kontekście społecznym i edukacyjnym, temat ten stał się bardziej istotny. Taki dobór pytań przyczynił się zapewne do tego, że znakomita większość pytań dotyczy zachowań, które należałoby zakwalifikować jako ryzykowne lub naruszające obyczaje i prawo.

Konstrukcja kwestionariusza obejmowała trzy warstwy danych. Po pierwsze, macierz częstotliwości dla szerokiej listy zachowań i sytuacji obserwowanych w szkole, kodowanych na skali częstotliwości. Po drugie, blok pytań o wystąpienie konkretnych zdarzeń z rozróżnieniem źródła wiedzy („osobiście", „ze słyszenia", „nie"), uzupełniony o krótkie pytania doprecyzowujące kontekst i ewentualne reakcje szkoły. Po trzecie, moduł otwarty dotyczący praktyk interwencyjnych i spostrzeganych trudności po stronie nauczycieli, który dostarczał krótkich opisów jakościowych nadających się do kodowania tematycznego. Metryczka ograniczała się do podstawowych zmiennych opisowych (m.in. płeć, typ ukończonej szkoły, uczestnictwo w zajęciach wychowawczych, wielkość miejscowości), co umożliwiało porównania otrzymanych wyników.

3.4. Problem badawczy

Podstawowym pytaniem badawczym, na które starano się odpowiedzieć w toku przeprowadzonych badań było: **Jakie zachowania seksualne zaobserwowali studenci, będąc uczniami gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych, u swoich rówieśników na terenie szkoły?** W odniesieniu do badań przeprowadzonych w 2024 roku, pytanie to należałoby sformułować nieco inaczej: Jakie zachowania seksualne zaobserwowali studenci, będąc uczniami 7. i 8. klas szkoły podstawowej oraz szkół ponadpodstawowych, u swoich rówieśników na terenie szkoły?

Dwie kwestie domagają się tu uszczegółowienia. Po pierwsze, termin „zachowania seksualne". Zgodnie z rozróżnieniem przyjętym w pierwszym

rozdziale należy podkreślić, że odnosi się ono do zachowań domniemanych, czyli takich, które zostały przez respondentów uznane za przejawy seksualności. Po drugie, rozumienie pojęcia „teren szkoły", które jest tu stosowane w szerokim znaczeniu, obejmującym zarówno budynek szkolny, jak i przyległe do niego obszary, które zazwyczaj obejmują boiska, dziedzińce, parkingi oraz inne przestrzenie otoczone ogrodzeniem szkolnym. Jest to zgodne z powszechnie przyjętym rozumieniem tego pojęcia w regulacjach oświatowych i praktyce szkolnej. Jednak niektóre pytania ankietowe wykraczają poza tę dosłowną definicję, ponieważ dotyczą kwestii związanych z zachowaniami uczniów, które mają miejsce poza szkołą, takimi jak uczestnictwo w wydarzeniach o charakterze erotycznym, uczęszczanie do klubów nocnych czy wspólne zamieszkiwanie z partnerem. Choć takie aktywności nie mają miejsca bezpośrednio na terenie szkoły, to jednak informacje o nich często krążą wśród uczniów i stają się elementem ich szkolnych interakcji. Rozmowy na temat doświadczeń seksualnych oraz przekazywanie informacji o aktywnościach podejmowanych poza szkołą stanowią istotny aspekt funkcjonowania młodzieży w społeczności szkolnej. Z tego względu, w niniejszym badaniu, pojęcie „terenu szkoły" obejmuje nie tylko fizyczną przestrzeń szkolną, ale także społeczny obieg informacji, który w istotny sposób wpływa na kształtowanie postaw i zachowań seksualnych uczniów. Fakt ten z kolei stał się podstawą do rozróżnienia w kwestionariuszu ankiety trzech kategorii odpowiedzi. Po pierwsze, czy respondent spotkał się w czasie nauki szkolnej z danym zachowaniem, czy nie. Po drugie, jeżeli ankietowany odpowiadał „tak", to był proszony o doprecyzowanie swojej odpowiedzi poprzez rozróżnienie zawarte w dwóch kolejnych pytaniach. Mianowicie, czy był to osobisty kontakt, pewna wiedza, czy też wynikało to z krążących pomiędzy uczniami pogłosek, rozmów, a więc zetknięcie się badanego z takim zachowaniem miało charakter pośredni.

W tym kontekście sformułowano następujące problemy szczegółowe:

- Jaka jest częstość i zakres zachowań kojarzonych z seksualnością w środowisku szkolnym oraz w jakich okolicznościach (czas, miejsce, relacje) one występują?
- Jak często uczniowie oglądają, utrwalają i udostępniają treści erotyczne/pornograficzne na terenie szkoły?
- Jakie są formy naruszeń prywatności (podglądanie, fotografowanie bez zgody, kategoryzowanie wyglądu)?
- Jak społeczność szkolna reaguje na przypadki nastoletnich ciąż i ojcostwa uczniów oraz jakie formy wsparcia/interwencji uruchamia szkoła?

- Jaka jest skala i charakter zachowań o znamionach przemocy seksualnej (w tym przymuszania do czynności seksualnych)?
- W jakim zakresie występują naruszenia cyfrowe (*sexting* bez zgody, publikacja wizerunku, nękanie w sieci)?
- Jak różnią się deklaracje i obserwacje respondentów w zależności od płci, typu szkoły, uczestnictwa w WDŻ i wielkości miejscowości?
- Na ile treści spontanicznie zapamiętywane jako „skandale" pokrywają się z katalogiem pytań zamkniętych i które zjawiska wywołują najsilniejszy rezonans społeczny?

Wyniki uporządkowane zostały w czterech komplementarnych obszarach:

1. Ekspresja werbalna i niewerbalna w przestrzeni szkolnej (bezpośrednie komunikaty o charakterze seksualnym oraz sygnały niewerbalne, wskazujące na zainteresowanie lub relacje intymne);
2. Zachowania relacyjne/interakcyjne (gesty czułości, przywiązanie, podejmowanie współżycia w środowisku szkolnym; następstwa aktywności — m.in. uczniowskie rodzicielstwo, ryzyko chorób przenoszonych drogą płciową);
3. Media i technologia (nagrywanie oraz rozpowszechnianie materiałów o treści seksualnej, aktywność na portalach związanych z seksualnością);
4. Zachowania anormatywne i sprzeczne z normami społecznymi/prawnymi (np. uczęszczanie do lokali o charakterze erotycznym, masturbacja w przestrzeni szkolnej, wymuszanie czynności seksualnych, relacje uczniów z nauczycielami, cyberprzemoc o charakterze seksualnym).

Tak zdefiniowany problem badawczy i jego uszczegółowienia pozwalają uchwycić skalę i kontekst zjawisk, mechanizmy reagowania szkoły (procedury, praktyki wychowawcze) oraz różnice międzygrupowe, a w konsekwencji przygotować praktyczne rekomendacje dla profilaktyki i interwencji.

3.5. Analiza grupy badawczej oraz rodzaju pytań ankietowych

Badania realizowano w dwóch etapach. Pierwszy etap został przeprowadzony w latach akademickich 2014/2015, natomiast drugi etap miał miejsce w roku 2024, choć formalnie obejmował rok akademicki 2023/2024. W obu przypadkach wykorzystano identyczny kwestionariusz ankiety, oparty na wcześniejszych doświadczeniach badawczych, przy czym

w drugim etapie konieczne było wprowadzenie drobnych modyfikacji wynikających ze zmian w strukturze systemu oświaty, takich, jak likwidacja gimnazjów.

W badaniu uczestniczyło łącznie 508 osób, w tym 388 kobiet i 118 mężczyzn. W pierwszym etapie badań z lat 2014–2015 wzięło udział 232 osoby, z czego 170 stanowiły kobiety, a 62 mężczyźni. W drugim etapie, przeprowadzonym w 2024 roku, udział wzięło 276 respondentów, w tym 218 kobiet i 58 mężczyzn.

W badaniu posłużono się kwestionariuszem ankiety, przy czym sposób jego dystrybucji różnił się w poszczególnych etapach. W pierwszym etapie (2014–2015) ankieterzy rozdawali respondentom papierowe wersje kwestionariusza do samodzielnego wypełnienia, a następnie zbierali je po zakończeniu. W drugim etapie (2024) wykorzystano wersję elektroniczną ankiety. Uczestnicy otrzymywali link do formularza online i wypełniali go w dogodnym dla siebie czasie. W obu etapach udział w badaniu był całkowicie dobrowolny i anonimowy, a ankieterzy informowali respondentów o celu badań i sposobie przetwarzania wyników.

Kwestionariusz składał się z 29 pytań głównych, z których część zawierała podpunkty, umożliwiające bardziej szczegółowe odpowiedzi. Pytania zostały zredagowane według jednolitego schematu, umożliwiającego uzyskanie danych, dotyczących obserwowanych zachowań seksualnych uczniów oraz sposobu reagowania na nie przez szkołę i nauczycieli.

W ankiecie zastosowano różne rodzaje pytań:

pytania zamknięte, wymagające wyboru jednej z kilku predefiniowanych odpowiedzi (np. „tak", „nie", „nie wiem");

pytania otwarte, w których respondenci mogli opisać pewne sytuacje lub działania podejmowane przez szkołę;

pytania o częstotliwość występowania danego zjawiska, w których uczestnicy określali, jak często obserwowali dane zachowanie (np. „często", „rzadko", „nigdy");

pytania dotyczące obserwowanych zachowań seksualnych wymagały od respondentów określenia, w jakiego typu szkole miały one miejsce oraz czy zetknęli się z danym zachowaniem osobiście, czy jedynie pośrednio.

Badania przeprowadzono wśród studentów pierwszego roku różnych uczelni w Małopolsce. Biorąc pod uwagę ten fakt oraz charakter pytań, które w większości koncentrowały się na ryzykownych zachowaniach seksualnych i kwestiach naruszających normy obyczajowe oraz prawo, istotne jest uwzględnienie specyfiki grupy badawczej.

Jako czynniki chroniące przed podejmowaniem zachowań ryzykownych, które wymieniali badani, można wyróżnić trzy kluczowe: dobre wyniki w nauce, uczestnictwo w praktykach religijnych oraz udział w zajęciach edukacji seksualnej[128]. Jak pokazują badania, są to istotne czynniki ochronne, które w tej grupie występowały z dużym nasileniem. Możliwe jest, że osoby z tej grupy naturalnie rzadziej mają kontakt z zachowaniami ryzykownymi, zarówno jako bezpośredni świadkowie jak i pośrednio. Dlatego też otrzymane wyniki badań odzwierciedlają przede wszystkim ich doświadczenia, ograniczając tym samym pełne uchwycenie badanego zjawiska.

W odniesieniu do pierwszego z wymienionych czynników, zainteresowania nauką, należy zauważyć, że wszyscy badani byli studentami, co oznacza, że wykazywali co najmniej umiarkowane zaangażowanie w proces edukacyjny. Analiza uczestnictwa w zajęciach WDŻ pokazuje, że w 2014 roku, 70,26% respondentów deklarowało regularne uczęszczanie na te lekcje na poziomie gimnazjum, natomiast w szkołach ponadgimnazjalnych odsetek ten wynosił 45,26%. W 2024 roku odnotowano znaczący spadek uczestnictwa w WDŻ, na wszystkich poziomach edukacyjnych: w klasach 7–8 szkoły podstawowej wyniosło ono 29,17%, w gimnazjach 30,93%, a w szkołach średnich 32,26%.

W odniesieniu do uczestnictwa w lekcjach religii, dane przedstawiają się następująco: w 2014 roku regularnie uczęszczało na nie 95,26% respondentów w gimnazjum i 87,50% w szkołach średnich. W 2024 roku wartości te uległy zmniejszeniu – w klasach 7–8 szkoły podstawowej, regularne uczestnictwo deklarowało 95,05% badanych, w gimnazjach 93,75%, a w szkołach średnich 76,52%.

Równie istotnym czynnikiem jest kontekst szkolny, do którego odnosili się respondenci. W przypadku szkół podstawowych i gimnazjów, ich relacje obejmowały pełną populację uczniów, natomiast w odniesieniu do szkół średnich maturalnych dotyczyły już bardziej wyselekcjonowanej grupy młodzieży, kontynuującej naukę na poziomie akademickim. Można zatem stwierdzić, że badani przeszli przez swoiste „potrójne sito": większość z nich uczestniczyła w lekcjach religii, wykazywała zainteresowanie nauką, a ich obserwacje dotyczyły głównie środowiska szkół średnich maturalnych. Może to oznaczać, że doświadczenia osób o innym profilu edukacyjnym – na przykład absolwentów szkół zawodowych – mogłyby znacząco różnić się od wyników uzyskanych w badanej grupie.

---

128 S. Grzelak, *Profilaktyka ryzykownych zachowań seksualnych młodzieży. Aktualny stan badań na świecie i w Polsce*, Kraków 2009, s. 322–323.

4. OBSERWOWANE PRZEZ UCZNIÓW ZACHOWANIA SEKSUALNE WŚRÓD RÓWIEŚNIKÓW

Ankietę zastosowaną w badaniach z 2024 roku poszerzono o jedno pytanie. Było ono zamieszczone jako jedno z pierwszych i miało formę pytania otwartego. Dotyczyło doświadczeń uczniów, związanych z zachowaniami seksualnymi w środowisku szkolnym, które wywołały ogólny skandal. Chodziło o uzyskanie spontanicznych odpowiedzi jeszcze przed zapoznaniem się ankietowanych z bardziej szczegółowymi pytaniami, dotyczącymi tej tematyki. Takie podejście pozwoliło na uchwycenie tego, co rzeczywiście pozostawało w ich pamięci i jakie sytuacje uważali za skandaliczne, bez sugerowania im określonych rodzajów zachowań. Analiza odpowiedzi wykazała, że uwzględnione w dalszej części ankiety problemy w pełni pokrywały się z tym, co ankietowani spontanicznie zgłaszali jako istotne incydenty. Oznacza to, że tematyka ta faktycznie stanowiła istotny element ich doświadczeń szkolnych, a uzyskane dane mogą stanowić wartościowe źródło informacji na temat skali i charakteru tego zjawiska. Spośród wszystkich uczestników badania 19,6% zdecydowało się odpowiedzieć na to pytanie, dzieląc się swoimi obserwacjami. Wśród uzyskanych relacji pojawiały się opisy sytuacji naruszających prywatność i intymność uczniów, takich jak przypadki podglądania dziewcząt w szkolnych łazienkach oraz próby wykonywania im zdjęć pod spódnicami. Jeden z respondentów wskazał: „Chłopcy podglądali dziewczyny w łazienkach i próbowali robić im zdjęcia pod spódnicami”[129]. Inna osoba zwróciła uwagę na działania związane z ocenianiem wyglądu dziewcząt poprzez fotografowanie ich i kategoryzowanie pod względem atrakcyjności: „Robienie zdjęć i ocenianie w kategoriach «seksowna»/«nieseksowna»”[130]. Niektórzy respondenci wskazywali również na sytuacje związane z rozpowszechnianiem intymnych materiałów

[129] Ankieta nr 99.

[130] Ankieta nr 120.

bez zgody ich właścicieli, co miało miejsce w przypadkach rozsyłania nagich zdjęć koleżanek przez innych uczniów oraz wymiany zdjęć intymnych, których udostępnienie niosło za sobą konsekwencje w postaci prześladowania. Jeden z badanych opisał sytuację, w której uczeń, po rozesłaniu swoich nagich zdjęć, przez długi czas był szykanowany przez rówieśników: „Największy skandal dotyczył wysyłania swoich nagich zdjęć przez chłopaka z I gimnazjum do uczennicy z III gimnazjum. Zdjęcie zostało przesłane dalej, chłopak był potem za to prześladowany w szkole latami”[131]. Kolejną grupę zgłoszonych incydentów stanowiły przypadki bezpośredniego naruszenia granic fizycznych i seksualnych. Pojawiały się relacje o próbach dotykania miejsc intymnych przez rówieśników, obmacywaniu oraz wymuszaniu zachowań seksualnych, w tym przypadek zmuszenia kolegi do seksu oralnego[132]. Niektóre odpowiedzi wskazywały na sytuacje wykorzystywania pozycji nauczycieli lub innych dorosłych pracowników szkoły wobec uczniów. Jeden z respondentów opisał przypadek sugerowanych zachowań pedofilskich nauczyciela wobec uczennicy[133]. Niektóre zgłoszenia dotyczyły również przypadków aktywności seksualnej w przestrzeni szkolnej, w tym uprawiania seksu w łazienkach, szatniach czy salach lekcyjnych, a także wzajemnego obmacywania się uczniów na wyjazdach szkolnych. Jeden z badanych wskazał: „Uprawianie seksu przez uczniów w szatni szkolnej”[134]. Pojawiły się również relacje dotyczące zachowań o charakterze prowokacyjnym, takich jak wyświetlanie na szkolnym sprzęcie treści pornograficznych czy celowe puszczanie filmów pornograficznych w klasie, co w jednym przypadku doprowadziło do oskarżenia nauczyciela o zmuszanie uczniów do oglądania takich treści[135]. Osobnym, często powracającym tematem była reakcja społeczności szkolnej na przypadki nastoletnich ciąż. Respondenci podkreślali, że informacje o uczennicach zachodzących w ciążę często wywoływały wśród rówieśników sensację i były przedmiotem licznych spekulacji. Jeden z ankietowanych zauważył: „Bardzo często dowiadywaliśmy się, że któraś z dziewczyn jest w ciąży, co budziło dużo skandali w liceum”[136]. W niektórych przypadkach prowadziło to do stygmatyzacji osób, których to dotyczyło, a także do szerokiego rezonansu

131 Ankieta nr 66.

132 Ankieta nr 68.

133 Ankieta nr 108.

134 Ankieta nr 76.

135 Ankieta nr 66.

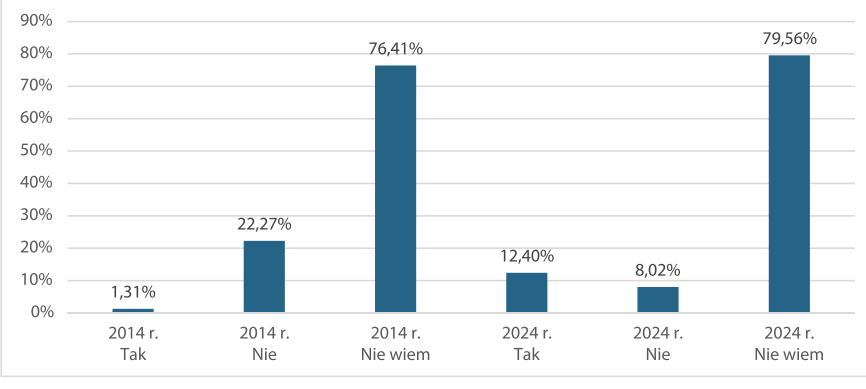
136 Ankieta nr 15.

wśród nauczycieli i rodziców. Wskazywano również na wyjątkowo negatywne konsekwencje takich sytuacji, np. przypadek upokorzenia uczniów przez nauczyciela, czy publiczne nagłaśnianie przez personel szkoły zaistniałych sytuacji.

4.1. Uregulowania prawne dotyczące zachowań seksualnych na terenie szkoły

Analiza wyników badań przeprowadzonych w latach 2014 i 2024 dotyczących świadomości uczniów na temat zapisów statutowych lub regulaminowych, odnoszących się do zachowań seksualnych w szkołach ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych wykazuje wzrost liczby osób znających takie uregulowania. W 2014 roku, jedynie 1,31% ankietowanych (Wykres 1) twierdziło, że miało świadomość istnienia takich regulacji w swojej szkole, podczas gdy 22,27% odpowiedziało negatywnie, a zdecydowana większość – 76,42% – zadeklarowała brak wiedzy na ten temat. Wyniki z 2024 roku pokazują, że choć odsetek osób świadomych istnienia regulacji wzrósł do 12,40%, nadal pozostaje stosunkowo niski. Jednocześnie liczba osób jednoznacznie zaprzeczających istnieniu takich zapisów spadła do 8,03%.

Wykres 1. Odsetek ankietowanych deklarujących wiedzę o zapisach statutowych lub regulaminowych dotyczących zachowań seksualnych w szkole ponadgimnazjalnej lub ponadpodstawowej w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 233; 2024 – % dla N = 276

Konsekwentnie obserwowalny jest wzrost liczby osób, które nie potrafiły określić, czy w ich szkole funkcjonowały tego typu regulacje. W 2024 roku stanowiły one 79,56% ankietowanych, co oznacza wzrost o ponad 3 punkty procentowe w porównaniu do wyników z 2014 roku.

Dane te mogą odzwierciedlać pewne zmiany zachodzące w uregulowaniach kwestii seksualnych, a szczególnie problematyki wykorzystania seksualnego, które dokonywane są od kilku lat w polskich szkołach i ośrodkach dla młodzieży.

4.2. Ekspresyjne zachowania seksualne uczniów

Zachowania ekspresyjne zostały powyżej zdefiniowane jako przejaw indywidualnego wyrażania seksualności w sposób werbalny i niewerbalny. Jak wcześniej zaznaczono, werbalna ekspresja obejmuje między innymi rozmowy o seksualności, wyrażanie swoich potrzeb i emocji w relacjach oraz używanie języka erotycznego. Młodzież często stosuje werbalną ekspresję jako sposób na eksplorowanie własnej seksualności oraz testowanie granic społecznych.

4.2.1. Ekspresja werbalna

W badaniach poświęcono tej kwestii cztery pytania, w których respondenci byli proszeni o określenie częstotliwości obserwowania podejmowania przez swoich rówieśników wypowiedzi na tematy związane z seksualnością. Wyodrębniono w kwestionariuszu cztery różne kategorie rozmów. Pierwsza dotyczyła wypowiedzi na temat własnych przeżyć i doświadczeń seksualnych. Dwie kolejne kategorie dotyczyły prowokacyjnych wypowiedzi, skierowanych do nauczycieli oraz innych uczniów. Czwarta natomiast odnosiła się do częstotliwości głośnych, demonstracyjnych rozmów na temat filmów erotycznych lub pornograficznych.

Otwarte odpowiedzi respondentów zostały ujęte w trzy kategorie:

– często,

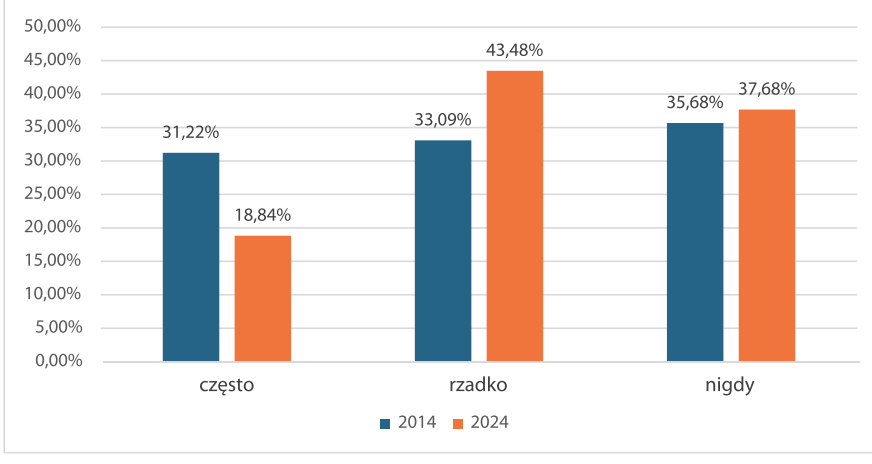
– rzadko,

– nigdy.

W pierwszej kategorii dotyczącej głośnych, demonstracyjnych rozmów o własnych przeżyciach seksualnych (Wykres 2), zauważalne są zmiany, gdy porówna się sytuację w latach 2014 i 2024. Odsetek osób, które często obserwowały to zjawisko, zauważalnie spadł na przestrzeni dekady. W 2014 roku 31,22% badanych deklarowało, że często miało z nim styczność, natomiast w 2024 roku odsetek ten zmniejszył się do 18,84%. Jednocześnie wzrosła liczba respondentów, którzy wskazali, że dane zachowanie występowało rzadko. W 2014 roku takiej odpowiedzi udzieliło 33,09% badanych, podczas gdy w 2024 roku odsetek ten wzrósł do 43,48%. Może to

oznaczać, że sytuacje te nadal występują, jednak ich częstotliwość zmalała. Konsekwentnie w kategorii „nigdy" zaobserwowano niewielki wzrost. W 2014 roku 35,68% respondentów zadeklarowało, że nie spotkało się z analizowanym zjawiskiem, natomiast w 2024 roku odsetek ten wzrósł do 37,68%. Analiza danych wskazuje na zmniejszenie częstotliwości obserwowania głośnych, demonstracyjnych rozmów o własnych przeżyciach seksualnych uczniów. Może to wynikać z różnych czynników, takich jak większa kontrola i świadomość wśród uczniów i nauczycieli oraz zachodzące zmiany społeczne.

Wykres 2. Częstotliwość obserwowania przez respondentów głośnych, demonstracyjnych rozmów na temat własnych przeżyć seksualnych wśród rówieśników na terenie szkoły w latach 2014 i 2024

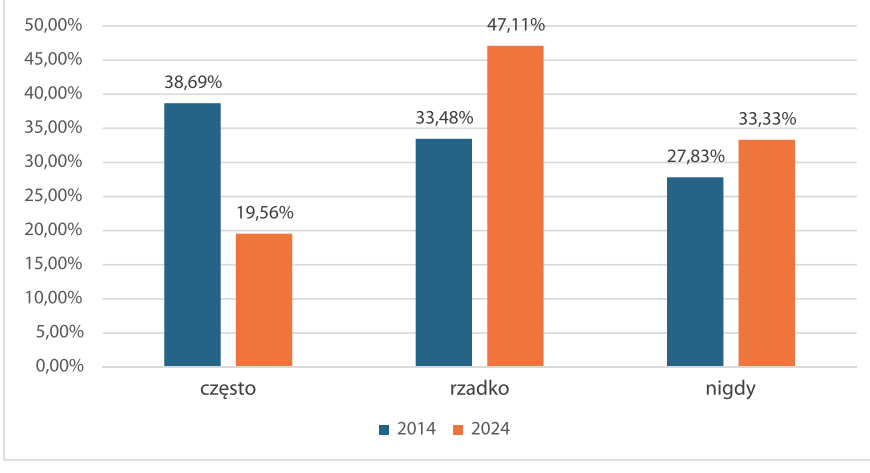

2014 – % dla N = 233; 2024 – % dla N = 276

Inny wymiar werbalnej ekspresji seksualności młodzieży dotyczył komentowania atrakcyjności seksualnej nauczycieli, co zostało zobrazowane na Wykresie 3. W tej kategorii również zauważalny jest wyraźny spadek częstotliwości obserwowania tego typu zachowań. W 2014 roku, 36,69% respondentów wskazało, że tego rodzaju komentarze były słyszane często, natomiast w 2024 roku liczba ta zmalała do 19,56%. Jednocześnie wzrosła liczba osób wskazujących, że sytuacje te występowały rzadko. W 2014 roku odpowiedź „rzadko" wybrało 33,48% badanych, natomiast w 2024 roku odsetek ten zwiększył się do 47,11%.

W kategorii „nigdy" również odnotowano wzrost. W 2014 roku, 27,83% respondentów zadeklarowało, że nie zetknęło się z takim zjawiskiem, podczas gdy w 2024 roku odsetek ten wzrósł do 33,33%.

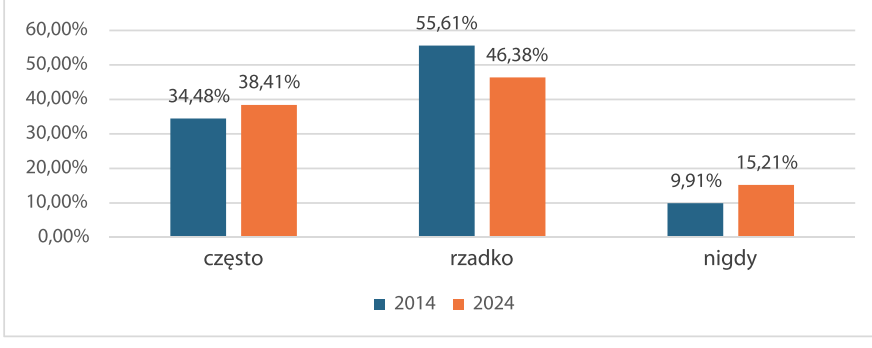
Wykres 3. Częstotliwość obserwowania przez uczniów komentowania atrakcyjności seksualnej nauczycieli przez swoich rówieśników na terenie szkoły w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 233; 2024 – % dla N = 276

Jeszcze inną perspektywę w zakresie ekspresji werbalnej młodzieży przedstawia Wykres 4, który dotyczy komentowania atrakcyjności seksualnej innych uczniów. W kategorii „często" odnotowano wzrost. W 2014 roku, 34,48% uczniów deklarowało, że często spotykało się z tego rodzaju komentarzami, natomiast w 2024 roku odsetek ten wzrósł do 38,41%. Z kolei w kategorii „rzadko" zaobserwowano spadek, w 2014 roku 55,61% badanych zadeklarowało, że spotykało się z tymi zachowaniami sporadycznie, natomiast w 2024 roku odsetek ten zmniejszył się do 46,38%. Wzrost zanotowano również w kategorii „nigdy". W 2014 roku jedynie 9,91% respondentów deklarowało, że nie zetknęło się z takimi komentarzami, natomiast w 2024 roku odsetek ten wzrósł do 15,21%.

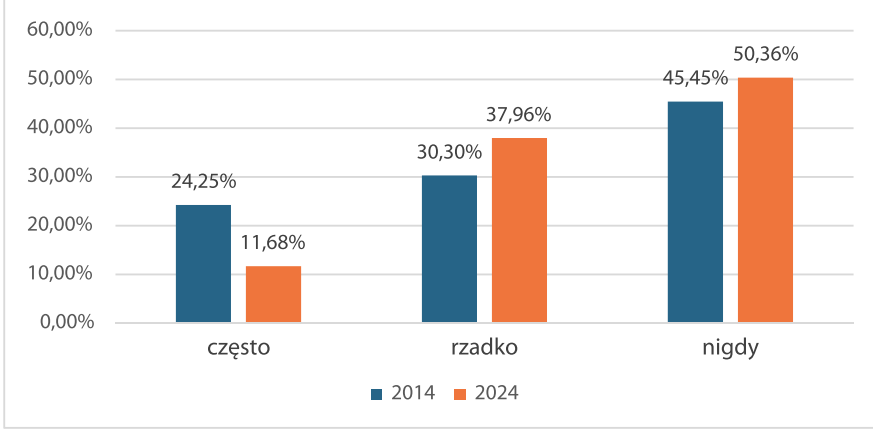
Wykres 4. Częstotliwość obserwowania przez uczniów komentowania atrakcyjności seksualnej innych uczniów przez swoich rówieśników na terenie szkoły w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 233; 2024 – % dla N = 276

Dane przedstawione na Wykresie 5 wskazują na istotny spadek częstotliwości występowania głośnych i demonstracyjnych rozmów na temat filmów pornograficznych w przestrzeni szkolnej. W kategorii „często" zaobserwowano wyraźny spadek. W 2014 roku, 24,25% uczniów deklarowało, że często spotykało się z tego typu rozmowami, podczas gdy w 2024 roku odsetek ten zmniejszył się ponad dwukrotnie do 11,68%. Konsekwentnie wzrósł odsetek osób wskazujących, że takie rozmowy zdarzały się rzadko. W 2014 roku odpowiedź „rzadko" wybrało 30,30% badanych, natomiast w 2024 roku odsetek ten wzrósł do 37,96%. Największy wzrost zanotowano w kategorii „nigdy". W 2014 roku, 45,45% respondentów deklarowało, że nie zetknęło się z takimi wypowiedziami w szkole, natomiast w 2024 roku odsetek ten wzrósł do 50,36.

Wykres 5. Częstotliwość obserwowania przez uczniów głośnych, demonstracyjnych wypowiedzi na temat filmów pornograficznych przez swoich rówieśników na terenie szkoły w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 233; 2024 – % dla N = 276

Uzyskane wyniki mogą świadczyć o stopniowym wycofywaniu się młodzieży z głośnego, demonstracyjnego poruszania tematów związanych z pornografią w przestrzeni szkolnej. Domniemywać można, że jest to skutek zmiany w społecznym postrzeganiu treści pornograficznych, a także większej dostępności treści dotyczących seksualności w mediach cyfrowych, co może redukować potrzebę publicznych rozmów na ten temat.

4.2.2. Krytyka otrzymanych wyników

Przy badaniu werbalnej ekspresji seksualnej młodzieży zastosowano pytanie otwarte, które umożliwiło respondentom swobodne udzielanie odpowiedzi na temat częstotliwości obserwowanych zachowań. Otrzymane odpowiedzi zostały następnie skategoryzowane w trzy grupy: „często", „rzadko", i „nigdy". Taki sposób zbierania danych pozwala na uzyskanie różnorodnych i nieszablonowych odpowiedzi, co może być atutem w przypadku eksploracji nowego lub złożonego zjawiska. Niemniej jednak, otwartość tego podejścia niesie ze sobą również pewne istotne ograniczenia, które wpływają na precyzję i wiarygodność wyników. Jednym z głównych problemów, związanych z takim podejściem jest subiektywizm interpretacyjny. Odpowiedzi udzielane przez respondentów mogą różnić się znacząco pod względem treści i poziomu szczegółowości, co stwarza ryzyko błędów przy ich kategoryzacji. Przykładowo, dla jednej osoby „często" może oznaczać raz w tygodniu, podczas gdy dla innej podobne określenie może odnosić się do kilku razy w miesiącu. Brak jednolitych standardów interpretacyjnych sprawia, że kategoryzacja może być obarczona błędem, zwłaszcza w przypadku odpowiedzi niejednoznacznych lub trudnych do jednoznacznego przyporządkowania.

Kolejnym ograniczeniem jest brak możliwości dokładnego porównania wyników z innymi badaniami. Zastosowanie pytań otwartych uniemożliwia pełne ujednolicenie metodologii i standaryzacji odpowiedzi, co oznacza, że wyniki te są trudne do zestawienia z wynikami innych badań, przeprowadzonych w oparciu o bardziej strukturalne podejście. To ogranicza wartość analityczną i porównawczą uzyskanych danych, szczególnie jeśli chodzi o wyciąganie daleko idących wniosków na temat dynamiki i zmian w werbalnej ekspresji seksualnej młodzieży. Warto również zauważyć, że pytania otwarte mogą być podatne na błędy, wynikające z autoselekcji odpowiedzi. Respondenci mogą mieć trudności z dokładnym opisaniem swoich obserwacji, co prowadzi do odpowiedzi niepełnych lub nieprecyzyjnych. Dodatkowo, młodzież może celowo unikać opisywania pewnych tematów z powodu wstydu, obaw przed oceną społeczną lub braku wiedzy, co również może wpływać na jakość i reprezentatywność danych.

Ze względu na powyższe ograniczenia, wyniki uzyskane w niniejszym badaniu wymagają szczególnej ostrożności w ich interpretacji. Dane te, nie mogą być traktowane jako w pełni precyzyjne i reprezentatywne dla całej populacji uczniów, mogą natomiast stanowić punkt wyjścia do dalszych badań. Konieczne jest przeprowadzenie dodatkowych badań weryfikacyjnych, które uwzględnią bardziej ustrukturalizowane podejście do zbierania danych,

w tym zamknięte pytania z precyzyjnie określonymi kategoriami odpowiedzi. Takie podejście pozwoli na bardziej obiektywną ocenę i zwiększy wiarygodność uzyskanych wyników.

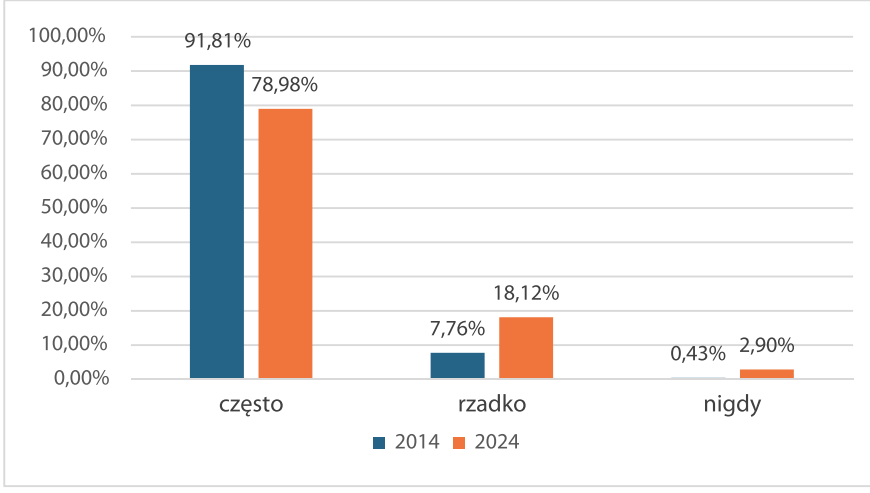
Podsumowując, choć otwarta forma pytania dostarczyła cennych spostrzeżeń na temat werbalnej ekspresji seksualnej młodzieży, jej ograniczenia metodologiczne nakładają istotne restrykcje na możliwości wyciągania daleko idących wniosków.

4.2.3. Ekspresja niewerbalna – gesty czułości i przywiązania

Gesty czułości wśród nastolatków stanowią interesujący obszar analizy, ponieważ ich interpretacja może oscylować między ekspresją seksualną a zachowaniami relacyjnymi. W dojrzałych związkach bliskość fizyczna zazwyczaj pełni funkcję budowania i podtrzymywania więzi emocjonalnej, jednak w przypadku młodzieży najczęściej ma inne znaczenie. Wiele gestów, takich jak przytulanie, całowanie czy trzymanie się za ręce, może być sposobem na podkreślenie własnej atrakcyjności i prezentację siebie jako osoby pożądanej w oczach rówieśników, a niekoniecznie przejawem głębokiej więzi emocjonalnej. W młodym wieku relacje często mają chwilowy, eksperymentalny charakter, a zachowania te mogą wynikać nie tyle z potrzeby długotrwałego zaangażowania, co z chęci potwierdzenia własnej wartości lub dopasowania się do grupy. W tym kontekście gesty czułości mogą być postrzegane jako element ekspresji seksualnej, służący manifestowaniu swojej seksualności oraz kształtowaniu wizerunku w oczach otoczenia. Poniższe wyniki badań pozwalają przyjrzeć się częstotliwości występowania tych gestów wśród nastolatków w przestrzeni szkolnej.

Analiza , dotyczących obserwowania przez uczniów u swoich rówieśników gestów czułości, takich jak trzymanie się za ręce, przytulanie, siedzenie na kolanach czy pocałunki na powitanie ukazuje pewne zróżnicowanie pomiędzy wynikami z 2014 a 2024 r. (Wykres 6). W 2014 roku zdecydowana większość respondentów (91,81%) deklarowała, że często spotykała się z tego rodzaju zachowaniami w przestrzeni szkolnej. W 2024 roku odsetek ten spadł do 78,98%. Jednocześnie wzrosła liczba osób, które rzadko obserwują tego rodzaju zachowania. W 2014 roku odsetek ten wynosił 7,76%, podczas gdy w 2024 roku wzrósł do 18,12%.

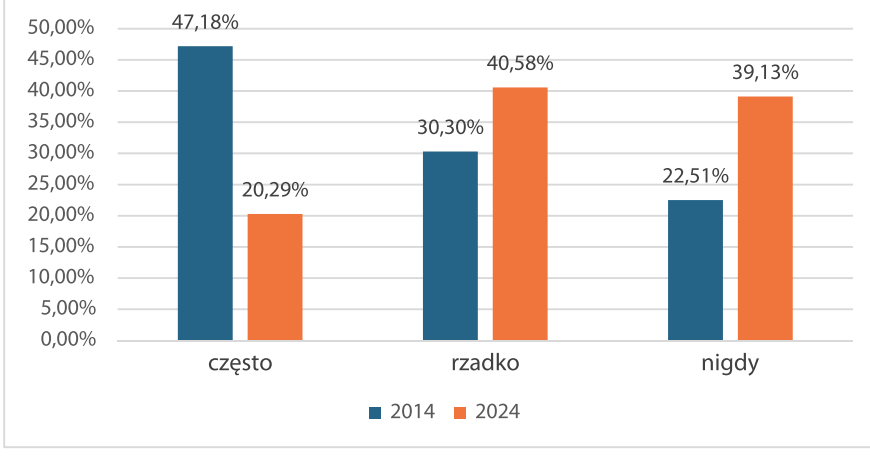
WYKRES 6. Częstotliwość obserwowania przez uczniów gestów czułości takich jak trzymanie się za rękę, przytulanie, siedzenie na kolanach, pocałunek na powitanie, podejmowanych przez swoich rówieśników na terenie szkoły w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 233; 2024 – % dla N = 276

Przechodząc do analizy bardziej zaawansowanych gestów czułości, takich jak namiętne całowanie się czy pieszczoty, przedstawionych na Wykresie 7, widać wyraźne zmiany w obu badanych okresach.

WYKRES 7. Częstotliwość obserwowania przez uczniów zaawansowanych gestów czułości takich jak namiętne całowanie się, pieszczoty itp., podejmowanych przez swoich rówieśników na terenie szkoły w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 232; 2024 – % dla N = 274

Dane przedstawione na wykresie wskazują na wyraźne zmiany w obserwowaniu przez uczniów zaawansowanych gestów czułości, takich jak namiętne pocałunki czy pieszczoty, podejmowanych przez rówieśników na terenie szkoły. Porównanie wyników z lat 2014 i 2024 sugeruje zauważalny spadek liczby osób regularnie obserwujących tego rodzaju zachowania oraz wzrost odsetka uczniów, którzy rzadko lub nigdy ich nie dostrzegali. Najbardziej znaczący spadek odnotowano w kategorii „często". W 2014 roku 47,18% respondentów zadeklarowało, że regularnie obserwowało takie zachowania w przestrzeni szkolnej. W 2024 roku odsetek ten zmalał ponad dwukrotnie – do 20,29%.

Jednocześnie wzrósł odsetek uczniów, którzy zadeklarowali, że takie zachowania zdarzają się rzadko. W 2014 roku 30,30% respondentów wskazało tę odpowiedź, natomiast w 2024 roku odsetek ten wzrósł do 40,58%. Podobna tendencja występuje w kategorii „nigdy". W 2014 roku 22,51% uczniów deklarowało, że nigdy nie spotkało się z tego typu zachowaniami w szkole, natomiast w 2024 roku odsetek ten wzrósł do 39,13%.

Obserwowany większy odsetek uczniów, deklarujących brak osobistego kontaktu z zaawansowanymi gestami czułości w przestrzeni szkolnej, może świadczyć o zmianie sposobu, w jaki młodzież wyraża bliskość, większym nadzorze nad tego rodzaju zachowaniami w miejscach publicznych lub wynikać ze zmian obyczajowych.

4.3. Interakcyjne i relacyjne zachowania seksualne

Relacyjne i interakcyjne zachowania seksualne młodzieży stanowią szerokie spektrum aktywności, które odzwierciedlają różne poziomy intymności i zaangażowania w relacjach rówieśniczych. W niniejszym podrozdziale omówione zostaną dwie główne kategorie takich zachowań: wspólne zamieszkiwanie oraz podejmowanie współżycia na terenie szkoły.

Zagadnienia związane ze wspólnym zamieszkiwaniem uczniów oraz podejmowaniem współżycia na terenie szkoły oparto na deklaracjach respondentów, którzy określali, czy zetknęli się z tymi zjawiskami osobiście, czy jedynie pośrednio.

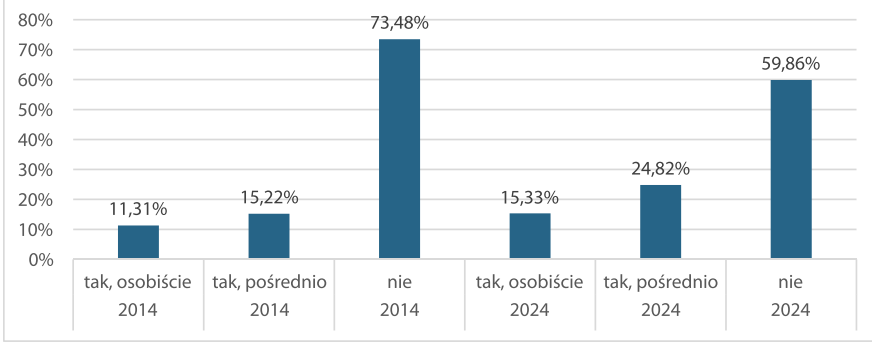
4.3.1. Wspólne zamieszkiwanie ucznia z partnerem/partnerką

Wspólne zamieszkiwanie uczniów z ich partnerami lub partnerkami to ciekawy wątek w kontekście relacji młodzieży i ich zachowań społecznych. Choć takie sytuacje mogą być relatywnie rzadkie, badania pozwalają lepiej zrozumieć, jak często młodzież spotyka się z tym zjawiskiem – zarówno

osobiście, jak i pośrednio. Warto podkreślić, że obserwacje respondentów odnoszą się do ich rówieśników i znajomych szkolnych, co sprawia, że badanie to bardziej obrazuje percepcję społeczną i widoczność takich przypadków niż rzeczywiste ich występowanie. Analiza wyników pozwala uchwycić nie tylko zmiany w częstości występowania tego zjawiska na przestrzeni lat, ale również różnice w sposobie postrzegania wspólnego zamieszkiwania przez kobiety i mężczyzn, a także w odniesieniu do typów szkół.

W badaniach z 2014 roku, 11,31% respondentów zadeklarowało, że osobiście zetknęło się z taką sytuacją, natomiast w 2024 roku liczba ta wzrosła do 15,33% (Wykres 8). Choć różnica ta wynosi 4,02% może wskazywać na wzrost widoczności lub częstotliwości takich sytuacji w środowisku szkolnym. W kategorii „tak, ale tylko ze słyszenia (pośrednio)" zaobserwowano bardziej zauważalny wzrost – z 15,22% w 2014 roku do 24,82% w 2024 roku. Odpowiedź „nie", wskazująca na brak kontaktu z takim zjawiskiem, została wybrana przez 73,48% respondentów w 2014 roku, lecz w 2024 roku liczba ta spadła do 59,86%.

WYKRES 8. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków wspólnego zamieszkiwania ucznia/uczennicy ze swoim partnerem/partnerką w latach 2014 i 2024

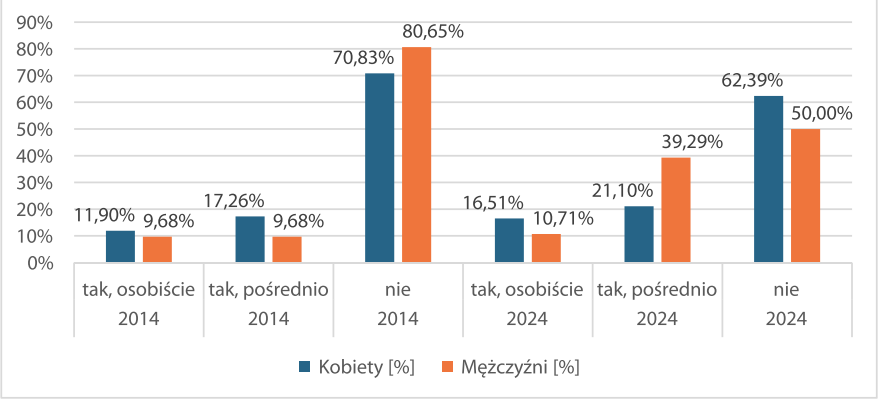

2014 – % dla N = 230; 2024 – % dla N = 274

Interesującym aspektem jest również różnica w percepcji tego zjawiska pomiędzy kobietami a mężczyznami (Wykres 9). W 2014 roku, 11,9% kobiet wskazało, że osobiście zetknęły się z takim przypadkiem, podczas gdy wśród mężczyzn odsetek ten wyniósł 9,68%. Dziesięć lat później odsetek kobiet, które miały takie osobiste doświadczenia, wzrósł do 16,51%, podczas gdy wśród mężczyzn wyniósł 10,71%. Jeszcze bardziej znaczące zmiany

zaobserwowano w odpowiedziach pośrednich, czyli „tak, ale tylko ze słyszenia". W 2014 roku, 17,26% kobiet deklarowało znajomość takich przypadków z relacji innych osób, natomiast w 2024 roku liczba ta wzrosła do 21,1%. Wśród mężczyzn różnica była jeszcze większa – w 2014 roku jedynie 9,68% wskazało na pośrednie zetknięcie się z tym zjawiskiem, podczas gdy w 2024 roku liczba ta wyniosła aż 39,29%. Może to sugerować, że mężczyźni częściej spotykają się z tym tematem w rozmowach rówieśniczych, choć osobiście rzadziej mają z nim bezpośrednią styczność.

Wykres 9. Odsetek kobiet i mężczyzn deklarujących obserwację przypadków wspólnego zamieszkiwania ucznia/uczennicy ze swoim partnerem/partnerką w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N kobiet = 168; dla N mężczyzn = 62
2024 – % dla N kobiet = 218; dla N mężczyzn = 56

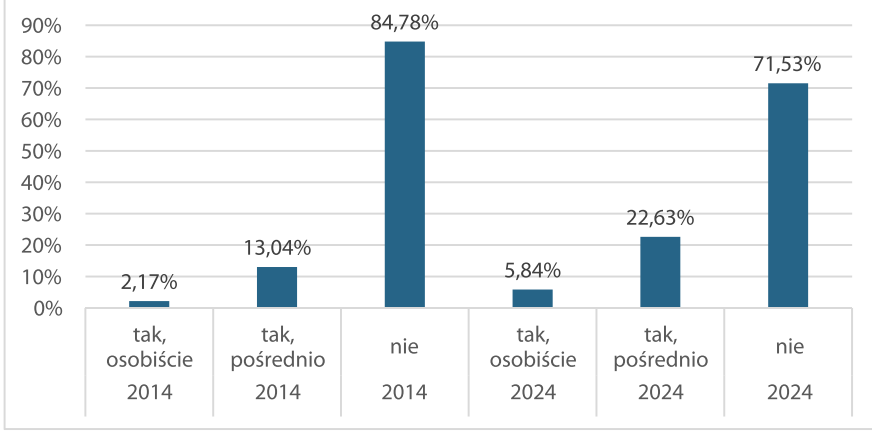
Podsumowując, analiza wyników ukazuje, że kobiety częściej niż mężczyźni mają bezpośrednią styczność z tym zjawiskiem, natomiast w grupie mężczyzn częściej występuje znajomość takich przypadków pośrednio.

Chociaż niewielkie, ale rosnące wyniki dotyczące obserwowania przez ankietowanych wspólnego zamieszkiwania uczniów z partnerem lub partnerką mogą świadczyć o zmianach w normach społecznych oraz sytuacji ekonomicznej młodzieży. Biorąc pod uwagę, że ankietowani dopiero rozpoczynają dorosłe życie i zazwyczaj nie dysponują znacznymi dochodami ani własnymi mieszkaniami, fakt podejmowania decyzji o wspólnym zamieszkaniu może wynikać zarówno z rosnącego przyzwolenia społecznego na takie formy relacji, jak i z większej swobody finansowej młodych ludzi.

4.3.2. Podejmowanie współżycia na terenie szkoły

Pytanie dotyczące podejmowania współżycia seksualnego na terenie szkoły, skierowane do ankietowanych pozwoliło uchwycić, w jakim stopniu respondenci mieli styczność z takim zjawiskiem. Porównanie wyników badań z 2014 i 2024 roku ujawnia pewne różnice, jednak dotyczą one stosunkowo niskiego odsetka przypadków. W 2014 roku, jedynie 2,17% (5 osób) ankietowanych zadeklarowało osobiste zetknięcie się z sytuacją, w której uczniowie podejmowali współżycie seksualne na terenie szkoły, natomiast w 2024 roku, liczba ta wzrosła do 5,84% (16 osób) (Wykres 10). Zauważalny wzrost wynosi 3,67%. Bardziej wyraźne zmiany można zaobserwować w odpowiedziach „tak, ale tylko ze słyszenia (pośrednio)". W 2014 roku, tę opcję zaznaczyło 13,04% ankietowanych, podczas gdy w 2024 roku, liczba ta wzrosła do 22,63%.

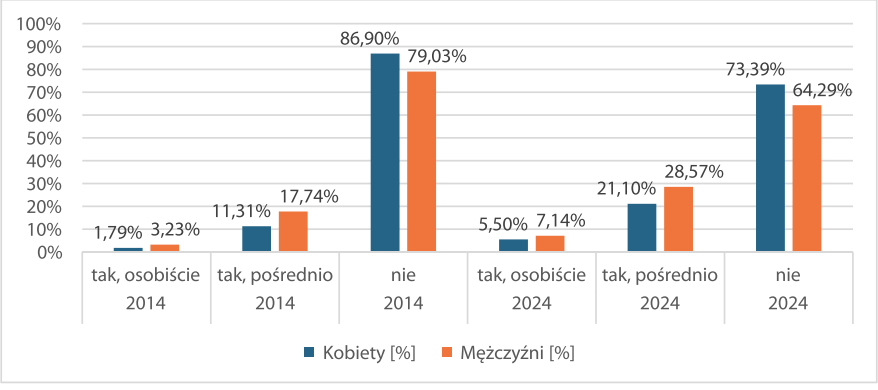
Wykres 10. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków podjęcia współżycia seksualnego na terenie szkoły przez uczniów w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 230; 2024 – % dla N = 274

Podział wyników na płeć wskazuje na ciekawe różnice w percepcji tego zjawiska (Wykres 11). W 2014 roku, z ogólnej grupy respondentek, 1,79% (3 kobiety) zadeklarowało, że osobiście zetknęło się z przypadkami współżycia seksualnego na terenie szkoły, podczas gdy wśród mężczyzn było to 3,23% (2 mężczyzn). W 2024 roku, odsetek ten wzrósł do 5,84% (12 kobiet) w przypadku kobiet i 7,14% (2 mężczyzn) w przypadku mężczyzn.

Wykres 11. Odsetek kobiet i mężczyzn deklarujących obserwację przypadków podjęcia przez uczniów współżycia seksualnego na terenie szkoły w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N kobiet = 168; dla N mężczyzn = 62
2024 – % dla N kobiet = 218; dla N mężczyzn = 56

Zróżnicowanie obserwuje się w przypadku odpowiedzi „tak, ale tylko ze słyszenia". W 2014 roku, 11,31% kobiet i 17,74% mężczyzn zadeklarowało, że słyszało o takich sytuacjach. W 2024 roku, liczby te wzrosły odpowiednio do 21,1% w przypadku kobiet i 28,57% w przypadku mężczyzn.

Analiza wyników z podziałem na typy szkół, w których takie sytuacje miały miejsce, dostarcza dodatkowych informacji. W 2014 roku 3 ankietowanych stwierdziło, że osobiście zetknęło się ze zjawiskiem podejmowania współżycia przez uczniów na terenie szkoły gimnazjalnej, jedna osoba, że w szkole ponadgimnazjalnej oraz również jedna osoba deklarowała znajomość takiego przypadku zarówno w gimnazjum jak i w szkole ponadgimnazjalnej. W 2024 roku, wyniki te nieco zmieniły się, wszystkie badane osoby (16) wskazały tylko na szkołę średnią (ponadgimnazjalną).

Mimo że wyniki badań wskazują na znikomy odsetek uczniów deklarujących, że mieli osobisty kontakt z sytuacjami podejmowania przez uczniów współżycia seksualnego na terenie szkoły, sama liczba takich sytuacji budzi pewne refleksje. W 2014 roku, zaobserwowanie tego zjawiska zadeklarowało 5 osób, natomiast w 2024 roku, liczba ta wzrosła do 16. W kontekście ogólnej liczby badanych (w 2014 r. – 232 osoby; 2024 r. – 276 osób) oznacza to, że w każdej edycji badań kilku respondentów zetknęło się z tego typu zdarzeniem.

Choć skala problemu relatywnie nie jest duża, nie można go całkowicie ignorować. Nawet pojedyncze przypadki wskazują na potrzebę refleksji. Niezależnie od przyczyn, fakt, że każdego roku kilku uczniów dostrzega tego

rodzaju sytuacje w przestrzeni szkolnej, skłania do zastanowienia się, na ile szkoła pozostaje miejscem, w którym granice prywatności i sfera intymna są jasno określone i respektowane.

4.4. Konsekwencje zachowań seksualnych wśród młodzieży

Aktywność seksualna wśród młodzieży, choć jest naturalnym etapem dojrzewania, niesie ze sobą szereg potencjalnych konsekwencji, które mogą wpływać na życie młodych ludzi w wymiarze osobistym, społecznym i zdrowotnym. Wśród konsekwencji, które wymagają szczególnej uwagi, badania uwzględniły dwie kluczowe kwestie: młodociane rodzicielstwo oraz ryzyko zakażenia chorobami przenoszonymi drogą płciową.

Macierzyństwo i ojcostwo uczniów, jako wynik współżycia, staje się poważnym wyzwaniem zarówno dla młodych rodziców, jak i dla ich rodzin oraz szkoły. Ciąża w młodym wieku często wiąże się z problemami w nauce, koniecznością przyjęcia odpowiedzialności za dziecko oraz zmianami w dotychczasowym stylu życia. Jest utrudnieniem dla dalszego rozwoju edukacyjnego i zawodowego. Jest to jeden z najbardziej widocznych i odczuwalnych skutków podejmowania współżycia seksualnego wśród młodzieży.

Jednak rodzicielstwo to nie jedyna potencjalna konsekwencja aktywności seksualnej. Równie istotnym zagrożeniem jest możliwość zakażenia chorobami wenerycznymi. Choroby przenoszone drogą płciową mogą nie tylko wpływać na zdrowie fizyczne młodych ludzi, ale także generować poczucie wstydu, wykluczenie społeczne i obciążenie psychiczne. Zakażenia te, często wynikające z braku odpowiedniej wiedzy na temat zabezpieczeń i zdrowia seksualnego, mogą mieć długotrwałe konsekwencje zdrowotne, w tym wpływać na przyszłą płodność i jakość życia.

Podrozdział ten skoncentruje się na trzech wspomnianych aspektach: macierzyństwie i ojcostwie wśród uczniów oraz problematyce chorób wenerycznych.

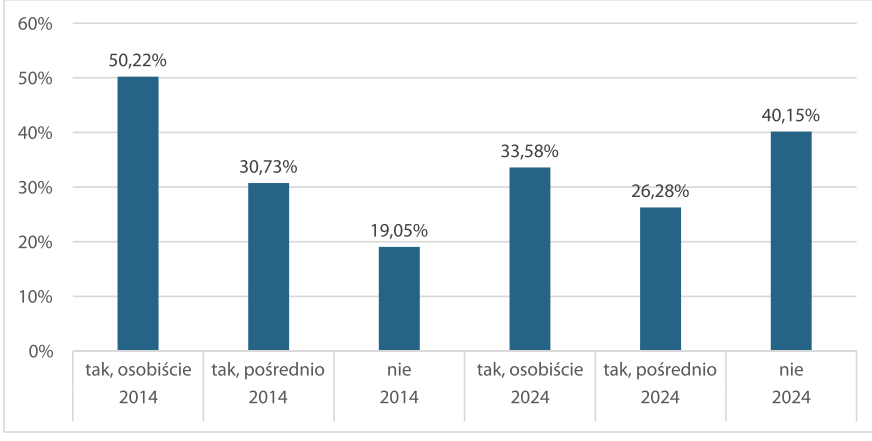
4.4.1. Macierzyństwo i ojcostwo uczniów

Wyniki badań z lat 2014 i 2024 pozwalają prześledzić zmiany w percepcji tych zjawisk, uwzględniając zarówno dane ogólne, jak i podział na płeć oraz typ szkoły. Analiza ta ujawnia różnice w skali zjawiska oraz w sposobie, w jaki młodzież raportuje swoją styczność z tymi problemami.

Wyniki badań dotyczących ciąż wśród uczennic wskazują na istotny spadek liczby osób deklarujących osobistą styczność z takim zjawiskiem. W 2014 roku, aż 50,22% respondentów zadeklarowało, że osobiście zetknęło się

z przypadkami zajścia w ciążę uczennic w szkole, do której uczęszczali, podczas gdy w 2024 roku, odsetek ten spadł do 33,58% (Wykres 12). Spadek ten, wynoszący 16,64 punktów procentowych, może być interpretowany na kilka sposobów. Może on wynikać z faktycznego zmniejszenia liczby ciąż wśród uczennic, ale równie dobrze może być efektem zmiany w postrzeganiu i raportowaniu takich sytuacji przez młodzież.

Wykres 12. Odsetek liczby ankietowanych deklarujących obserwację przypadków zajścia w ciążę uczennicy szkoły w latach 2014 i 2024

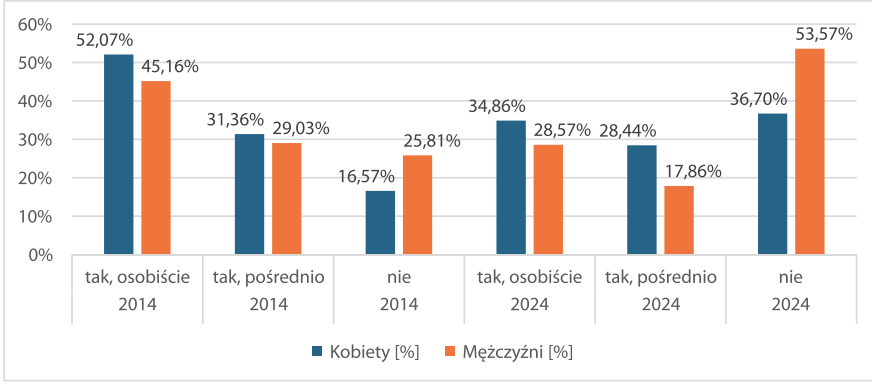

2014 – % dla N = 230; 2024 – % dla N = 274

Jednocześnie wzrósł odsetek osób, które zadeklarowały brak styczności z przypadkami ciąż wśród uczennic – z 19,05% w 2014 roku do 40,15% w 2024 roku. Równocześnie liczba osób, które znały takie przypadki jedynie pośrednio, spadła z 30,73% w 2014 roku do 26,28% w 2024 roku. Wyniki te mogą sugerować spadek liczby takich przypadków lub większą dyskrecję w kwestiach związanych z ciążą.

Podział wyników na płeć ujawnia ciekawe różnice w percepcji tego zjawiska (Wykres 13). W 2014 roku, kobiety częściej niż mężczyźni deklarowały osobistą styczność z przypadkami ciąż wśród uczennic – odpowiednio 52,07% i 45,16%. W 2024 roku, odsetek ten spadł zarówno w przypadku kobiet (do 34,86%), jak i mężczyzn (do 28,57%). Jednocześnie liczba mężczyzn, którzy nigdy nie zetknęli się z takimi sytuacjami, wzrosła z 25,81% w 2014 roku do 53,57% w 2024 roku. W przypadku kobiet, liczba ta również wzrosła, ale w mniejszym stopniu – z 16,57% w 2014 roku do 36,7% w 2024 roku. Różnice te mogą sugerować, że mężczyźni częściej niż kobiety nie dostrzegają takich zjawisk w swoim środowisku szkolnym.

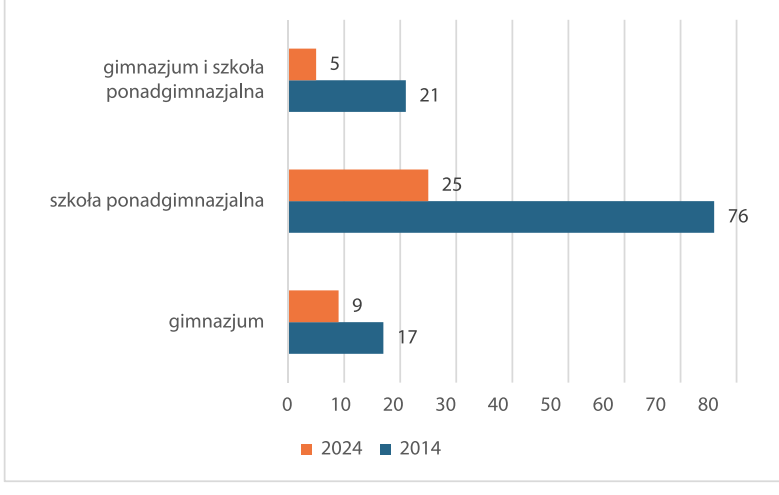
Wykres 13. Odsetek ankietowanych mężczyzn i kobiet deklarujących obserwację przypadków zajścia w ciążę uczennicy szkoły w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N kobiet = 169; dla N mężczyzn = 62
2024 – % dla N kobiet = 218; dla N mężczyzn = 56

W ramach badań zapytano również respondentów, w jakiego rodzaju szkole spotkali się osobiście z sytuacją zajścia w ciążę uczennicy. Porównanie wyników z lat 2014 i 2024 wskazuje na zauważalne zmiany w obserwowalności takich zdarzeń (Wykres 14).

Wykres 14. Liczba osób, które zadeklarowały osobisty kontakt z sytuacją zajścia w ciążę uczennicy z podziałem na rodzaj szkoły w latach 2014 i 2024

2014 – N = 232; 2024 – N = 274

W 2014 roku, osobisty kontakt z sytuacją ciąży uczennicy zadeklarowało łącznie 114 osób spośród 232 respondentów, co stanowi 49,1% badanych. W 2024 roku, analogiczną deklarację złożyło 39 osób spośród 276 respondentów, co daje 14,1% badanych. Oznacza to wyraźny spadek liczby uczniów, którzy zetknęli się z takim przypadkiem w swoim środowisku szkolnym. W odniesieniu do poszczególnych rodzajów szkół dane przedstawiają się następująco:

– W 2014 roku, 76 osób deklarowało osobisty kontakt z ciążą uczennicy w szkole ponadgimnazjalnej, co stanowi 32,8% wszystkich respondentów. W 2024 roku, liczba ta spadła do 25 osób, czyli 9,1% wszystkich badanych.

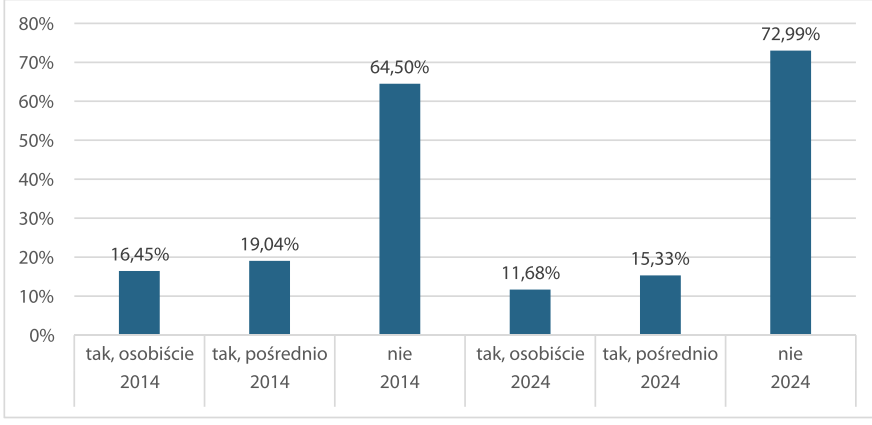
– W 2014 roku, 17 osób deklarowało osobisty kontakt z taką sytuacją w gimnazjum, co stanowi 7,3% wszystkich respondentów. W 2024 roku, liczba ta wyniosła 9 osób, co odpowiada 3,3% badanych. Warto jednak pamiętać, że w 2024 roku nie funkcjonowały już gimnazja – uczniowie odnosili się więc do swoich wcześniejszych doświadczeń z klas 7–8 szkoły podstawowej.

– W 2014 roku, 21 osób (9,1% badanych) deklarowało osobiste zetknięcie się z taką sytuacją zarówno w gimnazjum, jak i szkole ponadgimnazjalnej. W 2024 roku, liczba ta spadła do 5 osób, co stanowi 1,8% wszystkich respondentów.

Wyniki badań wskazują na wyraźny spadek liczby respondentów, deklarujących osobisty kontakt z przypadkami zajścia w ciążę przez uczennice, szczególnie w szkołach ponadgimnazjalnych. Dane te są spójne z wcześniejszymi wynikami badań dotyczącymi rodzicielstwa nastolatków, które również wskazują na zmniejszenie liczby ciąż w tej grupie wiekowej.

Wyniki badań dotyczących ojcostwa wśród uczniów również wskazują na spadek liczby osób deklarujących osobistą styczność z tym zjawiskiem. W 2014 roku, 16,45% respondentów zadeklarowało, że osobiście zetknęło się z przypadkami ojcostwa wśród uczniów, natomiast w 2024 roku, odsetek ten wyniósł 11,68% (Wykres 15). Jednocześnie liczba osób, które nigdy nie zetknęły się z takim zjawiskiem, wzrosła z 64,5% w 2014 roku do 72,99% w 2024 roku. Odpowiedź „tak, ale tylko ze słyszenia (pośrednio)" również zanotowała spadek – z 19,04% w 2014 roku do 15,33% w 2024 roku.

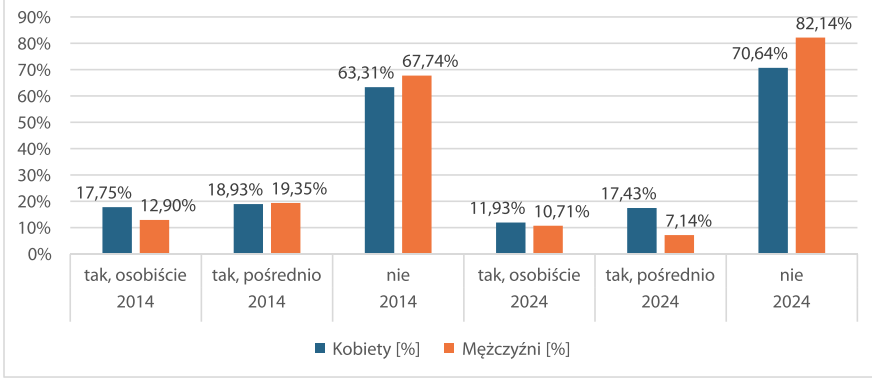
Wykres 15. Odsetek ankietowanych deklarujących zaobserwowanie przypadków zostania ojcem przez ucznia szkoły, do której uczęszczali w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 230; 2024 – % dla N = 274

Podział odpowiedzi według płci wskazuje na różnice w percepcji ojcostwa wśród uczniów (Wykres 16). W 2014 roku, kobiety częściej niż mężczyźni deklarowały osobistą styczność z przypadkami ojcostwa – odpowiednio 17,75% i 12,9%. W 2024 roku, liczby te spadły odpowiednio do 11,93% i 10,71%. W badanych latach odsetek kobiet, które znały przypadki ojcostwa jedynie pośrednio, był wyższy niż w przypadku mężczyzn.

Wykres 16. Odsetek ankietowanych mężczyzn i kobiet deklarujących obserwację przypadków zostania ojcem przez ucznia szkoły, do której uczęszczali w latach 2014 i 2024

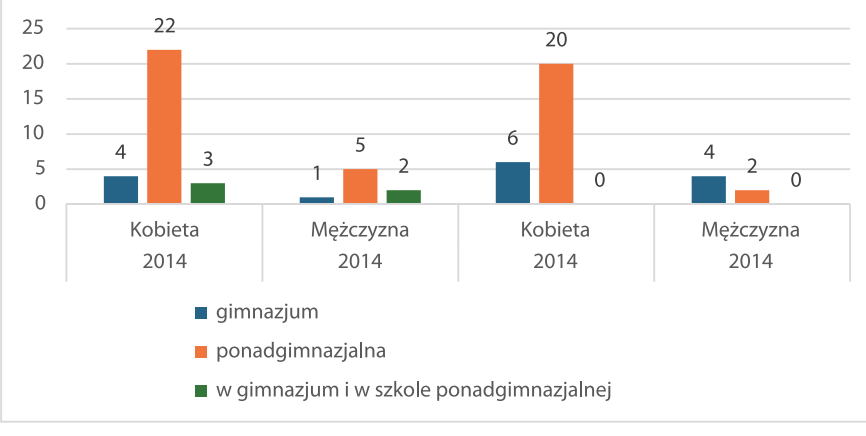

2014 – % dla N kobiet = 169; dla N mężczyzn = 62
2024 – % dla N kobiet = 218; dla N mężczyzn = 56

Dane przedstawione na Wykresie 17 ukazują liczbę ankietowanych, którzy osobiście zetknęli się z przypadkami ojcostwa uczniów w szkołach, do których uczęszczali w latach 2014 i 2024, z podziałem na płeć oraz rodzaj szkoły. Analiza wyników pozwala zauważyć różnice zarówno między płciami, jak i rodzajami szkół. W 2014 roku, zjawisko ojcostwa wśród uczniów było znacznie częściej obserwowane przez kobiety niż przez mężczyzn. Kobiety najczęściej wskazywały na szkoły ponadgimnazjalne jako miejsca, w których zetknęły się z takimi przypadkami – 22 osoby zgłosiły tego rodzaju obserwacje. Znacznie mniej kobiet, bo 4, zauważyło takie sytuacje w gimnazjach, a 3 wskazały na występowanie tego zjawiska w obu typach szkół (gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych). Wśród mężczyzn dane były znacznie bardziej ograniczone – jedynie 1 przypadek zaobserwowano w gimnazjum, a 5 przypadków w szkołach ponadgimnazjalnych i 2 w obu typów szkół jednocześnie.

W 2024 roku, struktura obserwacji uległa pewnym zmianom. Kobiety ponownie wskazywały na szkoły ponadgimnazjalne jako miejsca, gdzie najczęściej spotkały się z przypadkami ojcostwa wśród uczniów – takich odpowiedzi było 20. W gimnazjach liczba obserwacji wynosiła 6. Żadna z kobiet nie wskazała na oba typy szkół jednocześnie. Wśród mężczyzn liczba obserwacji pozostała na niskim poziomie. W 2024 roku, mężczyźni zgłosili 4 przypadki dotyczące gimnazjum, natomiast szkoły ponadgimnazjalne wskazało 2 respondentów. Żaden z mężczyzn nie wskazał na oba typy szkół jednocześnie.

Wykres 17. Liczba ankietowanych, którzy osobiście zetknęli się z sytuacją ojcostwa ucznia szkoły, do której uczęszczali (z podziałem na płeć oraz rodzaj szkoły) w latach 2014 i 2024

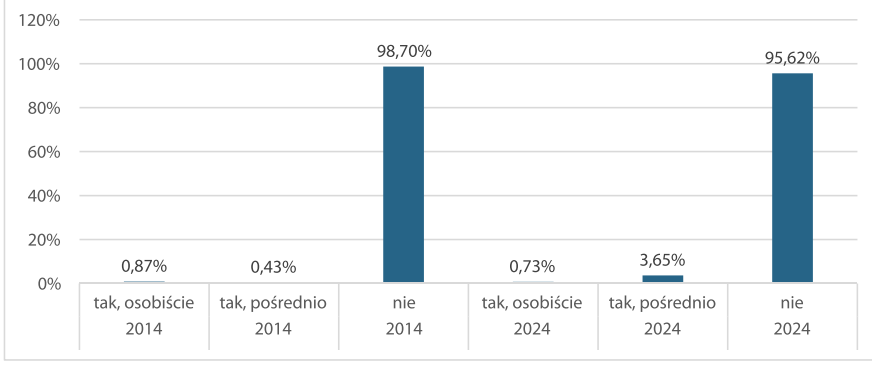
2014 – N dla kobiet = 168; 2024 – N dla kobiet = 218
2014 – N dla mężczyzn = 62; 2024 – N dla mężczyzn = 56

Analizując dane z badań przeprowadzonych w 2014 i 2014 roku, można zauważyć, że kobiety częściej deklarowały obserwację takich sytuacji, co może wynikać z ich większej wrażliwości społecznej lub silniejszego zaangażowania w relacje międzyludzkie w środowisku szkolnym. Kobiety częściej były świadome sytuacji swoich rówieśników związanych z ojcostwem, niezależnie od rodzaju szkoły. Warto również zwrócić uwagę, że w obu okresach szkoły ponadgimnazjalne dominują jako miejsca, w których najczęściej dochodzi do obserwacji takich sytuacji.

4.4.2. Choroby weneryczne

Choroby przenoszone drogą płciową stanowią istotny problem zdrowotny. Wyniki badań dotyczących obserwowalności tego zjawiska w środowisku szkolnym wskazują, że jest ono niemal niewidoczne dla rówieśników. Dane z Wykresu 18, obejmujące lata 2014 i 2024 pozwalają prześledzić, jak młodzież postrzega ten problem oraz jak zmieniała się świadomość tego zagadnienia na przestrzeni dekady.

WYKRES 18. Odsetek liczby ankietowanych deklarujących obserwację przypadków zachorowania na chorobę przenoszoną drogą płciową przez ucznia/uczennicę szkoły, do której uczęszczali w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 230; 2024 – % dla N = 274

W 2014 roku, jedynie 0,87% respondentów zadeklarowało, że osobiście zetknęło się z przypadkami zachorowań na choroby przenoszone drogą płciową wśród uczniów w swojej szkole (były to dwie kobiety). Dziesięć lat później, w 2024 roku, odsetek ten wynosił 0,73 (również dwie kobiety). Tak niewielka liczba odpowiedzi może wynikać z kilku czynników. Po pierwsze, choroby przenoszone drogą płciową są często tematem tabu, zarówno w środowisku młodzieżowym, jak i w szeroko pojętej przestrzeni edukacyjnej.

Po drugie, osoby dotknięte takimi chorobami zazwyczaj starają się zachować swoją sytuację w tajemnicy, co ogranicza możliwość zauważenia problemu przez rówieśników. Odpowiedzi „tak, ale tylko ze słyszenia (pośrednio)", również pozostają na niskim poziomie. W 2014 roku, taką opcję wybrało 0,43% (jedna osoba) respondentów, a w 2024 roku, odsetek ten wzrósł do 3,65% (8 kobiet i 2 mężczyzn). Wskazuje to na pewne zwiększenie zauważalności problemu w przestrzeni rówieśniczej, jednak wciąż pozostaje to zjawisko rzadko poruszane lub obserwowane w środowisku szkolnym.

Brak szerokiej obserwowalności zachorowań na choroby przenoszone drogą płciową wśród uczniów, może wynikać również z niedostatecznego poinformowania w zakresie zdrowia i profilaktyki. Zjawisko to jest trudne do zauważenia, ponieważ wymaga nie tylko wiedzy na temat objawów chorób, ale również odpowiedniego klimatu społecznego, który pozwala na otwartą rozmowę o zdrowiu seksualnym. W wielu przypadkach młodzież, nawet jeśli dostrzega pewne symptomy, może nie łączyć ich z chorobami wenerycznymi, co dodatkowo ogranicza zgłaszanie takich sytuacji. Należy również zwrócić uwagę na kontekst społeczny i kulturowy, który wpływa na podejście do tego tematu. W środowisku szkolnym temat zdrowia seksualnego może być marginalizowany, a brak otwartości w rozmowach na ten temat powoduje, że osoby dotknięte chorobami przenoszonymi drogą płciową pozostają niewidoczne dla swoich rówieśników. Ponadto, młodzież często obawia się stygmatyzacji, co prowadzi do ukrywania problemów zdrowotnych.

Podsumowując, dane z Wykresu 18 wskazują, że obserwowalność zachorowań na choroby przenoszone drogą płciową w środowisku szkolnym pozostaje na minimalnym poziomie. Mimo niewielkiego wzrostu w okresie dekady, temat ten wciąż pozostaje praktycznie nieobecny w przestrzeni rówieśniczej.

4.5. Zachowania związane z mediami i twórczością medialną

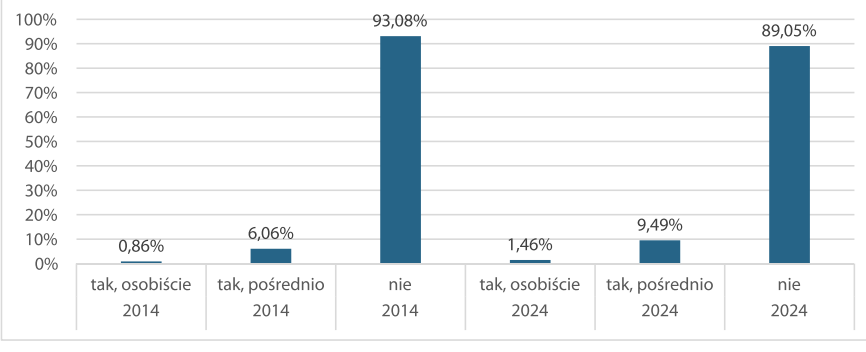
Zachowania związane z mediami i twórczością medialną, szczególnie w kontekście treści o charakterze seksualnym są współcześnie niezwykle istotnym zagadnieniem badawczym. Technologia cyfrowa i media społecznościowe znacząco zmieniły sposób, w jaki młodzież wchodzi w interakcje z treściami erotycznymi, zarówno jako ich odbiorcy, jak i twórcy. W niniejszej analizie skupiono się na dwóch szczególnie interesujących aspektach: utrwalaniu i nagrywaniu materiałów o treści seksualnej przez uczniów na terenie szkoły oraz ich potencjalnym udziale w przedsięwzięciach erotycznych, takich jak

pozowanie do erotycznych czasopism czy udział w striptizie. Wyniki badań na przestrzeni lat 2014 i 2024 wykazują niezwykle niską skalę występowania takich zachowań, co jednak nie umniejsza wagi podejmowanego tematu.

4.5.1. Nagrywania materiałów o treści seksualnej na terenie szkoły

Nagrywanie materiałów o treści seksualnej, takich jak filmiki czy fotografie, w środowisku szkolnym jest zachowaniem wysoce kontrowersyjnym, które budzi wiele pytań o normy etyczne i wpływ technologii na relacje społeczne. Zgodnie z wynikami badań przeprowadzonych w 2014 roku, zaledwie 0,86% respondentów (1 kobieta i 1 mężczyzna) zadeklarowało, że osobiście zetknęło się z takim zachowaniem, a w 2024 roku, odsetek ten nieznacznie wzrósł do 1,46% (4 kobiety). Równie niskie wartości zaobserwowano w przypadku odpowiedzi „tak, ale tylko ze słyszenia (pośrednio)": w 2014 roku wskazało ją 6,06% respondentów, podczas gdy w 2024 roku było to 9,49%. Zdecydowana większość uczniów w obu okresach badawczych zaprzeczyła obserwacji takich sytuacji (93,08% w 2014 roku i 89,05% w 2024 roku) (Wykres 19).

Wykres 19. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków utrwalania/nagrywania przez uczniów w szkole materiałów (np. filmików, fotografii) o treści seksualnej w latach 2014 i 2024

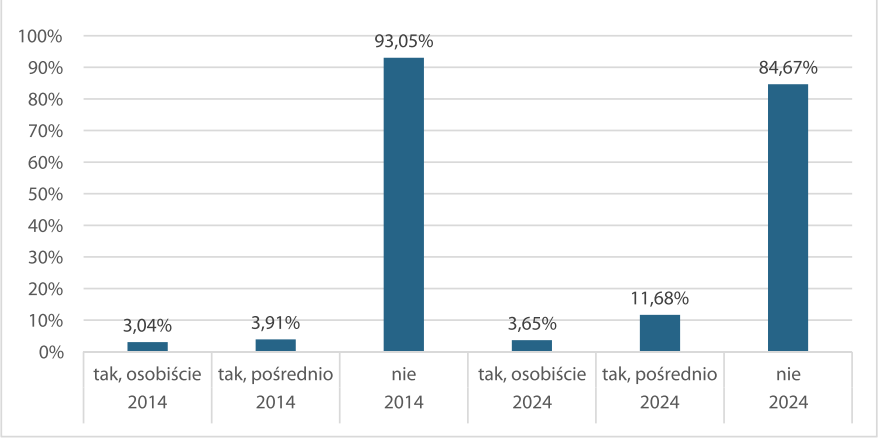
2014 – % dla N = 230; 2024 – % dla N = 274

Pomimo minimalnego wzrostu liczby wskazań na obecność takich zachowań, ich ogólna skala pozostaje znikoma. Tego rodzaju incydenty są postrzegane jako poważne naruszenie norm społecznych i szkolnych, co zniechęca do działania lub skłania sprawców i świadków do zachowania milczenia.

4.5.2. Udział uczniów w przedsięwzięciach erotycznych

Udział uczniów w przedsięwzięciach o charakterze erotycznym, takich jak pozowanie do erotycznych czasopism czy udział w striptizie, również stanowił przedmiot badania. W 2014 roku, 3,04% respondentów (5 kobiet i 2 mężczyzn) zadeklarowało osobisty kontakt z takimi sytuacjami, a w 2024 roku, wartość ta wzrosła nieznacznie do 3,65% (6 kobiet i 2 mężczyzn) (Wykres 20). W przypadku odpowiedzi „tak, ale tylko ze słyszenia (pośrednio)", liczby były podobnie niskie, choć odnotowano większy wzrost: z 3,91% w 2014 roku do 11,68% w 2024 roku. Większość ankietowanych w obu badaniach zaprzeczyła obserwacji takich zachowań, przy czym odpowiedź „nie" zaznaczyło 93,05% respondentów w 2014 roku i 84,67% w 2024 roku.

WYKRES 20. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków udziału ucznia/uczennicy w przedsięwzięciach erotycznych np. pozowanie do erotycznych czasopism, udział w striptizie itp. w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 230; 2024 – % dla N = 274

Podobnie jak w przypadku nagrywania materiałów, skala takich zachowań pozostaje marginalna. Wyniki mogą jednak wskazywać na pewne zmiany w otwartości młodzieży na tematykę erotyczną lub w jej kontaktach z treściami i przedsięwzięciami tego rodzaju. Wzrost odpowiedzi pośrednich („tak, ale tylko ze słyszenia"), może wynikać z lepszego przepływu informacji w erze cyfrowej, gdzie treści tego typu mogą szybciej się rozprzestrzeniać, nawet jeśli ich autentyczność jest wątpliwa.

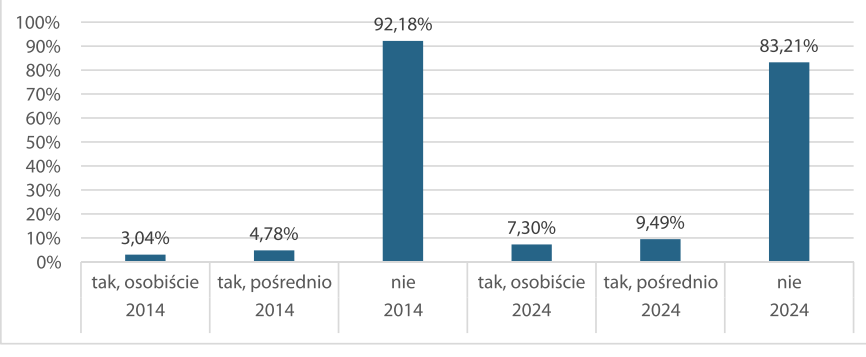
Pomimo nieznacznego wzrostu liczby wskazań na obecność opisanych zachowań w latach 2014 i 2024, ich ogólna skala pozostaje znikoma. Wskazuje

to na marginalność takich sytuacji w środowisku szkolnym, co może wynikać zarówno z silnej kontroli społecznej, jak i z niskiego poziomu akceptacji dla takich zachowań wśród młodzieży. Zarówno utrwalanie materiałów o treści seksualnej, jak i udział w przedsięwzięciach erotycznych wydają się być zjawiskami incydentalnymi.

4.5.3. Publikowanie w internecie materiałów z własnym udziałem uczniów

Wraz z rozwojem technologii cyfrowych i coraz łatwiejszym dostępem do internetu wzrasta liczba zachowań młodzieży, które wiążą się z tworzeniem i udostępnianiem treści o charakterze intymnym lub erotycznym. Tematyka ta jest szczególnie istotna w kontekście edukacji i bezpieczeństwa cyfrowego, ponieważ dotyka zarówno granic prywatności, jak i potencjalnych konsekwencji społecznych i prawnych takich działań. Poniżej przedstawiono szczegółową analizę wyników badań, dotyczących obserwacji zamieszczania przez uczniów w internecie materiałów erotycznych z ich własnym udziałem.

WYKRES 21. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków zamieszczania przez uczniów w internecie materiałów erotycznych z ich własnym udziałem w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 230; 2024 – % dla N = 274

Wyniki badań, dotyczących zamieszczania przez uczniów w internecie materiałów erotycznych z ich własnym udziałem, jak przedstawiono na Wykresie 21, wskazują na minimalną, lecz zauważalną obecność takich przypadków. Zagadnienie to dotyka niezwykle wrażliwej sfery aktywności uczniów, budząc wiele pytań związanych z granicami prywatności, samoświadomością młodych osób i wpływem nowoczesnych technologii na ich zachowania.

W 2014 roku, zaledwie 3,04% respondentów (6 kobiet i 1 mężczyzna) deklarowało, że osobiście zetknęło się z przypadkami zamieszczania takich materiałów przez swoich rówieśników, podczas gdy w 2024 roku, odsetek ten wzrósł do 7,3% (16 kobiet i 4 mężczyzn). Mimo że liczba ta wciąż pozostaje niewielka, wzrost o 4,26 punktu procentowego może sugerować, że w ciągu dekady technologia i łatwy dostęp do internetu zaczęły odgrywać coraz większą rolę w eksperymentach młodzieży, dotyczących prezentowania materiałów erotycznych z własnym udziałem.

Równocześnie wzrosła liczba osób, które słyszały o takich przypadkach pośrednio, z 4,78% w 2014 roku do 9,49% w 2024 roku. Można wnioskować, że mimo relatywnie niskiej obserwowalności takich zachowań, ich obecność w dyskusjach rówieśniczych staje się coraz bardziej powszechna, co może być związane z większą otwartością młodzieży w rozmowach na temat takich działań lub rosnącym zasięgiem informacji dzięki mediom społecznościowym.

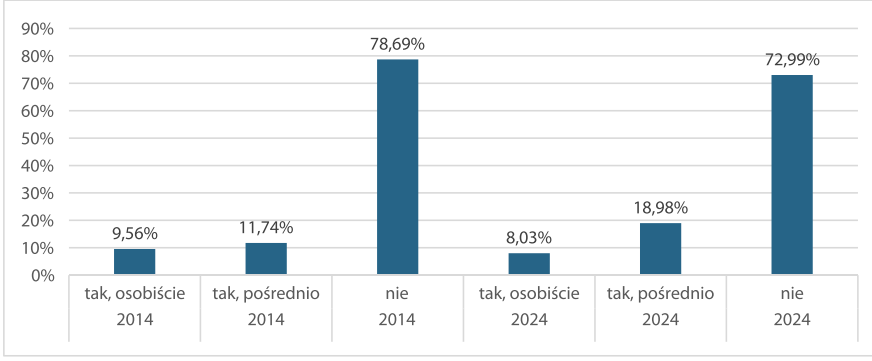
Największą grupę, zarówno w 2014, jak i 2024 roku, stanowią respondenci, którzy zadeklarowali, że nigdy nie zetknęli się z takimi zachowaniami – odpowiednio 92,18% i 83,21%.

Należy podkreślić, że te wyniki, choć ważne, wymagają szczególnej ostrożności w interpretacji. Niemniej obecność tego zjawiska, nawet na niskim poziomie, podkreśla potrzebę ciągłego monitorowania i edukacji młodzieży w zakresie bezpiecznego korzystania z internetu oraz poszanowania prywatności, zarówno swojej, jak i innych osób.

4.5.4. Aktywność uczniów na portalach o charakterze erotycznym

W 2014 roku, 9,56% respondentów zadeklarowało, że osobiście zetknęło się z aktywnością uczniów na portalach erotycznych. W 2024 roku, odsetek ten nieznacznie spadł do 8,03% (Wykres 22). Z kolei liczba osób, które wskazały, że znały takie przypadki pośrednio, wzrosła z 11,74% w 2014 roku do 18,98% w 2024 roku. Odpowiedzi „nie" udzieliło 78,69% ankietowanych w 2014 roku, a w 2024 roku liczba ta spadła do 72,99%. Pomimo tych zmian, różnica w odpowiedzi „tak, osobiście" jest niewielka i wynosi zaledwie 1,53%, co sugeruje, że aktywność uczniów na portalach erotycznych jest wciąż stosunkowo rzadkim zjawiskiem.

Wykres 22. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków aktywności uczniów na portalach erotycznych w latach 2014 i 2024

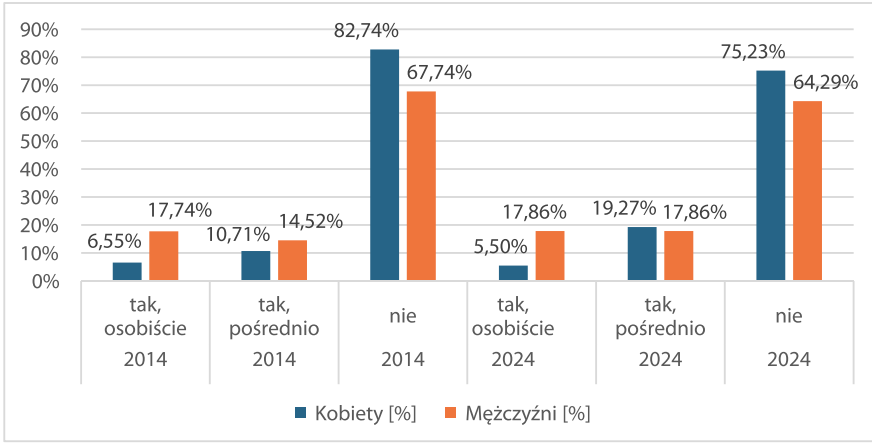

2014 – % dla N = 230; 2024 – % dla N = 274

Analiza wyników z podziałem na płeć ujawnia istotne różnice w deklaracjach kobiet i mężczyzn. W 2014 roku, 6,55% kobiet zadeklarowało, że osobiście zetknęły się z tym zjawiskiem, podczas gdy wśród mężczyzn odsetek ten wynosił aż 17,74%. W 2024 roku, liczby te zmieniły się na 5,5% dla kobiet i 17,86% dla mężczyzn (Wykres 23). Różnica między płciami w obu badaniach pozostaje znacząca i może wynikać z różnych wzorców korzystania z internetu oraz podejścia do ujawniania takich doświadczeń.

W kategorii „tak, ale tylko ze słyszenia", również widoczne są różnice. W 2014 roku, 10,71% kobiet i 14,52% mężczyzn deklarowało, że znało takie przypadki pośrednio. W 2024 roku, liczby te wzrosły do 19,27% dla kobiet i 17,86% dla mężczyzn, co wskazuje na większy wzrost świadomości tego zjawiska wśród kobiet.

Wykres 23. Odsetek ankietowanych kobiet i mężczyzn deklarujących obserwację przypadków aktywności uczniów na portalach erotycznych w latach 2014 i 2024

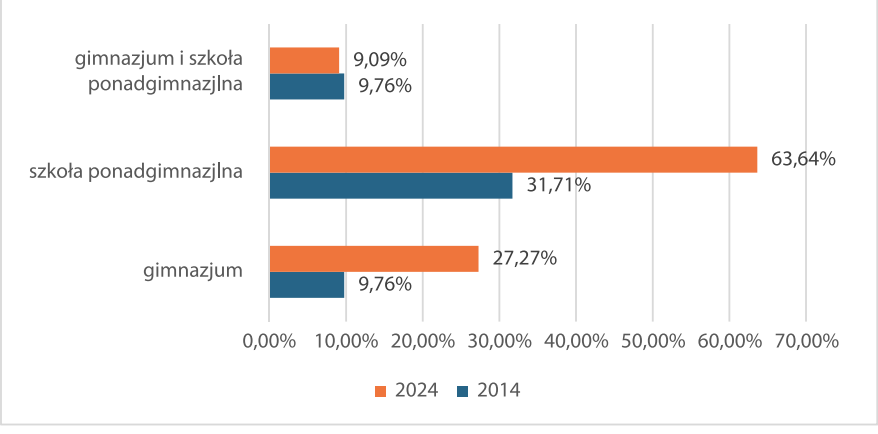
2014 – % dla N kobiet = 169; dla N mężczyzn = 62
2024 – % dla N kobiet = 218; dla N mężczyzn = 56

W przypadku odpowiedzi „nie" w 2014 roku, 82,74% kobiet i 67,74% mężczyzn zaprzeczyło zetknięciu się z takim zjawiskiem. W 2024 roku, liczby te wynosiły odpowiednio 75,23% dla kobiet i 64,29% dla mężczyzn, co może sugerować stopniowe zmniejszanie się liczby osób, które są całkowicie odizolowane od tego rodzaju doświadczeń. Zmniejszenie odsetka osób deklarujących osobisty kontakt z aktywnością uczniów na portalach erotycznych może być wynikiem rosnącej świadomości prywatności oraz bardziej rygorystycznych norm społecznych. Jednocześnie wzrost liczby osób deklarujących pośrednią znajomość tego zjawiska, może wskazywać na większą otwartość w omawianiu tego typu tematów wśród młodzieży.

Zapytano respondentów również o to, w jakiego typu szkole spotkali się osobiście z danym zachowaniem. Dane przedstawione na Wykresie 24 ilustrują zmiany w odsetku uczniów, którzy deklarowali obserwowanie przypadków aktywności swoich rówieśników na portalach erotycznych, w zależności od typu szkoły. Porównanie wyników z lat 2014 i 2024 wskazuje na wyraźne różnice w poszczególnych kategoriach. Najbardziej zauważalna zmiana dotyczy szkół ponadgimnazjalnych. W 2014 roku, 31,71% respondentów deklarowało, że obserwowało aktywność swoich rówieśników na portalach erotycznych, natomiast w 2024 roku, odsetek ten wzrósł ponad dwukrotnie – do 63,64%.

W 2014 roku, 9,76% respondentów wskazywało, że spotkało się z tego rodzaju zachowaniem w gimnazjum, natomiast w 2024 roku, odsetek ten wyniósł 27,27%. Należy tu odnotować, że w badaniach z 2024 roku uczestniczyli przeważnie studenci, którzy już nie uczęszczali do gimnazjum, a ich deklaracja odnosi się do klas 7 i 8 szkoły podstawowej.

Wykres 24. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków aktywności uczniów na portalach erotycznych w latach 2014 i 2024 z podziałem na rodzaj szkoły

2014 – % dla N = 41; 2024 – % dla N = 22

Odsetek uczniów, którzy zadeklarowali obserwację tego zjawiska, zarówno w gimnazjum, jak i w szkole ponadgimnazjalnej, pozostał na podobnym poziomie – 9,76% w 2014 roku i 9,09% w 2024 roku.

Analiza Wykresu 24 wskazuje na wyraźne zmiany w zakresie obserwacji aktywności uczniów na portalach erotycznych na przestrzeni dekady. Szczególnie widoczny jest wzrost deklaracji o osobistym zetknięciu się z omawianym zachowaniem wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

4.5.5. Oglądanie pornografii

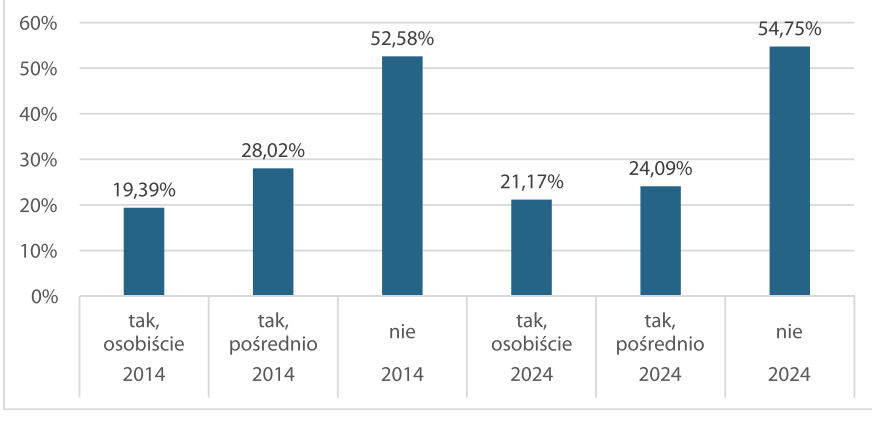
Publiczne oglądanie materiałów pornograficznych na urządzeniach mobilnych jest zjawiskiem, które budzi coraz większe zainteresowanie wielu środowisk. Biorąc pod uwagę rosnącą popularność urządzeń mobilnych oraz brak skutecznych mechanizmów kontroli rodzicielskiej i szkolnej nad treściami, do których mają dostęp uczniowie, konieczne staje się monitorowanie tego zjawiska w przestrzeni edukacyjnej. Wyniki poniższych badań

pozwalają określić, w jakim stopniu publiczne oglądanie materiałów pornograficznych na urządzeniach mobilnych stało się zjawiskiem zauważalnym przez uczniów oraz jakie zmiany zaszły w jego skali na przestrzeni dekady.

Publiczne oglądanie materiałów pornograficznych na urządzeniach mobilnych to zjawisko, które w badaniach wykazało niewielkie zmiany w ciągu dekady. Zadając respondentom pytanie na ten temat, odpowiedzi podzielono tak, jak w poprzednich pytaniach na trzy kategorie: „tak, osobiście", „tak, ale tylko ze słyszenia (pośrednio)" oraz „nie".

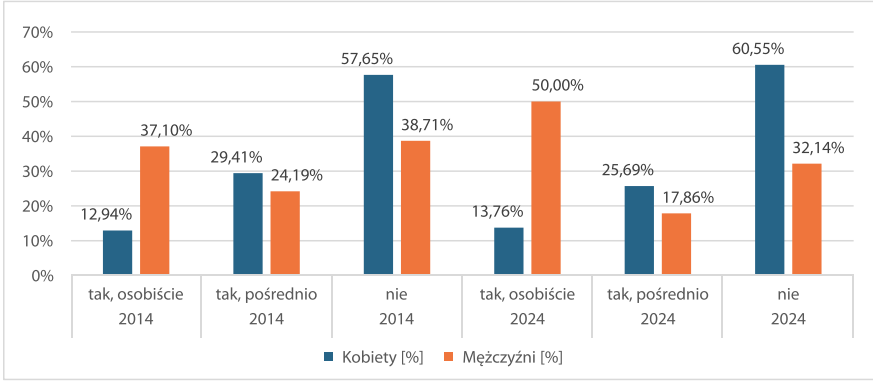
W 2014 roku, 19,39% respondentów zadeklarowało, że osobiście zetknęło się z takim zachowaniem, a w 2024 roku, odsetek ten wzrósł do 21,17% (Wykres 25). Odpowiedzi „tak, ale tylko ze słyszenia" spadły z 28,02% w 2014 roku do 24,09% w 2024 roku, konsekwentnie odpowiedź „nie" wzrosła z 52,58% do 54,75%.

WYKRES 25. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków oglądania przez uczniów w szkole erotyki albo pornografii na urządzeniach mobilnych (telefony, tablety, laptopy itp.) w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 230; 2024 – % dla N = 274

WYKRES 26. Odsetek ankietowanych spotykających się z przypadkami oglądania treści erotycznych lub pornograficznych na urządzeniach mobilnych w szkole w latach 2014 i 2024 w podziale ze względu na płeć

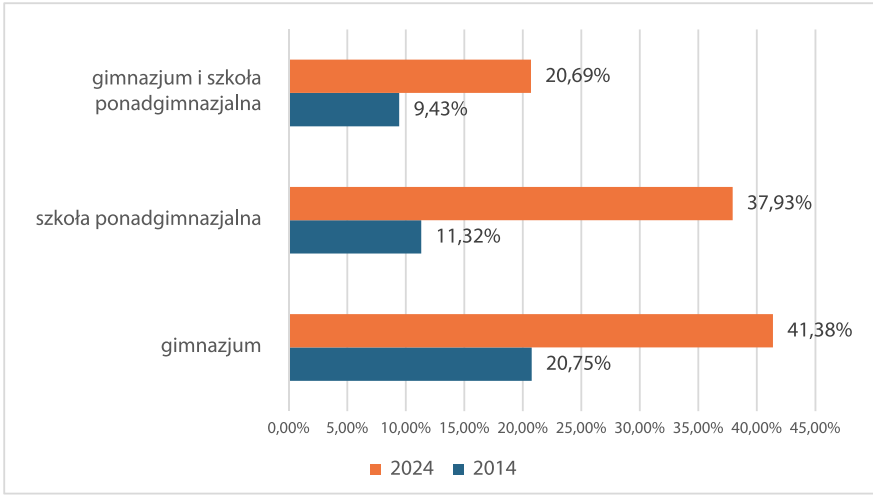

2014 – N dla kobiet = 168; 2024 – N dla kobiet = 218
2014 – N dla mężczyzn = 62; 2024 – N dla mężczyzn = 56

Większe zróżnicowanie odpowiedzi zauważa się przy analizie wyników z podziałem ze względu na płeć. W 2014 roku, 12,94% kobiet przyznało, że osobiście zetknęły się z publicznym oglądaniem materiałów pornograficznych w szkole, podczas gdy w przypadku mężczyzn odsetek ten wynosił aż 37,1%. W 2024 roku, liczby te wynosiły odpowiednio 13,76% dla kobiet i 50% dla mężczyzn, co wskazuje na wyraźny wzrost w przypadku mężczyzn i jedynie niewielką zmianę wśród kobiet (Wykres 26).

Różnice są również widoczne w kategorii „tak, ale tylko ze słyszenia". W 2014 roku, 29,41% kobiet deklarowało, że słyszało o takim zachowaniu, podczas gdy wśród mężczyzn było to 24,19%. W 2024 roku, odsetki te wynosiły odpowiednio 25,69% dla kobiet i 17,86% dla mężczyzn, co wskazuje na spadek liczby mężczyzn deklarujących pośrednią wiedzę o takim zjawisku (Wykres 26). Te dane podkreślają znaczące różnice w obserwowanych przez mężczyzn i kobiety przypadkach publicznego oglądania pornografii na urządzeniach mobilnych. Mężczyźni częściej deklarowali osobiste doświadczenia, gdy chodzi o to zjawisko, podczas gdy kobiety częściej wskazywały na brak takiego doświadczenia.

WYKRES 27. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków oglądania przez uczniów w szkole erotyki albo pornografii na urządzeniach mobilnych (telefony, tablety, laptopy itp.) w latach 2014 i 2024 z podziałem na płeć i typ szkoły

2014 – % dla N = 44; 2024 – % dla N = 58

Wykres 27 przedstawia odsetek ankietowanych, deklarujących przypadki oglądania treści erotycznych lub pornograficznych przez uczniów w szkołach, z podziałem na typ placówki i porównanie między rokiem 2014 a 2024. W porównaniu do 2014 roku, we wszystkich kategoriach szkół odsetek osób zgłaszających takie przypadki wzrósł w 2024 roku. Najbardziej znaczący wzrost obserwujemy wśród szkół ponadgimnazjalnych – w 2014 roku odsetek wynosił 11,32%, natomiast w 2024 roku aż 37,93%. Jest to niemal trzykrotny wzrost. Może to wynikać z większej swobody uczniów w korzystaniu z urządzeń mobilnych oraz ich rosnącej niezależności. W 2024 roku, 41,38% ankietowanych zadeklarowało, że w gimnazjach uczniowie oglądali treści erotyczne lub pornograficzne w szkole. W 2014 roku odsetek ten wynosił 20,75%, co oznacza ponad dwukrotny wzrost. W kategorii „gimnazjum i ponadgimnazjalna" również odnotowano wzrost – w 2014 roku odsetek wynosił 9,43%, a w 2024 roku 20,69%. Jest to wzrost o około 11 punktów procentowych, choć nie tak wyraźny jak w poprzednich kategoriach.

W obu badaniach przeanalizowano również liczbę zgłoszonych przypadków tego typu zachowań. W 2014 roku, spośród osób, które zadeklarowały osobisty kontakt z tym zjawiskiem, 10 osób wskazało, że zdarzyło

się to raz lub dwa razy, a 29 osób odnotowało więcej niż dwa takie przypadki. W 2024 roku, 10 respondentów wskazało na pojedyncze zdarzenia, a 38 deklarowało co najmniej dwa przypadki.

Analiza wyników wskazuje, że publiczne oglądanie erotyki lub pornografii w szkołach pozostaje istotnym zjawiskiem, choć różnice między badanymi latami są niewielkie. Wzrost odsetka odpowiedzi „tak, osobiście" oraz spadek odpowiedzi „tak, ale tylko ze słyszenia" sugerują, że młodzież staje się bardziej otwarta w deklarowaniu swoich doświadczeń lub że wzrasta liczba bezpośrednich świadków takich zachowań. Biorąc pod uwagę podział ze względu na płeć, zaobserwować można, że mężczyźni są bardziej zaangażowani w tego rodzaju aktywności, co może być związane z ich większym zainteresowaniem treściami erotycznymi. Kobiety natomiast częściej deklarują brak kontaktu z takim zjawiskiem, co może wynikać z ich większej rezerwy wobec tego typu treści.

4.6. Zachowania anormatywne

Analiza zachowań młodzieży, opisana w ramach tego podrozdziału, została podzielona na dwie kategorie: zachowania naruszające dobry obyczaj oraz te, które są jednoznacznie sprzeczne z przepisami Kodeksu karnego. Należy jednak podkreślić, że taki podział, choć pomocny w organizacji materiału, może być w wielu przypadkach nieprecyzyjny. Granice między tymi kategoriami są często płynne i zależne od kontekstu, okoliczności, a także percepcji społecznej.

Celem niniejszego podrozdziału nie jest precyzyjne rozstrzyganie o kwalifikacji prawnej opisywanych zjawisk, lecz przedstawienie skali i różnorodności obserwowanych przez uczniów zachowań. Zastosowany podział ma stanowić swego rodzaju drogowskaz dla czytelnika, wprowadzając różnicowanie, które może być szczególnie przydatne dla osób postrzegających zachowania seksualne w kategoriach czarno-białych. Ukazanie niuansów dotyczących takich zachowań oraz kontekstu, w jakim występują, jest niezbędne, aby zrozumieć złożoność i różnorodność doświadczeń młodzieży. To, co może być oceniane jako naruszenie dobrego obyczaju, w pewnych okolicznościach może nosić znamiona czynu karalnego czy też, z pozoru niewinne zachowania mogą w określonych warunkach przekraczać granice prawa. Warto również zwrócić uwagę, że analiza ta, oparta na obserwacjach uczniów, ma na celu zarówno opisanie występowania takich zachowań, jak i zwrócenie uwagi na ich potencjalne skutki dla edukacji, wychowania oraz ogólnego bezpieczeństwa w środowisku szkolnym.

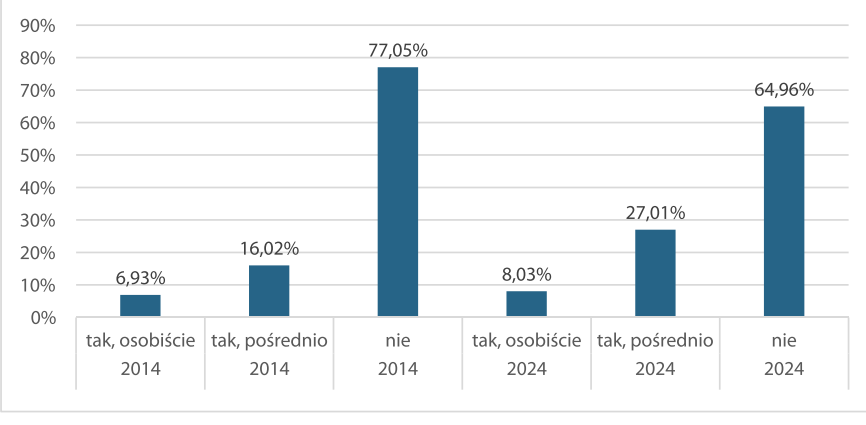
4.6.1. Zachowania naruszające dobry obyczaj

Szczegółowa analiza wyników ankiety, dotycząca zachowań obserwowanych przez uczniów, skupia się na dwóch kluczowych aspektach: uczęszczaniu do lokali o charakterze erotycznym oraz korzystaniu z usług domów publicznych. Wszystkie dane są analizowane w kontekście obserwacji rówieśników, a nie osobistych doświadczeń respondentów.

4.6.1.1. Uczęszczanie do lokali o charakterze erotycznym (kluby nocne)

Według ankiety z 2014 roku, 6,93% (16 osób) respondentów wskazało, że osobiście zetknęli się z sytuacją uczęszczania przez ich kolegów szkolnych do lokali o charakterze erotycznym, takich jak kluby nocne. W 2024 roku, odsetek ten wzrósł do 8,03% (22 osoby), co zostało przedstawione na Wykresie 28. Odpowiedzi „tak, ale tylko ze słyszenia" wskazano w 16,02% przypadków w 2014 roku, a w 2024 roku, liczba ta wzrosła do 27,01%.

Wykres 28. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków uczęszczania przez ucznia/uczennicę do lokali o charakterze erotycznym np. kluby nocne w latach 2014 i 2024

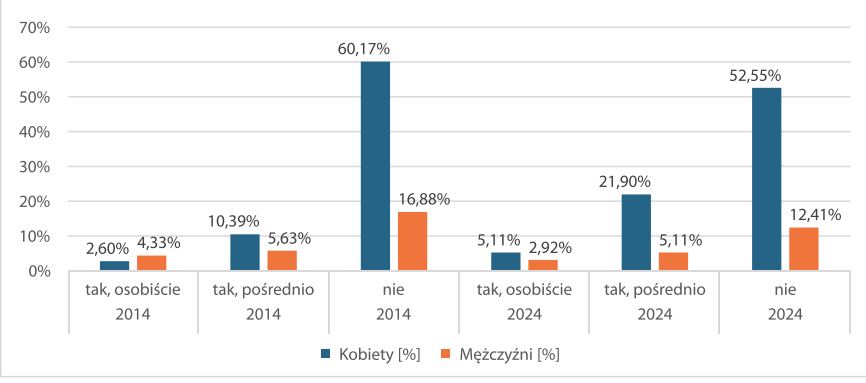

2014 – % dla N = 230; 2024 – % dla N = 274

Wykres 29 przedstawia odsetek ankietowanych kobiet i mężczyzn, którzy deklarowali obserwację przypadków uczęszczania przez uczniów do lokali o charakterze erotycznym, takich jak kluby nocne, w latach 2014 i 2024. W 2014 roku, większość kobiet (60,17%) zadeklarowała, że nie spotkała się z przypadkami uczęszczania uczniów do lokali erotycznych, natomiast wśród mężczyzn odsetek ten wynosił 16,88%. W 2024 roku, wartości te spadły do 52,55% wśród kobiet i 12,41% wśród mężczyzn. Spadek ten

sugeruje, że coraz więcej osób dostrzega tego rodzaju zjawiska. Zgodnie z deklaracjami, w 2014 roku, takie sytuacje bezpośrednio zaobserwowało 2,60% kobiet (6) i 4,33% mężczyzn (10). Natomiast w 2024 roku, wartości te wzrosły do 5,11% (14) u kobiet, a spadły do 2,92% (2) u mężczyzn.

WYKRES 29. Odsetek ankietowanych kobiet i mężczyzn deklarujących obserwację przypadków uczęszczania przez ucznia/uczennicę do lokali o charakterze erotycznym np. kluby nocne w latach 2014 i 2024

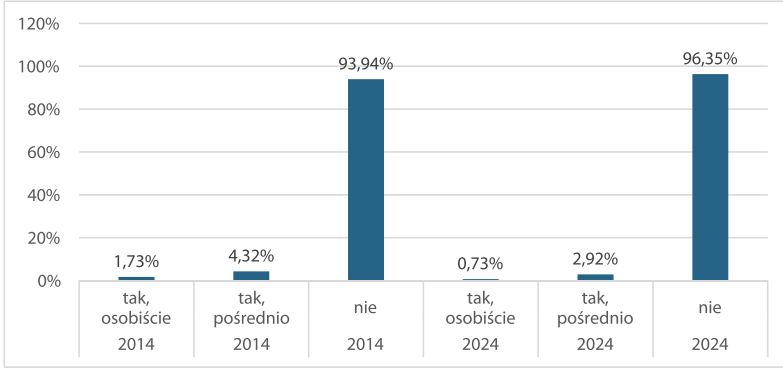
2014 – N dla kobiet = 168; 2024 – N dla kobiet = 218
2014 – N dla mężczyzn = 62; 2024 – N dla mężczyzn = 56

Najbardziej zauważalna zmiana nastąpiła w kategorii osób, które pośrednio zetknęły się z takim zjawiskiem, czyli dowiedziały się o nim od innych osób. W 2014 roku deklarowało to 10,39% (24) kobiet i 5,63% (13) mężczyzn. W 2024 roku, odsetek ten wzrósł do 21,90% wśród kobiet i do 5,11% wśród mężczyzn. Szczególnie zauważalny wzrost nastąpił w grupie kobiet.

4.6.1.2. Korzystanie z usług domów publicznych

Drugim kluczowym zagadnieniem jest korzystanie przez uczniów z usług domów publicznych. W 2014 roku, 1,73% respondentów (4 osoby) zaobserwowało takie przypadki osobiście, podczas gdy w 2024 roku, odsetek ten spadł do 0,73% to znaczy, że tylko dwie osoby zadeklarowały osobistą wiedzę na ten temat (Wykres 30). Odpowiedzi „tak, ale tylko ze słyszenia" spadły z 4,32% (10 osób) w 2014 roku do 2,92% (8 osób) w 2024 roku. Natomiast odpowiedzi na „nie" zanotowały wzrost z 93,94% w 2014 roku do 96,35% w 2024 roku.

WYKRES 30. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków korzystania przez uczniów z domów publicznych w latach 2014 i 2024

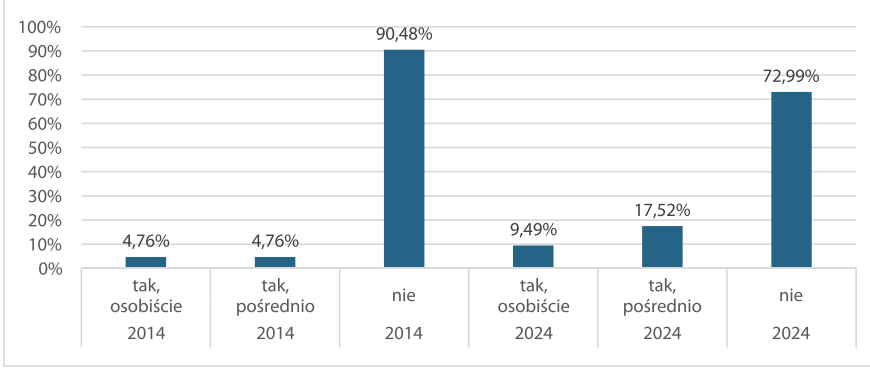
2014 – % dla N = 230; 2024 – % dla N = 274

Zarówno dane z 2014, jak i z 2024 roku wskazują na incydentalny charakter tego zjawiska.

4.6.1.3. Masturbacja na terenie szkoły

W ankiecie zawarto również pytanie dotyczące obserwacji przypadków masturbacji na terenie szkoły. W 2014 roku, 4,76% (11 osób) respondentów zaobserwowało osobiście takie zachowanie, a w 2024 roku, odsetek ten wzrósł do 9,49% (26 osób) (Wykres 31). Odpowiedzi „tak, ale tylko ze słyszenia" wzrosły z 4,76% w 2014 roku do 17,52% w 2024 roku. Odpowiedzi „nie" spadły z 90,48% w 2014 roku do 72,99% w 2024 roku.

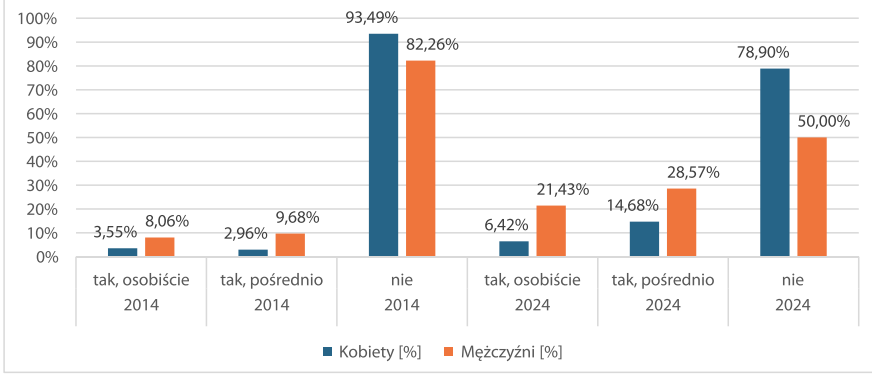
WYKRES 31. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków masturbowania się na terenie szkoły przez ucznia/uczennicę w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 231; 2024 – % dla N = 274

Wykres 32 przedstawia odsetek ankietowanych kobiet i mężczyzn, którzy deklarowali obserwację przypadków masturbowania się przez uczniów na terenie szkoły w roku 2014 i 2024. W 2014 roku, zdecydowana większość kobiet (93,49%) oraz mężczyzn (82,26%) zadeklarowała, że nie spotkała się z tego typu sytuacją w środowisku szkolnym. W 2024 roku wartości te wyraźnie spadły – do 78,90% wśród kobiet i 50,00% wśród mężczyzn. Oznacza to, że znacznie więcej osób ankietowanych w 2024 roku, zauważyło lub usłyszało o takich przypadkach, co może wskazywać na wzrost liczby tego rodzaju incydentów.

Wykres 32. Procent ogólnej liczby ankietowanych mężczyzn i kobiet deklarujących obserwację przypadków masturbowania się na terenie szkoły przez ucznia/uczennicę w latach 2014 i 2024

2014 – N dla kobiet = 169; 2024 – N dla kobiet = 218
2014 – N dla mężczyzn = 62; 2024 – N dla mężczyzn = 56

Jeśli chodzi o bezpośrednie zaobserwowanie takich sytuacji, w 2014 roku deklarowało to 6 kobiet (3,55%) i 8,06% (5) mężczyzn. W 2024 roku wartości te wzrosły do 6,42% u (14) kobiet i do 21,43% u (12) mężczyzn. Uwagę zwraca wzrost tych wartości wśród mężczyzn. Największa zmiana nastąpiła w kategorii osób, które pośrednio dowiedziały się o takich incydentach od innych osób. W 2014 roku deklarowało to 2,96% (5) kobiet i 9,68% (6) mężczyzn. W 2024 roku, odsetek ten wzrósł do 14,68% (32) wśród kobiet i 28,57% (16) wśród mężczyzn. Na podstawie tych danych można wnioskować, że temat ten stał się bardziej widoczny w rozmowach lub faktycznie zwiększyła się liczba tego rodzaju przypadków w szkołach, co zdają się sugerować dane z Wykresu 32.

Podsumowując, wyniki wykresu pokazują, że w 2024 roku, więcej osób niż w 2014 roku deklaruje obserwację przypadków masturbowania się

przez uczniów na terenie szkoły, zarówno w sposób bezpośredni, jak i pośredni. Największy wzrost zaobserwowano wśród mężczyzn, którzy częściej deklarują zetknięcie się z takimi sytuacjami.

Zarówno uczęszczanie do lokali o charakterze erotycznym, korzystanie z usług domów publicznych, jak i masturbacja na terenie szkoły stanowią zjawiska rzadkie, ale istotne w kontekście edukacji i wychowania młodzieży. Analizowane wyniki pokazują, że takie zachowania są obserwowane przez uczniów.

4.6.2. Zachowania sprzeczne z prawem

Poniższa analiza przedstawia omówienie wyników dotyczących zachowań uczniów sprzecznych z prawem. Za takie są uznawane: zgwałcenie, zmuszanie do czynności seksualnych innych niż współżycie, romans ucznia z nauczycielem, publikowanie kompromitujących materiałów, dręczenie rówieśników poprzez wysyłanie wiadomości erotycznych. Należy jednak pamiętać, że respondenci opisywali sytuacje, które zaobserwowali u swoich rówieśników, a nie swoje własne doświadczenia. Dodatkowo należy zwrócić uwagę na to, że wyniki dotyczą obserwacji studentów, odnoszących się do zachowań, których byli świadkami lub mają osobista wiedzę o takich zdarzeniach albo o których tylko słyszeli od innych, w czasie swojej edukacji szkolnej. Podobnie jak w przypadku obserwacji zachowań seksualnych, należy podkreślić, że deklaracje ankietowanych nie stanowią jednoznacznego dowodu na zaistnienie danego zdarzenia w sensie prawnym (definicyjnym). Oznacza to, że choć respondenci mogą określać pewne sytuacje jako np. zgwałcenie, to ich ocena opiera się na subiektywnym postrzeganiu i dostępnej wiedzy, a nie na obiektywnej analizie, pozwalającej stwierdzić, czy są spełnione przez dane zachowanie wszystkie wymogi prawne, aby je za takie uznać. Innymi słowy, ankietowani klasyfikują zaobserwowane lub usłyszane przypadki na podstawie własnej interpretacji, co nie oznacza, że dane zdarzenie rzeczywiście spełnia kryteria definicyjne czynu zabronionego. W związku z tym wyniki należy traktować jako obraz subiektywnych ocen i postrzegania tego typu sytuacji przez byłych uczniów, a nie jako jednoznaczne potwierdzenie ich faktycznego charakteru prawnego.

4.6.2.1. Zgwałcenia na terenie szkoły

Zjawisko zgwałcenia, zgodnie z definicją zawartą w artykule 197 Kodeksu karnego, oznacza zmuszenie innej osoby do obcowania płciowego lub innej czynności seksualnej przy użyciu przemocy, groźby lub podstępu. W latach 2013–2023 liczba ofiar zgwałcenia w Polsce wahała się od 1096 do 1476 przypadków rocznie. Najwięcej zgłoszonych przestępstw miało miejsce

w 2016 roku (1476), a najmniej w 2020 roku (1096). Po tym okresie liczba zgwałceń utrzymywała się na poziomie około 1100–1150 rocznie. Kobiety stanowią zdecydowaną większość ofiar, ich liczba oscyluje między 1000 a 1371 przypadków rocznie, natomiast liczba zgwałconych mężczyzn wynosiła od 70 do 109 przypadków rocznie, przy czym największy wzrost odnotowano w 2023 roku (107) [137].

Szczególnie niepokojący jest wzrost liczby zgwałceń w grupie dzieci do 16. roku życia. Wśród chłopców do 2014 roku nie odnotowywano takich przypadków, jednak od 2015 roku ich liczba zaczęła rosnąć, osiągając 74 przypadki w 2023 roku. Wzrost jest jeszcze bardziej wyraźny wśród dziewczynek. W 2013 roku odnotowano tylko 1 przypadek, w 2014 roku 3, a po 2015 roku liczba ta gwałtownie wzrosła. W 2016 roku było to już 249 przypadków, w 2017–261, a w 2023 aż 337. Oznacza to, że w ciągu ostatniej dekady liczba zgwałceń dziewczynek do 16. roku życia wzrosła ponad 300-krotnie[138].

Analiza wieku podejrzanych o zgwałcenie w latach 2013–2017 wskazuje, że w grupie 17–20 lat liczba sprawców utrzymywała się na względnie stabilnym poziomie, wykazując jedynie niewielkie wahania[139]. W 2013 roku odnotowano 57 podejrzanych w tym przedziale wiekowym, w 2014 roku liczba ta wzrosła do 64, a w 2015 roku do 73. W 2016 roku nastąpił lekki spadek, ale w 2017 roku odnotowano ponowny wzrost, do 76. Zmienność ta sugeruje wpływ różnych czynników społecznych i prawnych, jednak nie wskazuje na jednoznaczną tendencję wzrostową lub spadkową[140].

Gdy chodzi o zagadnienie zgwałceń na terenie szkoły, dane Komendy Głównej Policji pokazują, że choć są to incydenty stosunkowo rzadkie, to jednak corocznie notuje się ich od kilku do kilkunastu przypadków w skali kraju. W latach 2000–2010, w szkołach i internatach dochodziło rocznie do kilkudziesięciu zgwałceń, jednak liczby te były niższe niż w przypadku przestępstw tego typu popełnianych w mieszkaniach prywatnych lub przestrzeni publicznej. Wśród przestępstw zarejestrowanych w szkołach podstawowych i gimnazjach w 2012 roku odnotowano 74 przypadki zgwałceń lub

---

137 Główny Urząd Statystyczny, *Ofiary gwałtu i przemocy domowej*, https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/6285/1/1/1/ofiary_gwaltu_i_przemocy_domowej_2013-2023.csv (dostęp: 20.01.2025).

138 Tamże.

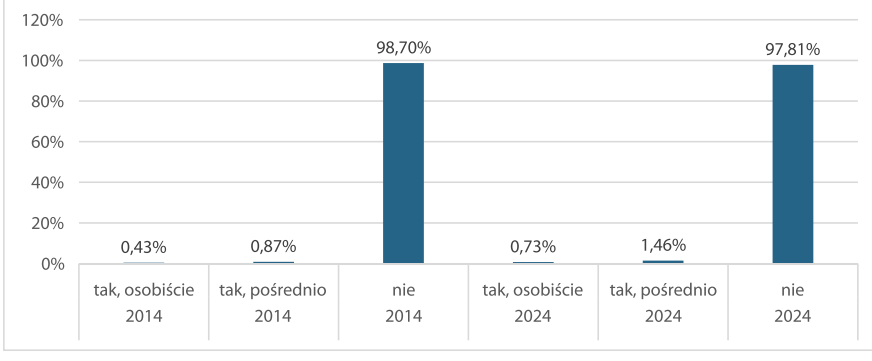
139 Na temat uczniów, sprawców zgwałcenia, z końca XX w., mowa jest w: J. Widacki, A. Szuba-Boroń, *Przestępstwo zgwałcenia w Polsce w latach 1999–2017*, „Archiwum Kryminologii" 2019, t. 51, nr 2, s. 265–266.

140 Por. J. Warylewski, *Rozmiar, dynamika i struktura przestępczości seksualnej w Polsce, w latach 1989–2017*, „Gdańskie Studia Prawnicze" 2019, nr 2, s. 438.

innych czynności seksualnych, z czego 58 zostało popełnionych przez tego samego nieletniego sprawcę, działającego w jednym gimnazjum. W poprzednich latach liczba ta kształtowała się następująco: 14 przypadków w 2011 roku, 20 w 2010 roku, 26 w 2009 roku, 9 w 2008 roku, 19 w 2007 roku, 20 w 2006 roku, 19 w 2005 roku oraz 16 w 2004 roku[141]. Po 2004 roku zmieniono system statystycznego rejestrowania miejsc popełnienia przestępstw, dlatego wcześniejsze dane dotyczą jedynie ogólnej kategorii „szkoła", bez wskazania konkretnego typu placówki. Wynika z nich jednak, że liczba gwałtów i innych czynności seksualnych popełnianych w szkołach pozostawała na względnie stałym poziomie i nie wykazywała gwałtownego wzrostu[142].

W kontekście badań własnych przeprowadzonych wśród studentów, którzy opisali swoje doświadczenia szkolne, wyniki ankiety wskazują na pojedyncze przypadki obserwacji zgwałcenia w placówkach edukacyjnych. W 2014 roku, jedna kobieta (0,43%) zadeklarowała, że osobiście spotkała cię z takim przypadkiem w szkole, natomiast w 2024 roku, liczba ta wzrosła do dwóch osób (0,73%). Wyniki te przedstawiono na Wykresie 33.

Wykres 33. Odsetek liczby ankietowanych deklarujących obserwację przypadków zgwałcenia na terenie szkoły uczennicy w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 230; 2024 – % dla N = 274

Również odpowiedzi dotyczące zasłyszanych informacji o tego typu przypadkach nieznacznie wzrosły – w 2014 roku 0,87% badanych kobiet przyznało, że słyszało o zgwałceniu w szkole, natomiast w 2024 roku, odsetek ten

141 Por. P. Chodak, *Czy szkoła jest bezpieczna dla uczniów? Skala przestępczości*, „Journal of Modern Science" 2016, t. 1, nr 28, s. 185.

142 Por. B. Sprengel, *Przeciwdziałanie przestępczości w szkołach, placówkach oświatowych (wybrane zagadnienia)*, „Studia z Zakresu Nauk Prawnoustrojowych. Miscellanea 3" 2013, s. 96–114.

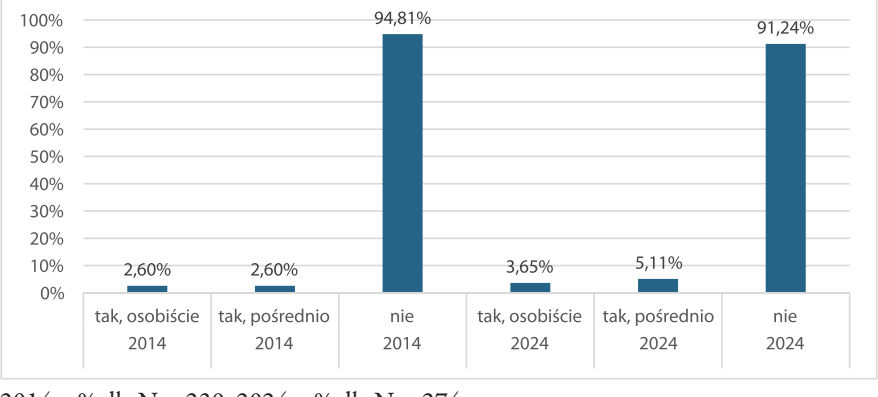
wyniósł 1,46%. Dane te sugerują, że zgwałcenia w szkołach pozostają zjawiskiem rzadkim, jednak każda taka sytuacja wymaga szczególnej uwagi i odpowiednich działań prewencyjnych.

4.6.2.2. Zmuszanie do czynności seksualnych innych niż współżycie

Zgodnie z art. 197 § 2 Kodeksu karnego penalizuje się również sytuacje, w których sprawca zmusza pokrzywdzonego do poddania się innej czynności seksualnej lub jej wykonania. Pojęcie „innej czynności seksualnej" obejmuje wszelkie zachowania związane z życiem płciowym człowieka, które polegają na kontakcie cielesnym sprawcy z ofiarą lub na innym zaangażowaniu pokrzywdzonego w działania o charakterze seksualnym. Do tej kategorii zaliczają się sytuacje, w których sprawca dąży do pobudzenia lub zaspokojenia swojego popędu seksualnego poprzez dotykanie narządów płciowych ofiary – nawet przez odzież czy bieliznę lub podejmowanie innych czynności, takich jak pocałunki czy pieszczoty, mających na celu kontakt z ciałem ofiary[143].

W odniesieniu do środowiska szkolnego, problem przymuszania uczniów do wykonywania czynności seksualnych innych niż współżycie, takich jak rozbieranie się czy dotykanie, również podlega stosownym regulacjom prawnym. W ramach prowadzonych badań postawiono respondentom pytanie dotyczące tej kwestii. Analiza wyników badań ankietowych wskazuje, że w 2014 roku zdecydowana większość respondentów (94,81%) zadeklarowała, że nigdy nie spotkała się z takim zachowaniem (Wykres 34).

Wykres 34. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków w którym uczniowie zmuszali rówieśników na terenie szkoły do czynności seksualnych innych niż współżycie np. rozbierania, całowania, dotykania intymnych części ciała w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 230; 2024 – % dla N = 274

[143] Por. J. Widacki, A. Szuba-Boroń, *Przestępstwo...*, dz. cyt., s. 257.

W 2024 roku odsetek ten spadł do 91,24%, co oznacza, że nieco więcej osób zauważyło lub dowiedziało się o tego typu sytuacjach. Bezpośrednie zaobserwowanie takich sytuacji w 2014 roku deklarowało 2,60% (6 osób) ankietowanych, a w 2024 roku odsetek ten wzrósł do 3,65% (10 osób). Podobnie wzrosła liczba osób, które pośrednio dowiedziały się o takich przypadkach – w 2014 roku było to 2,60% (6 osób), a w 2024 roku 5,11% (14 osób).

4.6.2.3. Romans ucznia z nauczycielem

Relacje o charakterze romantycznym lub seksualnym pomiędzy uczniami a nauczycielami stanowią poważne naruszenie etyki zawodowej i prawa, a ich regulacja znajduje się w artykule 199 Kodeksu karnego. Przepis ten penalizuje wszelkie formy nadużycia stosunku zależności oraz wykorzystanie krytycznego położenia ucznia przez nauczyciela. Jak wskazuje literatura prawnicza, nauczyciele pełnią rolę mentorów i opiekunów, mających wpływ na kształtowanie postaw moralnych swoich podopiecznych, a ich pozycja zawodowa i autorytet mogą prowadzić do niebezpiecznych sytuacji, związanych z nadużyciem zaufania[144].

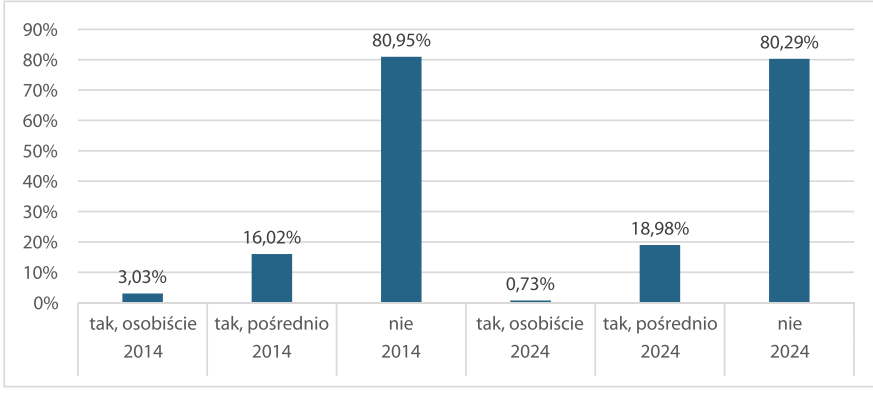
Zgodnie z analizami prawnymi, relacja nauczyciel-uczeń jest przykładem stosunku zależności, w którym to nauczyciel posiada przewagę zarówno w zakresie władzy, jak i wpływu na dalszą edukację i rozwój ucznia. W związku z tym wszelkie relacje intymne między tymi stronami są oceniane jako etycznie naganne, a w niektórych przypadkach – jako przestępstwo. Zjawisko to, choć stosunkowo rzadkie, występuje w przestrzeni szkolnej, co potwierdzają dane zarówno z literatury prawniczej, jak i badań empirycznych[145].

W badaniach z 2014 roku, 3,03% (7 osób) respondentów zadeklarowało wiedzę o przypadkach romansu ucznia lub uczennicy z nauczycielem lub nauczycielką. Natomiast w 2024 roku liczba ta spadła do 0,73% (2 osoby). Wyniki te zobrazowano na Wykresie 35.

144 K. Niedzielska, *Seksualne nadużycie zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia ucznia przez nauczyciela*, „Przedsiębiorstwo i Prawo" 2019, nr 6, s. 99–119.

145 Tamże.

WYKRES 35. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków romansu ucznia/uczennicy z nauczycielem/nauczycielką w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 231; 2024 – % dla N = 274

Wzrost natomiast zanotowano w przypadku obserwacji pośredniej, czyli sytuacji, gdy ankietowani słyszeli o takich relacjach od innych osób. W 2014 roku deklarowało to 16,02% respondentów, a w 2024 roku, odsetek ten wzrósł do 18,98%. Zdecydowana większość respondentów, zarówno w badaniach z 2014 roku (80,95%), jaki i z roku 2024 (80,29%) nie spotkała się z takim przypadkiem.

4.6.2.4. Publikowanie kompromitujących materiałów

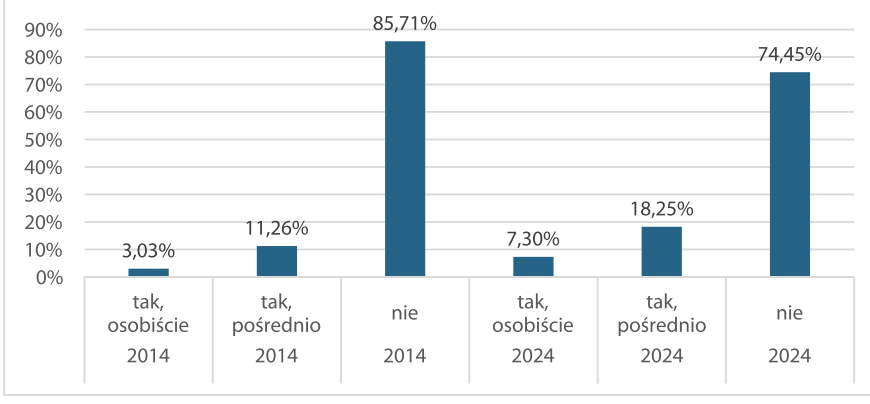
Publikowanie w internecie kompromitujących materiałów, w tym treści o charakterze seksualnym, które dotyczą innych uczniów, stanowi jedną z form cyberprzemocy i jest regulowane przez artykuł 200a Kodeksu karnego. Współczesne technologie umożliwiają szybkie i niekontrolowane rozpowszechnianie zdjęć, nagrań oraz prywatnych informacji, co może prowadzić do poważnych konsekwencji dla ofiar tego rodzaju działań.

W literaturze przedmiotu wyróżnia się kilka form tego zjawiska, takich jak *outing*, czyli udostępnianie prywatnych materiałów ofiary, oraz *trickery*, polegające na podstępnym lub wymuszonym zdobyciu i publikacji kompromitujących treści. Inne kategorie obejmują *dissing*, czyli umieszczanie w sieci okrutnych informacji lub materiałów dotyczących uczniów, oraz *denigration*, polegające na rozpowszechnianiu nieprawdziwych, poniżających treści na temat ofiary. Zjawiska te nie tylko naruszają prywatność osób poszkodowanych, ale także mogą prowadzić do poważnych

konsekwencji emocjonalnych i społecznych, w tym depresji, izolacji, a nawet prób samobójczych[146].

W obliczu rosnącej skali problemu, istotne staje się monitorowanie jego występowania w środowisku szkolnym. Poniżej przedstawiono wyniki badań ankietowych, które analizują występowanie tego zjawiska wśród uczniów. W 2014 roku 3,03% (7 osób) respondentów wskazało, że zaobserwowało takie przypadki, a w 2024 roku liczba ta wzrosła do 7,3% – 20 osób (Wykres 36).

Wykres 36. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków publikowania przez uczniów w internecie materiałów o treściach seksualnych kompromitujących innych uczniów w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 230; 2024 – % dla N = 274

Również liczba odpowiedzi „tak, ale tylko ze słyszenia" wzrosła z 11,26% (26 osób) w 2014 roku do 18,25% (50 osób) w 2024 roku (Wykres 36).

4.6.2.5. Dręczenie rówieśników poprzez wysyłanie wiadomości erotycznych

Dręczenie rówieśników poprzez wysyłanie wiadomości o treści erotycznej, takich jak SMS-y czy e-maile, stanowi jedną z form cyberprzemocy i może prowadzić do poważnych konsekwencji psychologicznych oraz prawnych. Zjawisko to wpisuje się w szeroką kategorię nękania, naruszenia dóbr osobistych oraz naruszenia prywatności, a jego negatywny wpływ na ofiary jest

[146] Por. M. Tanaś, S. Galanciak, *Dziecko w sieci zagrożeń – ryzykowne zachowania internetowe dzieci i młodzieży jako wyzwanie dla edukacji*, s. 40–67, https://www.frse.org.pl/storage/brepo/panel_repo_files/2021/05/17/vmwuam/104705065591777-40-67.pdf (dostęp: 11.02.2025).

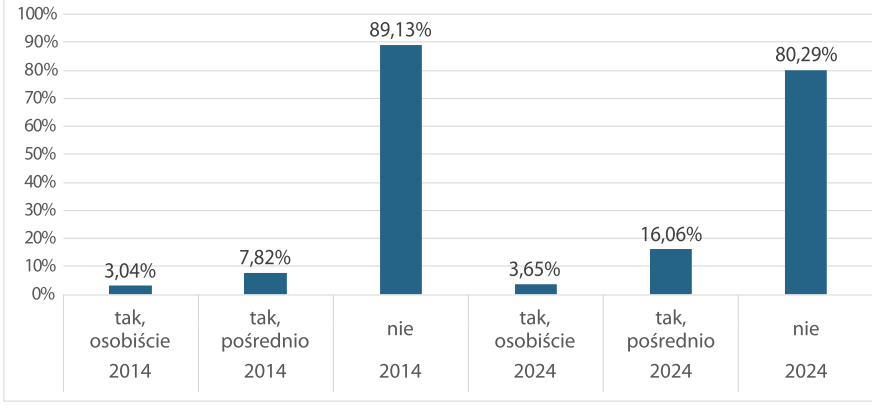
coraz częściej dostrzegany zarówno przez badaczy, jak i praktyków zajmujących się bezpieczeństwem cyfrowym[147].

W literaturze przedmiotu wyróżnia się różne formy agresji cyfrowej, które mogą obejmować nie tylko upublicznianie kompromitujących materiałów, ale także bezpośrednie nękanie ofiary poprzez wiadomości o charakterze seksualnym. Takie działania mogą stanowić element cyberstalkingu, czyli uporczywego prześladowania w internecie, a także seksualnej manipulacji, w której sprawca dąży do poniżenia, szantażu lub wymuszenia określonych działań na ofierze[148].

Dzięki rozwojowi technologii i łatwemu dostępowi do komunikacji elektronicznej, tego rodzaju zachowania stały się częstsze, co stawia przed systemem edukacji i instytucjami prawnymi nowe wyzwania w zakresie profilaktyki i przeciwdziałania cyberprzemocy. Poniżej przedstawiono wyniki badań ankietowych, które ukazują, w jakim stopniu problem ten jest dostrzegany przez uczniów oraz jakie zmiany nastąpiły w jego skali, w ciągu 10 lat dzielących badania.

Według ankiety, w 2014 roku 3,04% (7 osób) respondentów wskazało, że zaobserwowało takie zachowania, a w 2024 roku liczba ta wzrosła do 10 osób, co stanowi 3,65% ogółu badanych studentów (Wykres 37).

Wykres 37. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków nękania, dręczenia uczniów przez uczniów poprzez wysyłanie erotycznych sms-ów i e-maili w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 230; 2024 – % dla N = 274

147 Por. tamże.

148 Por. tamże.

Odpowiedzi „tak, ale tylko ze słyszenia" wzrosły z 7,82% w 2014 roku do 16,06% w 2024 roku, co również przedstawia Wykres 37.

Wyniki ankiety wskazują, że choć zachowania sprzeczne z prawem w środowisku szkolnym są rzadkie, to jednak incydentalne występowanie takich zjawisk, jak zmuszanie do czynności seksualnych, romanse z nauczycielami czy publikowanie kompromitujących materiałów, sygnalizuje konieczność obserwacji tego zjawiska oraz prowadzenia działań prewencyjnych. Wszystkie zachowania niezgodne z prawem wymagają reakcji zarówno ze strony instytucji edukacyjnych, jak i systemu prawnego. Wprowadzenie kompleksowych programów edukacyjnych oraz mechanizmów zgłaszania incydentów, mogłoby skutecznie zmniejszyć liczbę takich przypadków.

4.6.2.5. Podglądanie

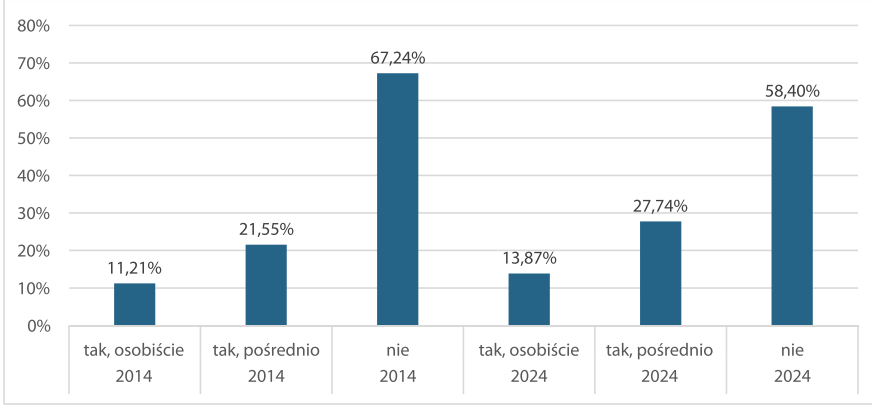
Jednym z zachowań wskazywanych przez ankietowanych, w odpowiedzi na pytanie o skandale seksualne z jakimi zetknęli się w środowisku szkolnym, było podglądanie. Fakt, że znalazło się ono wśród wymienianych przykładów sugeruje, że jest to zjawisko dostrzegane i zapamiętywane przez uczniów. Podglądanie w kontekście szkolnym może przybierać różne formy, od przypadkowych incydentów wynikających z ciekawości, po bardziej świadome działania, naruszające prywatność innych osób. Może też mieć różny wydźwięk, w zależności od intencji i sposobu, w jaki zostaje odebrane przez obserwowanego oraz otoczenie. Zainteresowanie własnym ciałem, jego wyglądem oraz procesami dojrzewania stanowi istotny element rozwoju nastolatka. Jednak nie może ono prowadzić do naruszania granic prywatności innych osób.

W ramach badań ankietowani zostali zapytani o swoje doświadczenia związane z tego rodzaju sytuacjami. Mieli oni możliwość udzielenia odpowiedzi na pytanie dotyczące obserwacji takich zachowań w miejscach, gdzie oczekiwana jest prywatność, takich jak przebieralnie, toalety czy inne przestrzenie szkolne. Uzyskane odpowiedzi podzielono na trzy kategorie: „tak, osobiście", „tak, ale tylko ze słyszenia (pośrednio)" oraz „nie". Porównanie wyników z lat 2014 i 2024 ujawnia pewne zmiany w częstości występowania tego zjawiska oraz sposobie jego postrzegania.

W badaniu z 2014 roku, odpowiedź „tak, osobiście" zaznaczyło 11,21% respondentów, natomiast w 2024 roku, odsetek ten wzrósł do 13,87% (Wykres 38). W kategorii „tak, ale tylko ze słyszenia", również zaobserwowano wzrost – z 21,55% w 2014 roku do 27,74% w 2024 roku. Odpowiedź „nie", świadcząca o braku obserwacji takich zachowań, została wybrana przez 67,24% respondentów w 2014 roku, lecz w 2024 roku liczba ta spadła

do 58,4%. Wyniki te sugerują, że podglądanie w przestrzeni szkolnej, choć wciąż deklarowane jako zjawisko stosunkowo rzadkie, staje się bardziej widoczne lub częściej raportowane wśród młodzieży.

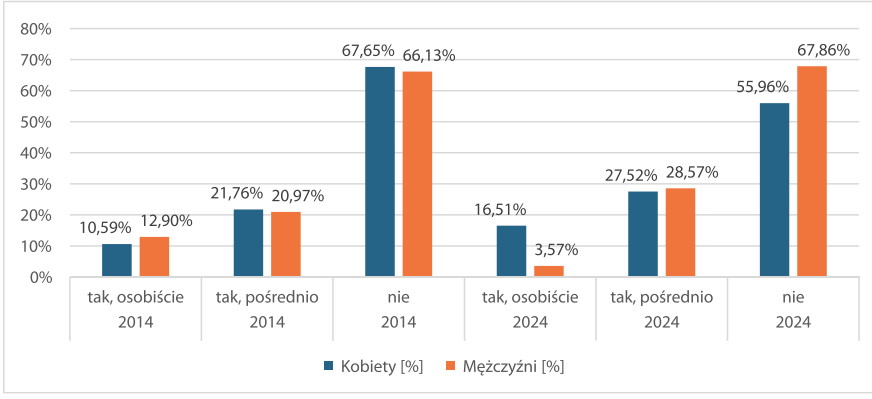
Wykres 38. Procent ogólnej liczby ankietowanych deklarujących obserwację przypadków uczniów podglądających inne osoby w przebieralni, toalecie lub innym miejscu w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N = 233; 2024 – % dla N = 276

Analiza podziału według kryterium płci pozwala zauważyć dodatkowe zróżnicowanie (Wykres 39). W 2014 roku, w grupie kobiet 10,59% potwierdziło osobisty kontakt z takim zachowaniem, 21,76% znało je pośrednio, a 67,65% nie miało żadnych obserwacji tego typu. Natomiast w 2024 roku, 16,51% kobiet przyznało, że osobiście zetknęły się z takim zjawiskiem. W tej samej grupie, 27,52% kobiet słyszało o tym zjawisku pośrednio, a 55,96% zaprzeczyło, że zjawisko to zaobserwowało, co wskazuje na zauważalny spadek w kategorii odpowiedzi „nie".

Wykres 39. Odsetek ankietowanych mężczyzn i kobiet deklarujących obserwację przypadków uczniów podglądających inne osoby w przebieralni, toalecie lub innym miejscu w latach 2014 i 2024

2014 – % dla N kobiet = 170; % dla N mężczyzn = 62
2024 – % dla N kobiet = 218; % dla N mężczyzn = 56

W grupie mężczyzn wyniki przedstawiają inny obraz. W 2014 roku, 12,9% mężczyzn przyznało, że osobiście doświadczyło takiego przypadku, 20,97% słyszało o nim pośrednio, a 66,13% zaprzeczyło, że taki przypadek zaobserwowało. W 2024 roku, odpowiedź „tak, osobiście" wybrało 3,57% mężczyzn. Jednocześnie odsetek odpowiedzi „tak, ale tylko ze słyszenia" wzrósł do 28,57%, a liczba respondentów wybierających „nie" osiągnęła 67,86%.

Różnice między kobietami a mężczyznami w 2014 roku, w odpowiedzi „tak, osobiście" były stosunkowo niewielkie i wynosiły 2,31 punktu procentowego. W 2024 roku, różnica ta wzrosła do 12,94 punktu procentowego w grupie badanych kobiet. Może ona wskazywać na zmianę w postrzeganiu takich zachowań, jak naruszanie prywatności.

4.6.3. Podsumowanie

Podsumowując wyniki przedstawione w niniejszym podrozdziale, warto podkreślić, że zachowania anormatywne, choć zidentyfikowane w badaniach, stanowią zjawiska rzadkie w środowisku szkolnym. Uczęszczanie do lokali o charakterze erotycznym, korzystanie z usług domów publicznych, przypadki takich zjawisk, jak publikowanie kompromitujących materiałów, dręczenie poprzez wiadomości o treściach erotycznych czy zgwałcenia – wszystkie te zdarzenia występują incydentalnie i nie można ich postrzegać

jako codziennej rzeczywistości uczniów. Jednakże fakt, że nie zostały one całkowicie wyeliminowane, pozostaje istotny. Każdy pojedynczy przypadek naruszania norm społecznych lub prawa jest sygnałem alarmowym i powinien być traktowany z powagą, zarówno przez społeczność szkolną, jak i odpowiednie instytucje.

Te rzadkie, ale zauważalne zachowania zwracają uwagę na potrzebę dalszych działań prewencyjnych i edukacyjnych. To, że opisywane zachowania występują rzadko jest pozytywnym sygnałem, ale nie może być powodem do rezygnacji z działań prewencyjnych.

5. PODSUMOWANIE ORAZ PRAKTYCZNE IMPLIKACJE WYNIKÓW

Podsumowując niniejsze opracowanie, można wyodrębnić kilka istotnych wniosków, zarówno w odniesieniu do części teoretycznej, jak i wyników przeprowadzonych badań ankietowych. Każdy z tych aspektów dostarcza informacji, które mogą mieć praktyczne zastosowanie w edukacji i wychowaniu.

Część teoretyczna pozwoliła na uporządkowanie i usystematyzowanie zachowań seksualnych młodzieży w określoną strukturę. Może mieć to istotne znaczenie praktyczne dla rodziców, nauczycieli i pedagogów, ponieważ ułatwia rozumienie różnych form aktywności seksualnej młodzieży, a w konsekwencji umożliwia dobór adekwatnych strategii wychowawczych i reakcji na obserwowane zachowania. Jednym z najważniejszych wniosków wynikających z przeprowadzonych analiz jest podkreślenie istotnej różnicy pomiędzy rzeczywistymi zachowaniami seksualnymi a domniemanymi, czyli tymi, które jedynie wydają się seksualne w oczach obserwatora. Sam fakt zaobserwowania określonych gestów, interakcji czy sytuacji nie oznacza automatycznie, że mamy do czynienia z zachowaniami seksualnymi w ścisłym znaczeniu tego słowa. Obserwator dostrzega jedynie pewne zewnętrzne cechy zachowań, które mogą sugerować ich seksualny charakter, lecz nie zawsze faktycznie nimi są. W praktyce pedagogicznej istotne jest, aby nie podejmować pochopnych ocen i nie traktować wszystkich zachowań młodzieży w kategoriach seksualności, gdyż może to prowadzić do niepotrzebnych nieporozumień oraz błędnych interpretacji.

To rozróżnienie jest szczególnie istotne w odniesieniu do dzieci przed okresem dojrzewania, gdy trudno mówić o zachowaniach spełniających definicyjne kryteria seksualności. Jak wykazano w niniejszym opracowaniu, precyzyjne określenie natury tych zachowań stanowi wyzwanie ze względu na specyfikę etapu rozwojowego dziecka. Z perspektywy naukowej trudno klasyfikować te zachowania jako seksualne w taki sam sposób, jak aktywności osób dojrzewających i dorosłych. Co więcej, przypisywanie im charakteru

seksualnego może budzić niepokój u rodziców i pedagogów, zwłaszcza że w powszechnym odbiorze wszelkie przejawy seksualności u dzieci są często postrzegane jako anormatywne.

Podkreślenie fundamentalnych różnic między zachowaniami dzieci a aktywnością seksualną osób dojrzałych, może przyczynić się do obniżenia niepotrzebnego lęku i pomóc dorosłym w odpowiednim reagowaniu na dziecięce zachowania, które w rzeczywistości mogą mieć zupełnie inny charakter niż to, co im się przypisuje. Może to również ułatwić prowadzenie rozmów na temat seksualności w sposób dostosowany do wieku dziecka, a tym samym zapewnić lepsze wsparcie w jego rozwoju.

Równie ważne wydaje się zwrócenie uwagi na fakt, że część zachowań młodzieży ma charakter instynktowny i nie zawsze jest w pełni uświadamiana przez samych młodych ludzi. Dlatego ich ocena nie powinna ograniczać się jedynie do formułowania zakazów czy stosowania sankcji, lecz powinna uwzględniać perspektywę edukacyjną i wychowawczą. Właściwe podejście do edukacji seksualnej powinno polegać nie tylko na dostarczaniu wiedzy, ale również na kształtowaniu umiejętności rozpoznawania odpowiednich form ekspresji seksualnej oraz relacji międzyludzkich.

Z tego względu praca z młodzieżą nie powinna ograniczać się do narzucania zakazów i egzekwowania konsekwencji za ich naruszenie. Bardziej skutecznym podejściem jest ukierunkowanie młodych ludzi w sposób, który pozwoli im świadomie modyfikować swoje zachowania zgodnie z obowiązującymi normami prawnymi i społecznymi. Młodzież powinna mieć możliwość poznawania zasad życia społecznego w taki sposób, aby dostrzegała ich rzeczywiste znaczenie, a nie traktowała ich jako przejawu odgórnych nakazów.

Przeprowadzone badania sondażowe pozwoliły na uzyskanie odpowiedzi na kluczowe pytania badawcze. Analiza wyników ujawniła, że znajomość przepisów prawnych, regulujących zachowania seksualne uczniów na terenie szkoły jest znikoma. Większość respondentów nie była w stanie wskazać żadnych konkretnych regulacji dotyczących tej kwestii, co może sugerować, że edukacja prawna w tym zakresie jest niewystarczająca.

Drugi obszar badawczy dotyczył obserwowanych zachowań seksualnych w środowisku szkolnym. Wyniki pokazały, że w przestrzeni szkolnej występuje szerokie spektrum zachowań seksualnych, choć ich intensywność i częstotliwość są zróżnicowane.

Warto podkreślić, że spośród wszystkich analizowanych zachowań, największy odsetek deklaracji osobistego spotkania się z nimi dotyczył przypadków ciąży uczennicy. W 2014 roku, 50,22% respondentów zadeklarowało

osobisty kontakt z tym zjawiskiem, natomiast w 2024 roku, odsetek ten spadł do 33,58%. Drugim najczęściej obserwowanym zjawiskiem było oglądanie pornografii na urządzeniach mobilnych – 19,39% respondentów w 2014 roku i 21,17% w 2024 roku deklarowało osobiste zetknięcie się z takim przypadkiem. W tej kategorii mężczyźni wyraźnie częściej zgłaszali osobisty kontakt, podczas gdy kobiety rzadziej. Trzecim co do częstości występowania zachowaniem było podglądanie w sytuacjach intymnych – 11,21% respondentów w 2014 roku i 13,87% w 2024 roku zadeklarowało osobiste zetknięcie się z tym zjawiskiem. W tym przypadku kobiety częściej niż mężczyźni przyznawały się do osobistego doświadczenia tego rodzaju sytuacji.

Należy zauważyć, że spośród wszystkich obserwowanych zachowań seksualnych w środowisku szkolnym, tylko trzy powyższe zjawiska osiągnęły poziom deklaracji przekraczający 10%. Pozostałe zachowania były zgłaszane znacznie rzadziej, a część z nich pojawiła się jedynie w pojedynczych przypadkach, deklarowanych przez zaledwie 2 do 4 osób. Z jednej strony, wyniki te mogą prowadzić do wniosku, że szkoła nie jest miejscem szczególnie narażonym na aktywność seksualną uczniów, a zachowania seksualne mają raczej charakter incydentalny. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że wśród rzadziej zgłaszanych przypadków znalazły się także takie, które mają poważny, przemocowy charakter i mogą wiązać się z poważnymi konsekwencjami. Przykładem jest np. zgwałcenie, które choć zgłoszone jedynie w pojedynczych przypadkach, stanowi poważne naruszenie norm społecznych i prawnych. Tego rodzaju sytuacje związane z przemocą seksualną, nawet jednostkowe, powinny być traktowane z najwyższą powagą i stanowić impuls do podejmowania działań, mających na celu eliminację takich zagrożeń.

Jednakże analiza wyników badań dotyczących obserwacji zachowań seksualnych uczniów na terenie szkół wymaga dużej ostrożności, zarówno w interpretacji uzyskanych danych, jak i formułowaniu ogólnych wniosków. Po pierwsze, wzrost niektórych wartości procentowych w porównaniu wyników z lat 2014 i 2024. niekoniecznie oznacza rzeczywiste zmiany w zachowaniach młodzieży, lecz może wynikać ze specyfiki grupy respondentów oraz kontekstu, w jakim przeprowadzono badanie. Studenci biorący udział w ankiecie byli proszeni o przypomnienie sobie zachowań seksualnych rówieśników obserwowanych w czasie nauki szkolnej, co oznacza, że ich wspomnienia mogły dotyczyć nawet wydarzeń sprzed sześciu lat. Tak długi okres zwiększa ryzyko zniekształceń, niektóre zdarzenia mogły zostać zapomniane lub zmienione pod wpływem późniejszych doświadczeń, co wpłynęło na dokładność uzyskanych danych. W konsekwencji, badanie nie rejestrowało bieżących zjawisk w szkołach, lecz przedstawiało ich obraz przefiltrowany

przez pamięć uczestników. Trudno więc określić, w jakim stopniu wyniki odzwierciedlają aktualne realia szkolne. Lepszym rozwiązaniem mogłoby być przeprowadzenie badań wśród uczniów nadal uczęszczających do szkoły, co pozwoliłoby na zebranie bardziej precyzyjnych i praktycznych danych, dotyczących ich rzeczywistych doświadczeń. Jest to, jak się wydaje, jedno z kluczowych ograniczeń zaprezentowanych badań.

Po drugie, badania zostały przeprowadzone jednorazowo. Dlatego tendencje, które zarysowują się w porównaniach wyników, wymagają dodatkowej weryfikacji w oparciu o inne, niezależne badania. Niemniej jednak warto zauważyć, że niektóre uzyskane wyniki wykazują pewną korelację z danymi pochodzącymi z innych źródeł, choćby w sposób pośredni.

Przykładem może być kwestia obserwowalności ciąż wśród uczennic. Analiza statystyk Głównego Urzędu Statystycznego dotyczących urodzeń wśród nastolatek, jednoznacznie wskazuje na tendencję spadkową w okresie obejmującym lata dzielące przeprowadzone badania. W latach 2014–2023 odnotowano wyraźny spadek liczby urodzeń wśród nastolatek, co zdaje się znajdować swoje odzwierciedlenie w uzyskanych wynikach niniejszych badań. W 2014 roku, 50,22% respondentów zadeklarowało, że osobiście zetknęło się z przypadkami zajścia w ciążę uczennic w szkole, do której uczęszczali, podczas gdy w 2024 roku, odsetek ten spadł do 33,58%. W analogicznym okresie, od 2014 do 2022 roku, liczba urodzeń wśród nastolatek zmniejszyła się z 13287 do 5271, to jest o ponad 60%[149].

Podobne zależności można zauważyć również w kontekście zmian społecznych, związanych z rozwojem technologii. W ciągu dekady dzielącej oba badania znacząco wzrosła powszechność korzystania z urządzeń mobilnych oraz dostępność internetu, co wpłynęło na sposób, w jaki młodzież wchodzi w interakcje, również w obszarze seksualności. To zjawisko może mieć swoje odzwierciedlenie w wynikach niniejszego badania. Sumarycznie, po uwzględnieniu pytań ankietowych, dotyczących aspektów korzystania z szeroko pojętych mediów, w badanym okresie wzrosła deklarowana obserwowalność różnych aktywności uczniów w tym zakresie.

Należy jednak podkreślić, że tego rodzaju porównania do innych źródeł informacji mają niepełny charakter i nie upoważniają do formułowania wniosków o stuprocentowej pewności. Weryfikacja uzyskanych wyników w szerszym kontekście wymagałaby pogłębionych badań oraz analizy dodatkowych czynników mogących wpływać na kształtowanie się obserwowanych tendencji.

[149] Por. M. Babik, *Sex education...*, dz. cyt., s. 499.

Pomimo tych ograniczeń wydaje się, że uzyskane wyniki mogą stanowić przydatny materiał dla szkół, pedagogów i instytucji zajmujących się edukacją młodzieży. Mogą zostać wykorzystane do opracowania skuteczniejszych programów edukacyjnych, które uwzględnią zarówno aspekty prawne, jak i psychologiczne zachowań seksualnych młodzieży. W szczególności placówki edukacyjne mogą wykorzystać te dane przy tworzeniu efektywnych strategii wychowawczych, skupiających się na zapobieganiu problematycznym zachowaniom poprzez budowanie świadomego podejścia do seksualności. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują na potrzebę wzmocnienia działań profilaktycznych w obszarach takich jak cyberprzemoc, świadome korzystanie z mediów cyfrowych oraz edukacja w zakresie odpowiedzialnych relacji.

Zmienność pewnych zjawisk społecznych oraz rozwój technologii wymagają ciągłej uwagi i dostosowywania strategii wychowawczych do potrzeb współczesnej młodzieży. Wnioski płynące z badań mogą stanowić punkt wyjścia do dalszych analiz oraz działań mających na celu stworzenie środowiska szkolnego sprzyjającego zarówno edukacji, jak i bezpieczeństwu młodzieży.

BIBLIOGRAFIA

Babik M., *Agresja seksualna uczniów na terenie szkoły. Zakres zjawiska oraz jego formy w świetle badań własnych*, w: *Zachowania seksualne uczniów na terenie szkoły*, red. M. Babik, Wydawnictwo WAM, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum", Kraków 2009, s. 22–35.

Babik M., *Inicjacja seksualna w XX wieku. Studium porównawcze*, „Życie i Płodność. Kwartalnik Interdyscyplinarny" 2010, nr 3, s. 43–53.

Babik M., *Sex Education and Adolescent Sexual Behavior: Analysis of Historical and Contemporary Data*, „Multidisciplinary Journal of School Education" 2024, t. 13, nr 2(26), s. 489–513.

Bancroft J., *Seksualność człowieka*, tłum. R. Śmietana, Elsevier, Urban & Partner, Wrocław 2011.

Baniak J., *Moralność seksualna młodzieży gimnazjalnej na tle jej kryzysu tożsamości osobowej. Studium socjologiczne*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Pedagogika" 2007, t. 16, s. 85–115.

Beisert M., *Rozwojowa norma seksuologiczna jako kryterium oceny zachowań seksualnych dzieci i młodzieży*, „Dziecko Krzywdzone" 2006, nr 16, s. 4–6, http://dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/256/178 (dostęp: 17.07.2017).

Beisert M., *W poszukiwaniu modelu seksualności człowieka*, w: *Seksualność w cyklu życia człowieka*, red. M. Beisert, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 7–33.

Cobel-Tokarska M., *W jakiej Polsce żyliśmy? Historyczno-społeczne tło przemian obyczajowych w PRL-u*, w: *Od obyczaju do mody. Przemiany życia codziennego*, red. J. Walewska, M. Cobel-Tokarska, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2014, s. 22–37.

Chodak P., *Czy szkoła jest bezpieczna dla uczniów? Skala przestępczości*, „Journal of Modern Science" 2016, t. 1, nr 28, s. 195–216.

Dec-Pietrowska J., Paprzycka E., *Społeczne konstruowanie cielesności i seksualności. Analiza wybranego kontekstu edukacji seksualnej*, „Dyskursy Młodych Andragogów" 2016, nr 17, s. 325–336.

Długołęcka-Lach A., Tworkiewicz-Bieniaś G., *O dojrzewaniu dziewcząt i chłopców*, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 1998.

Dobosz D., *Intymny portret – społeczno-kulturowe konteksty seksualności kobiet w okresie wczesnej dorosłości. Badania z wykorzystaniem metody photovoice*, https://www.researchgate.net/publication/326318457_Intymny_portret (dostęp: 02.01.2025).

Filar M., *Pornografia. Studium z dziedziny polityki kryminalnej*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń 1977.

Filar M., *Seksualne wykorzystywanie dzieci w świetle polskiego kodeksu karnego*, „Dziecko Krzywdzone" 2002, s. 4–5, http://www.dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/viewFile/92/81 (dostęp: 30. 01. 2025).

Filar M. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Wolters Kluwer, Warszawa 2016.

Gapik L., *Funkcjonowanie seksualne w normie i patologii. Podstawy diagnostyki i terapii*, „Przegląd Terapeutyczny" 2006, nr 1, s. 1–22.

Gapik L., *Psychospołeczne aspekty zachowania seksualnego*, w: *Seksuologia społeczna*, red. K. Imieliński, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1984, s. 270–312.

Główny Urząd Statystyczny, *Ofiary gwałtu i przemocy domowej*, https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/:defaultaktualnosci/6285/1/1/1/ofiary_gwaltu_i_przemocy_domowej_2013-2023.csv (dostęp: 20.01.2025).

Grzelak S., *Profilaktyka ryzykownych zachowań seksualnych młodzieży. Aktualny stan badań na świecie i w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2006.

Imieliński K., *Seksuologia. Mitologia – historia – kultura*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1989.

Izdebski Z., *Seksualność Polaków u progu XXI wieku: studium badawcze*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012.

Izdebski Z., Wąż K., *Zdrowie seksualne i reprodukcyjne młodzieży*, „Zdrowie Publiczne i Zarządzanie" 2014, t. 12, nr 1, s. 45–55.

Jaczewski A., *Nasze dzieci dorastają. Rady dla rodziców i wychowawców*, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 1998.

Jaczewski A., *Seksualność dzieci i młodzieży. Pół wieku badań i refleksji*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2014.

Janczewski Z., *Dojrzewanie płciowe chłopców*, w: *Dojrzewanie*, red. A. Jaczewski, B. Woynarowska, WSiP, Warszawa 1982, s. 32–40.

Kempińska U., *Małżeństwa młodocianych. Ciąża, ślub i co dalej...?*, Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, Toruń 2012.

Kloch Z., *Język i płeć: różne podejścia badawcze*, „Pamiętnik Literacki" 2000, t. 91, nr 1, s. 141–160.

Komorowska A., Walczak L.M., *Zespół napięcia przedmiesiączkowego i bolesne miesiączkowanie*, w: *Ginekologia wieku rozwojowego*, red. A. Komorowska, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2000, s. 140–147.

Kornaszewska M., *Czynniki kształtujące różnice w emocjonalności kobiet i mężczyzn*, „Studia Psychologica" 2002, nr 3, s. 174–177.

Kuchta J., *Książka zakazana*, Warszawa b.d.w. (po 1934).

Kurpisz J., Mak M., Nitsch K., Tyburski E., Kastrau M., *Obraz ekspresji seksualnej w okresie późnej dorosłości. Stereotypy a fakty empiryczne*, „Psychologia Rozwojowa" 2015, t. 20, nr 1. s. 11–21.

Kurzępa J., *Młodzi, piękne i niedrodzy... Miłość w objęciach seksbiznesu*, Wydawnictwo Rubikon, Kraków 2012.

Lew-Starowicz Z., *Atlas psychofizjologii seksu*, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 1990.

Lew-Starowicz Z., *Seksualność płci*, „Kosmos. Problemy Nauk Biologicznych" 2003, t. 52, nr 1, s. 43–48.

Lew-Starowicz Z., Skrzypulec V. (red.), *Podstawy seksuologii*, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2010.

Łoś M., *Fetyszyzm wśród uczniów jako zadanie dla pedagoga szkolnego*, „Przegląd Pedagogiczny" 2013, nr 2, s. 54–61.

Łuczak E., *Dojrzewanie*, w: *Auksologia. Rozwój biologiczny człowieka i metody jego oceny od narodzin do dorosłości*, red. I. Mięsowicz, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa 2001, s. 124–131.

Makarewicz J., *Kodeks karny z komentarzem*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Lwów 1932.

Makaruk K., Włodarczyk J., Michalski P., *Kontakt dzieci i młodzieży z pornografią. Raport z badań*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Warszawa 2017, https://fdds.pl/co-robimy/raporty-z-badan/2017/kontakt-dzieci-i-mlodziezy-z-pornografia-2017.html

Marzec M., *Wybrane zachowania seksualne z perspektywy ewolucyjnej*, „Seksuologia Polska" 2014, t. 12, nr 1, s. 15–22.

Mielewczyk D.D., *Rozważania nad prawem i zwyczajem w systemie prawa kontynentalnego*, „Studia Prawnicze KUL" 2022, nr 2(90), s. 235–247.

Niedzielska K., *Seksualne nadużycie zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia ucznia przez nauczyciela*, „Przedsiębiorstwo i Prawo" 2019, nr 6, s. 99–119.

Nowak P., *W stronę Ja relacyjnego? Moda, autoprezentacja i tożsamość*, w: *Od obyczaju do mody. Przemiany życia codziennego*, red. J. Walewska, M. Cobel-Tokarska, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2014, s. 345–368.

Obuchowska I., Jaczewski A., *Rozwój erotyczny*, WSiP, Warszawa 1992.

Parchomiuk M., *Seksualność człowieka z niepełnosprawnością intelektualną*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2017.

Powszechna Deklaracja Praw Seksualnych, http://www.funpzs.org.pl/deklaracja-praw-seksualnych.html (dostęp: 13.01.2016).

Pułtorak M., *Dojrzewanie płciowe dziewcząt*, w: *Dojrzewanie*, red. A. Jaczewski, B. Woynarowska, WSiP, Warszawa 1982.

Rojewska E., *Młodzież wobec seksualności. Raport z badań*, w: *Młodzi. Przeciw czemu się buntują? Czego pragną? Co budują?*, red. Ł. Kwadrans, E. Sowa-Behtane, B. Stańkowski, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum, Kraków 2018, s. 123–136.

Skowrońska-Pućka A., *Nastoletnie macierzyństwo – szansa czy ograniczenie? Doświadczenia małoletnich matek z grup defaworyzowanych*, w: *Młodzi. Przeciw czemu się buntują? Czego pragną? Co budują?*, red. Ł. Kwadrans, E. Sowa-Behtane, B. Stańkowski, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum, Kraków 2018, s. 217–231.

Słownik języka polskiego PWN, https//sjp.pwn.pl/.

Sprengel B., *Przeciwdziałanie przestępczości w szkołach, placówkach oświatowych (wybrane zagadnienia)*, „Studia z Zakresu Nauk Prawnoustrojowych. Miscellanea 3" 2013, s. 96–114.

Szlendak T., *Supermarketyzacja: religia i obyczaje seksualne młodzieży w kulturze konsumpcyjnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2008.

Tanaś M., Galanciak S., *Dziecko w sieci zagrożeń – ryzykowne zachowania internetowe dzieci i młodzieży jako wyzwanie dla edukacji*, s. 40–67, https://www.frse.org.pl/storage/brepo/panel_repo_files/2021/05/17/vmwuam/104705065591777-40-67.pdf (dostęp: 11.02.2025).

Trojanowska M., *Społeczny i medyczny wymiar seksualności osób z niepełnosprawnością na przykładzie osób chorych na stwardnienie rozsiane*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Sociologica" 2017, nr 60, s. 111–125.

Warylewski J., *Rozmiar, dynamika i struktura przestępczości seksualnej w Polsce, w latach 1989–2017*, „Gdańskie Studia Prawnicze" 2019, nr 2, s. 417–455.

Waszyńska K., Skowroński D., *Obszary zainteresowań tematyką seksualną wśród uczniów*, „Przegląd Terapeutyczny" 2007, nr 3, s. 1–17.

Wądołowska A., *Wolność seksualna jako przedmiot ochrony prawnokarnej*, „Prokuratura i Prawo" 2007, nr 4, s. 133–147.

Wąż K., *Obraz obyczajowości seksualnej młodych kobiet i mężczyzn. Stosunek do wybranych norm związanych z aktywnością seksualną*, „Dyskursy Młodych Andragogów"2020, nr 21, https://dma.wns.uz.zgora.pl/index.php/DMA/article/view/529/502 (dostęp: 03.02.2025).

Wąż K., *Wybrane składowe obyczajowości seksualnej młodzieży. Poznawanie partnera*, „Rocznik Lubuski" 2018, t. 44, cz. 1, s. 305–323.

Wąż K., *Zdrowie seksualne i reprodukcyjne młodzieży*, „Zdrowie Publiczne i Zarządzanie" 2014, nr 1, s. 45–55.

Widacki J., Szuba-Boroń A., *Przestępstwo zgwałcenia w Polsce w latach 1999–2017*, „Archiwum Kryminologii", 2019, t. 51, nr 2, s. 253–285.

Wielki słownik języka polskiego PAN, https://wsjp.pl/.

Wolański N., *Dojrzewanie jako etap w rozwoju osobniczym człowieka*, w: *Dojrzewanie*, red. A. Jaczewski, B. Woynarowska, WSiP, Warszawa 1982, s. 12–50.

Zalewska J., *Od obyczaju do mody: przemiany życia codziennego. Zarys projektu*, w: *Od obyczaju do mody. Przemiany życia codziennego*, red. J. Zalewska, M. Cobel-Tokarska, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2014, s. 417–429.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Odsetek ankietowanych deklarujących wiedzę o zapisach statutowych lub regulaminowych dotyczących zachowań seksualnych w szkole ponadgimnazjalnej lub ponadpodstawowej w latach 2014 i 2024 71

Wykres 2. Częstotliwość obserwowania przez respondentów głośnych, demonstracyjnych rozmów na temat własnych przeżyć seksualnych wśród rówieśników na terenie szkoły w latach 2014 i 2024 73

Wykres 3. Częstotliwość obserwowania przez uczniów komentowania atrakcyjności seksualnej nauczycieli przez swoich rówieśników na terenie szkoły w latach 2014 i 2024 74

Wykres 4. Częstotliwość obserwowania przez uczniów komentowania atrakcyjności seksualnej innych uczniów przez swoich rówieśników na terenie szkoły w latach 2014 i 2024 75

Wykres 5. Częstotliwość obserwowania przez uczniów głośnych, demonstracyjnych wypowiedzi na temat filmów pornograficznych przez swoich rówieśników na terenie szkoły w latach 2014 i 2024 76

Wykres 6. Częstotliwość obserwowania przez uczniów gestów czułości takich jak trzymanie się za rękę, przytulanie, siedzenie na kolanach, pocałunek na powitanie, podejmowanych przez swoich rówieśników na terenie szkoły w latach 2014 i 2024 79

Wykres 7. Częstotliwość obserwowania przez uczniów zaawansowanych gestów czułości takich jak namiętne całowanie się, pieszczoty itp. Podejmowanych przez swoich rówieśników na terenie szkoły w latach 2014 i 2024 79

Wykres 8. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków wspólnego zamieszkiwania ucznia/uczennicy ze swoim partnerem/partnerką w latach 2014 i 2024 81

Wykres 9. Odsetek kobiet i mężczyzn deklarujących obserwację przypadków wspólnego zamieszkiwania ucznia/uczennicy ze swoim partnerem/partnerką w latach 2014 i 2024 92

Wykres 10. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków podjęcia współżycia seksualnego na terenie szkoły przez uczniów w latach 2014 i 2024 83

WYKRES 11. Odsetek kobiet i mężczyzn deklarujących obserwację przypadków podjęcia przez uczniów współżycia seksualnego na terenie szkoły w latach 2014 i 2024 84

WYKRES 12. Odsetek liczby ankietowanych deklarujących obserwację przypadków zajścia w ciążę uczennicy szkoły w latach 2014 i 2024 86

WYKRES 13. Odsetek ankietowanych mężczyzn i kobiet deklarujących obserwację przypadków zajścia w ciążę uczennicy szkoły w latach 2014 i 2024 ... 87

WYKRES 14. Liczba osób, które zadeklarowały osobisty kontakt z sytuacją zajścia w ciążę uczennicy z podziałem na rodzaj szkoły w latach 2014 i 2024 ... 87

WYKRES 15. Odsetek ankietowanych deklarujących zaobserwowanie przypadków zostania ojcem przez ucznia szkoły, do której uczęszczali w latach 2014 i 2024 89

WYKRES 16. Odsetek ankietowanych mężczyzn i kobiet deklarujących obserwację przypadków zostania ojcem przez ucznia szkoły, do której uczęszczali w latach 2014 i 2024 89

WYKRES 17. Liczba ankietowanych, którzy osobiście zetknęli się z sytuacją ojcostwa ucznia szkoły, do której uczęszczali (z podziałem na płeć oraz rodzaj szkoły) w latach 2014 i 2024 90

WYKRES 18. Odsetek liczby ankietowanych deklarujących obserwację przypadków zachorowania na chorobę przenoszoną drogą płciową przez ucznia/uczennicę szkoły, do której uczęszczali w latach 2014 i 2024 91

WYKRES 19. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków utrwalania/nagrywania przez uczniów w szkole materiałów (np. filmików, fotografii) o treści seksualnej w latach 2014 i 2024 93

WYKRES 20. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków udziału ucznia/uczennicy w przedsięwzięciach erotycznych np. pozowanie do erotycznych czasopism, udział w striptizie itp. w latach 2014 i 2024 ... 94

WYKRES 21. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków zamieszczania przez uczniów w internecie materiałów erotycznych z ich własnym udziałem w latach 2014 i 2024 95

WYKRES 22. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków aktywności uczniów na portalach erotycznych w latach 2014 i 2024 97

WYKRES 23. Odsetek ankietowanych kobiet i mężczyzn deklarujących obserwację przypadków aktywności uczniów na portalach erotycznych w latach 2014 i 2024 98

WYKRES 24. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków aktywności uczniów na portalach erotycznych w latach 2014 i 2024 z podziałem na rodzaj szkoły 99

WYKRES 25. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków oglądania przez uczniów w szkole erotyki albo pornografii na urządzeniach mobilnych (telefony, tablety, laptopy itp.) w latach 2014 i 2024 100

WYKRES 26. Odsetek ankietowanych spotykających się z przypadkami oglądania treści erotycznych lub pornograficznych na urządzeniach mobilnych w szkole w latach 2014 i 2024 w podziale ze względu na płeć 101

WYKRES 27. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków oglądania przez uczniów w szkole erotyki albo pornografii na urządzeniach mobilnych (telefony, tablety, laptopy itp.) w latach 2014 i 2024 z podziałem na płeć i typ szkoły 102

WYKRES 28. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków uczęszczania przez ucznia/uczennicę do lokali o charakterze erotycznym np. kluby nocne w latach 2014 i 2024 104

WYKRES 29. Odsetek ankietowanych kobiet i mężczyzn deklarujących obserwację przypadków uczęszczania przez ucznia/uczennicę do lokali o charakterze erotycznym np. kluby nocne w latach 2014 i 2024 105

WYKRES 30. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków korzystania przez uczniów z domów publicznych w latach 2014 i 2024 .. 106

WYKRES 31. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków masturbowania się na terenie szkoły przez ucznia/uczennicę w latach 2014 i 2024 106

WYKRES 32. Procent ogólnej liczby ankietowanych mężczyzn i kobiet deklarujących obserwację przypadków masturbowania się na terenie szkoły przez ucznia/uczennicę w latach 2014 i 2024 107

WYKRES 33. Odsetek liczby ankietowanych deklarujących obserwację przypadków zgwałcenia na terenie szkoły uczennicy w latach 2014 i 2024 .. 110

WYKRES 34. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków w którym uczniowie zmuszali rówieśników na terenie szkoły do czynności seksualnych innych niż współżycie np. rozbierania, całowania, dotykania intymnych części ciała w latach 2014 i 2024 111

WYKRES 35. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków romansu ucznia/uczennicy z nauczycielem/nauczycielką w latach 2014 i 2024 113

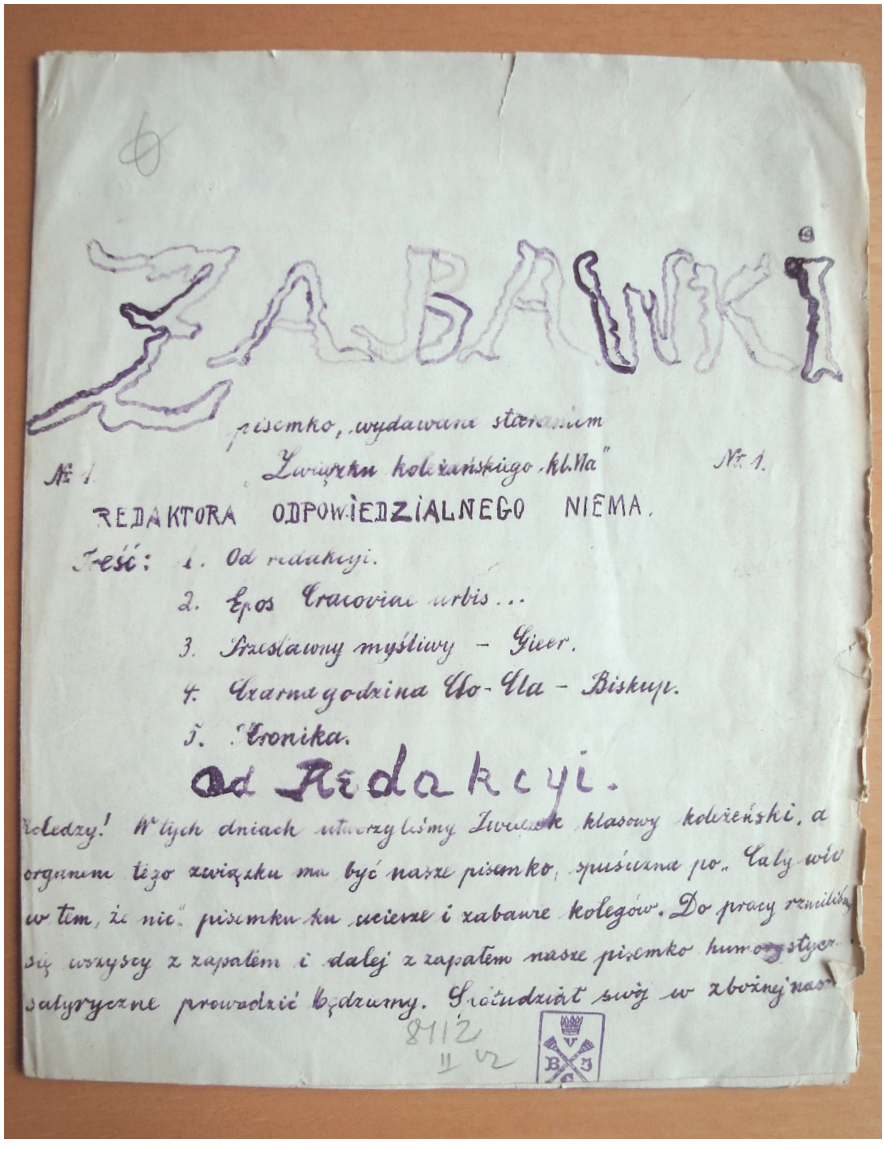
WYKRES 36. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków publikowania przez uczniów w internecie materiałów o treściach seksualnych kompromitujących innych uczniów w latach 2014 i 2024 114

WYKRES 37. Odsetek ankietowanych deklarujących obserwację przypadków nękania, dręczenia uczniów przez uczniów poprzez wysyłanie erotycznych sms-ów i e-maili w latach 2014 i 2024 115

WYKRES 38. Procent ogólnej liczby ankietowanych deklarujących obserwację przypadków uczniów podglądających inne osoby w przebieralni, toalecie lub innym miejscu w latach 2014 i 2024 117

WYKRES 39. Odsetek ankietowanych mężczyzn i kobiet deklarujących obserwację przypadków uczniów podglądających inne osoby w przebieralni, toalecie lub innym miejscu w latach 2014 i 2024 118

ANEKS: ILUSTRACJE Z „CZASOPISMA UCZNIOWSKIEGO"

ŻABAWKI

pisemko, wydawane staraniem

№ 1. Związku koleżeńskiego kl. IIa" №. 1.

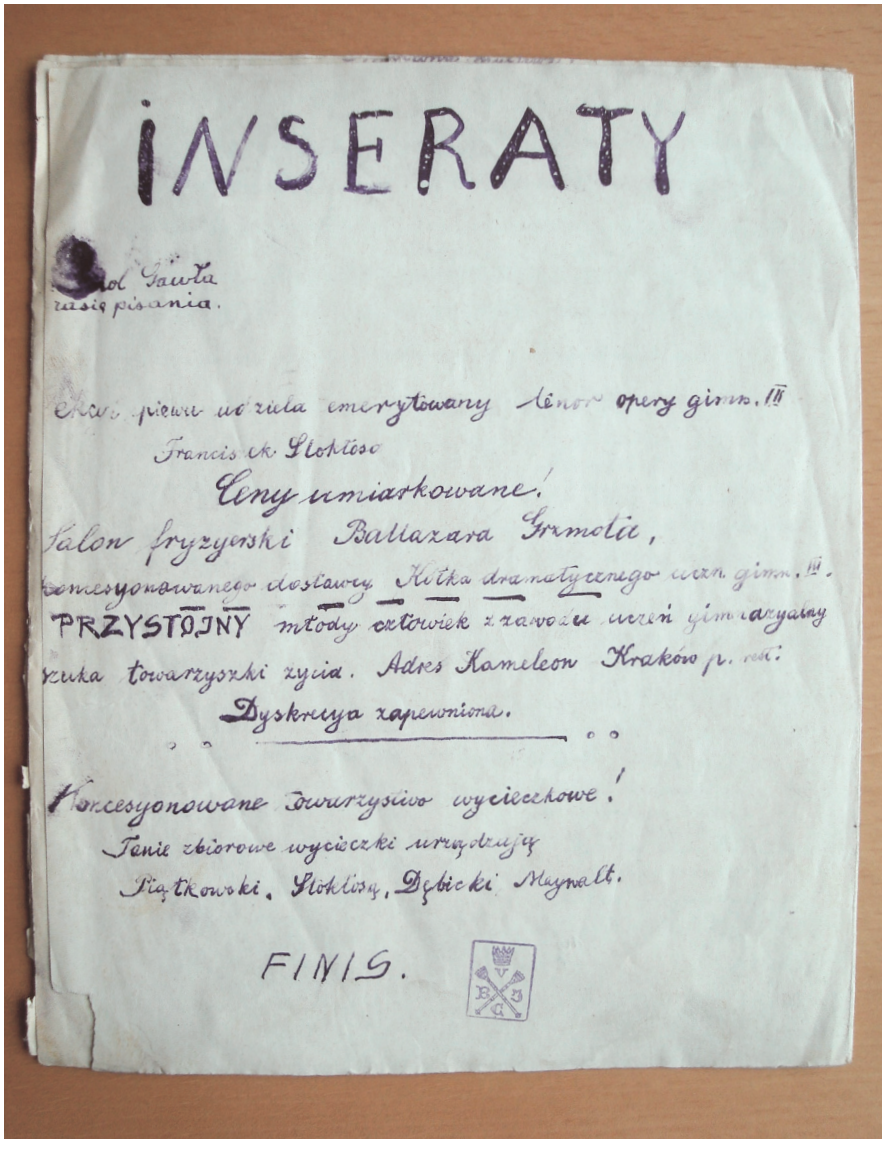
REDAKTORA ODPOWIEDZIALNEGO NIEMA.

Treść: 1. Od redakcyi.
2. Epos Cracovia urbis...
3. Przesławny myśliwy – Gizer.
4. Czarna godzina Ho-Ha – Biskup.
5. Kronika.

Od Redakcyi.

Koledzy! W tych dniach utworzyliśmy Związek klasowy koleżeński, a organem tego związku ma być nasze pisemko, puszczane po... Cały wic w tem, że nic... pisemku ku uciesze i zabawie kolegów. Do pracy zemilitu się wszyscy z zapałem i dalej z zapałem nasze pisemko humorystyczno-satyryczne prowadzić będziemy. Przyczyniać swój w zbożnej nas-

8112
II 52

INSERATY

[redacted] Szkoła
nauki pisania.

Chór pieśni ludowej emerytowany tenor opery gimn. III
Franciszek Słoniec

Ceny umiarkowane!

Salon fryzjerski Baltazara Gramolii,
koncesjonowanego dostawcy Kółka dramatycznego wszn. gimn. III.
PRZYSTOJNY młody człowiek z zawodu uczeń gimnazjalny
szuka towarzyszki życia. Adres Kameleon Kraków p. rest.

Dyskrecja zapewniona.

Koncesjonowane biuro turystyczno wycieczkowe!
Tanie zbiorowe wycieczki urządzają
Piątkowski, Słoniec, Dębicki Maynalt.

FINIS.

INDEKS OSÓB

Babik Marek 39, 40, 50, 57, 124
Bancroft John 12, 17, 20, 32, 33
Baniak Józef 59
Beisert Maria 13–15, 26, 27, 31, 32

Chodak Paweł 110
Cobel-Tokarska Marta 48, 49

Dec-Pietrowska Joanna 46
Długołęcka-Lach Alicja 16
Dobosz Dagmara 22

Felińska Agnieszka 58
Filar Marian 51, 52

Galanciak Sylwia 114
Gapik Lechosław 11, 12, 19, 20
Grzelak Szymon 67

Imieliński Kazimierz 12, 34
Izdebski Zbigniew 14, 17, 18, 32, 42

Jaczewski Andrzej 13, 15, 17, 18, 20. 21, 24
Janczewski Zygmunt 18

Kastrau Michał 33
Kempińska Urszula 40
Kinsey Alfred 17
Kloch Zbigniew 35, 36
Komorowska Alina 17
Kornaszewska Monika 35, 36
Kuchta Jan 41
Kurpisz Jacek 33
Kurzępa Jacek 51
Kwadrans Łukasz 39, 40

Lew-Starowicz Zbigniew 13, 15, 33

Łoś Maciej 60, 61
Łuczak E. 16

Mak Monika 33
Makarewicz Juljusz 50
Makaruk Katarzyna 41
Marzec Magdalena 29
Michalski Piotr 41
Mielewczyk Dominik Damian 50
Mięsowicz Irmina 16

Niedzielska Karolina 112
Nitsch Katarzyna 33
Nowak Paulina 48

Obuchowska Irena 24

Paprzycka Emilia 46
Parchomiuk Monika 34
Pułtorak Maria 17

Rojewska Ewa 39

Skowrońska-Pućka Agnieszka 40
Skowroński Dariusz 58
Sowa-Behtane Ewa 39, 40

Sprengel Bolesław 110
Stańkowski Bogdan 39, 40
Szlendak Tomasz 46–48
Szuba-Boroń Anna 109, 111

Śmietana Rafał 12

Tanaś Maciej 114
Trojanowska Milena 22
Tworkiewicz-Bieniaś G. 16
Tyburski Ernest 33

Walczak Lidia M. 17
Warylewski Jarosław 109
Waszyńska Katarzyna 58
Wądołowska Agata 50
Wąż Krzysztof 45, 46, 47
Widacki Jan 109, 111
Włodarczyk Joanna 41
Wolański Napoleon 15, 16
Woynarowska Barbara 15, 17, 18

Zalewska Joanna 48

SUMMARY

Although adolescent sexuality is widely discussed in the scientific literature, few studies directly address sexual behaviors that occur in schools. Previous research has typically focused on general aspects of adolescent sexual behavior, and often failed to account for the specific school context. This publication attempts to fill that gap by analyzing sexual behaviors observed by students in school settings.

The author considers the biological, psychological, and sociocultural determinants of sexuality, proposing a structured typology of sexual behaviors and distinguishing between actual and perceived behaviors. The main section of the publication is an analysis of behaviors observed in the school environment, including sexual expression, peer relationships, and digital media activity.

The primary goal of this study is to examine the sexual behaviors of school-age youth as encountered by first-year students in 2014 and 2024. A comparison of the findings reveals changes in the phenomenon over the ten-year period. The publication highlights trends in adolescent sexual behavior over the past decade and draws important conclusions for educational practice.

This book is intended for researchers specializing in adolescent sexuality, as well as teachers, educators, psychologists, and parents who engage with these issues in their daily work. Its goal is to describe the phenomenon and create a space for further reflection on how schools can support young people in developing informed, responsible, and healthy attitudes toward sexuality.

Mimo że seksualność młodzieży jest szeroko omawiana w literaturze naukowej, niewiele badań dotyczy bezpośrednio zachowań seksualnych podejmowanych na terenie szkoły. Dotychczasowe prace koncentrowały się zazwyczaj na ogólnych aspektach zachowań seksualnych młodzieży, minimalizując specyficzny kontekst miejsca ich występowania, jakim jest szkoła. Niniejsza publikacja stanowi próbę uzupełnienia tej luki badawczej, koncentrując się na analizie zachowań seksualnych obserwowanych przez uczniów na terenie szkoły.

Podstawowym celem opracowania jest poznanie zachowań seksualnych, z którymi w trakcie swojej nauki szkolnej zetknęli się studenci pierwszego roku studiów w 2014 i w 2024 roku. Porównanie otrzymanych wyników pozwoliło na poznanie różnic zaistniałych w badanym zjawisku na przestrzeni 10 lat.

Książka jest skierowana zarówno do badaczy zajmujących się seksualnością młodzieży, jak i do nauczycieli, pedagogów, psychologów oraz rodziców, którzy na co dzień mają do czynienia z edukacją i wychowaniem w tym obszarze. Celem publikacji jest nie tylko opisanie zjawiska, ale także stworzenie przestrzeni do dalszej refleksji nad tym, jak szkoła może wspierać młodych ludzi w kształtowaniu świadomej, odpowiedzialnej i zdrowej postawy wobec seksualności.

Fragmenty *Wprowadzenia* do książki

ISBN 978-83-7614-679-9

